

วารสารรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Journal of Political Science

Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2569)

Vol.6 No.2 (May – August 2026)

P-ISSN : 2773-9139 (Print) E-ISSN : 2773-9147 (Online)

_ ***** _

วัตถุประสงค์

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบาย สาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้ง ภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ เป็นราย 4 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน - ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา - นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร 02-444-6000 ต่อ 1147
E-mail : journalpoliticalsciencembu@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูปลัดสวพัฒน์วิสุทธสารคุณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระราชวชิรญาณเมธี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❁ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❁ กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสุตสารบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ วงษ์มเหศักดิ์

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณีต ม่วงนวล

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล สุขไมตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูภาณจนกฤษฎี ปุณัณรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงดาว ทวะชาติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.ชัชวาล ปุณพันธ์

สถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1

นายธนัชชัย สามล

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระราชวรชिरญาณเมธี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสุธีวรชिरคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ โทอิน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กฤติกา ชนะกุล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ว่าที่ร้อยตรี ดร.ณัฐวดี คล้ายสุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษญา ผาทอง

โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11

e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

โทร.0656986356, Line ID: 0656986356

e-mail: Supattra.tinn@gmail.com

ฝ่ายกฎหมาย

ดร.ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษญา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 ออกแบบปก

พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 จัดรูปเล่ม

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 6 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 5 เรื่อง และ บทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ข)
สารบัญ	(ช)

บทความวิจัย : Research Article

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง	1-13
---	------

THE RELATIONSHIP BETWEEN SELECTION FACTORS AND THE SUCCESS OF EDUCATIONAL POLICY IMPLEMENTATION FOR BASIC EDUCATION INSTITUTIONS PROVIDING EDUCATION TO MIGRANT CHILDREN IN RANONG PROVINCE

สุพรรณษา กรอกสำโรง

การอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย: การบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับหลักสิทธิมนุษยชนสากล	14-35
---	-------

THE ORDINATION OF BHIKKHUNIS IN THAI SOCIETY: INTEGRATING BUDDHIST ETHICS WITH UNIVERSAL HUMAN RIGHTS

ปวีณา ธนโชคจิตวิทยา

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น	36-58
---	-------

DOMESTIC VIOLENT BEHAVIOR AND APPROPRIATE REHABILITATION APPROACHES AMONG DRUG-USING INMATES AT KHON KAEN CENTRAL PRISON

ชิษณุพงศ์ สืบเหล่าจั่ว และ เสกสัน เครือคำ

ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร	59-73
---	-------

ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF PERSONNEL OF THE INTERNAL SECURITY OPERATIONS COMMAND

สุริพร ชูจันทร์ และ วิลาสินี จินตลิขิตดี

**กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย** 74-93

LAW ON THE ACQUISITION OF SENATORS UNDER THE CONSTITUTION OF THE
KINGDOM OF THAILAND

สมภาพ ระงับทุกข์

ปัญหาการห้ามคู่กรณีตกลงกันยื่นเข้าหรือขยายออกอายุความแพ่งของไทย 94-107

THE PROHIBITION OF CONTRACTUAL MODIFICATION OF CIVIL PRESCRIPTION
UNDER THAI LAW

นฤมล พลอยศรี

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 108-129

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการ
จัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็ก
ข้ามชาติในจังหวัดระนอง*

THE RELATIONSHIP BETWEEN SELECTION FACTORS AND THE
SUCCESS OF EDUCATIONAL POLICY IMPLEMENTATION FOR BASIC
EDUCATION INSTITUTIONS PROVIDING EDUCATION TO MIGRANT
CHILDREN IN RANONG PROVINCE

สุพรรณษา กรอกสำโรง

Supansa Krogsonrong

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Master of Political Science, Major in Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: s66563825042@ssru.ac.th

Received 28 May 2026; Revised 6 July 2026; Accepted 28 July 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาความสำเร็จของนโยบายการจัดการศึกษานั้นต้องศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ เพื่อให้การนํานโยบายการจัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองประสบผลสำเร็จ จึงได้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 265 คน

Citation

* สุพรรณษา กรอกสำโรง. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 6(2), 1-13.

Supansa Krogsonrong. (2568). The Relationship between Selection Factors and The Success of Educational Policy Implementation For Basic Education Institutions Providing Education to Migrant Children in Ranong Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 56(2), 1-13

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ได้มาโดยใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางของเครชี และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation (r)

ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงทางบวก($r=0.851^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Sig. (2-tailed) < .001) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Sig. (2-tailed) < .001) เรียงลำดับดังนี้ ด้านที่มีระดับความสัมพันธ์มากที่สุดคือ ด้านปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติในระดับสถานศึกษา($r=0.874^{**}$) รองลงมาคือด้านปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติ($r=0.860^{**}$) และด้านที่มีระดับความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ด้านปัจจัยสาระนโยบาย ($r=0.820^{**}$)

คำสำคัญ: นโยบายการศึกษา, ความสำเร็จของนโยบาย, นโยบายการจัดการศึกษาสู่การปฏิบัติ, เด็กข้ามชาติ

Abstract

To study the success of education management policies, it is necessary to examine selected factors associated with the implementation of those policies. To ensure the successful implementation of the policy on providing education to migrant children in Ranong Province, this research aims to examine the relationship between selected factors and the success of policy implementation in basic education institutions serving migrant children in the province. It is quantitative research. The sample group for this research consisted of 265 individuals, comprising school administrators, teachers, and school board members. It was obtained by determining the sample size using the Krejcie and Morgan table. The instrument used for data collection was a 5-point rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation; hypothesis testing was conducted using the Pearson correlation coefficient (r).

The research findings revealed a statistically significant, high positive correlation ($r = 0.851^{**}$, Sig. (2-tailed) $< .001$) between the selected factors and the successful implementation of educational management policies in basic education schools serving migrant children in Ranong Province. When considering each aspect, it was found that all aspects exhibited a high level of positive correlation, statistically significant at the .01 level (Sig. (2-tailed) $< .001$). The aspects, ranked by the strength of their correlation, are as follows: the aspect with the highest correlation was factors supporting implementation at the institutional level ($r=0.874^{**}$), followed by factors regarding the potential of the implementing unit ($r=0.860^{**}$), while the aspect with the lowest correlation was factors related to policy content ($r=0.820^{**}$).

Keywords: Education policy, Policy success, Educational management policy into practice, Migrant children

บทนำ

การจัดการศึกษาตามแนวชายแดนที่มีกลุ่มเด็กข้ามชาติอาศัยอยู่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการตามบริบทพื้นที่ จะช่วยลดปัญหาที่มีตามแนวชายแดนลงได้ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นส่งผลดีไปถึงการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศไทย การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างฐานความรู้ให้กับกลุ่มคนตามแนวชายแดนให้มีความรักชาติ รักษาพื้นที่ทำกินของตนเองอยู่ พร้อมทั้งจะช่วยกันพัฒนาประเทศให้ดียิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นคนในชาตินั้นตั้งแต่แรกเกิดก็ตาม (UN Millennium Project, 2015) การสนับสนุนให้เด็กข้ามชาติเหล่านี้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ สิทธิในการศึกษาอย่างทั่วถึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กให้มีความกระตือรือร้นในการเข้าถึงความรู้อื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รัฐบาลไทยได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จึงส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติที่อยู่ในพื้นที่ประเทศไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาค โดยการกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายของทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยสร้างหลักประกันว่าเด็กทุกคนต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายการศึกษาเพื่อ

การพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในช่วง 15 ปี ข้างหน้า(Sustainable Development Goals – SDGs) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญ เนื่องจากความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายจะส่งผลต่อ 1) ผู้ตัดสินใจนโยบายว่าจะได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากผู้ปฏิบัติหรือประชาชนหรือไม่ 2) กลุ่มเป้าหมายของนโยบายที่จะทำให้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้รับการแก้ไขตามนโยบายที่กำหนด หรือสภาพปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขและทวีความรุนแรงขึ้น 3) หน่วยปฏิบัติที่จะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากผู้กำหนดนโยบายและกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นหน่วยปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ 4) ความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร ซึ่งหากการนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ แสดงว่าการใช้นโยบายมีความคุ้มค่าเพราะสามารถแก้ไขปัญหาได้ และ 5) ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ หากการนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จก็จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศบรรลุตามเป้าหมายของนโยบายที่กำหนดไว้ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2560 : 411-412) สำหรับนโยบายการศึกษาก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ภาครัฐมีนโยบายหรือกฎหมายการศึกษาเพื่อมุ่งการพัฒนาการศึกษามาโดยตลอดในช่วงระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมา แต่หากพิจารณาในมิติคุณภาพการศึกษาถือได้ว่ายังอยู่ในระดับที่ต้องการการพัฒนาอย่างจริงจัง จากรายงานสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020) พบว่า สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนัก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก ดังนั้น ประเทศไทยจึงถูกจัดอันดับอยู่ในกลุ่มระดับล่างที่มีอันดับไม่เกินครึ่งจากประเทศที่เข้ารับการประเมินทั้งหมด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

จังหวัดระนองเป็นจังหวัดชายแดนฝั่งทะเลอันดามัน ด้านตะวันตกของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาสูง สลับซับซ้อน และเกาะใหญ่น้อยประมาณ 62 เกาะ ซึ่งระนองเป็นจังหวัดที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย ประกอบกับภูมิประเทศที่เป็นเกาะเล็ก เกาะน้อย ตามชายฝั่ง ระนองจึงเป็นที่รวมของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มชาวไทย และชาวจีนที่ประกอบอาชีพขุดแร่ดีบุกขายมาแต่โบราณ ส่วนกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประกอบอาชีพทางทะเลเรียกว่า “ชาวเล” หรือ “ชาวน้ำ” หรือกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน ที่อาศัยอยู่ตามเกาะ มีประชากรทั้งสิ้น 280 คน โดยมีเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยเรียน 122 คน กลุ่มคนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการภาครัฐ เช่น ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีระบบการจัดการขยะ ไม่มีสถานที่ให้บริการระบบสาธารณสุข เป็นต้น เนื่องจากสถานที่อยู่อาศัยมีสภาพเป็นเกาะ ประกอบกับอัตลักษณ์ของชาวมอแกน มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายจึงไม่ได้เรียกร้องสิทธิใดๆ กลุ่มชาติพันธุ์มอแกนอาศัยอยู่ตามเกาะสำคัญๆ เช่น เกาะสินไห เกาะเหลา

เกาะช้าง และเกาะพยาม ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ น่าสนใจ(ปรีวัฒน์ ช่างคิด. 2560) สถิติข้อมูลนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนอง ตามฐานข้อมูล การรายงานผลจำนวนนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระนอง ปีการศึกษา 2568 พบว่า จำนวนนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระนอง ทั้งหมด 16,676 คน เป็นนักเรียนสัญชาติไทย ร้อยละ 85.37 นักเรียนสัญชาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่สัญชาติไทย คิดเป็นร้อยละ 14.63 ซึ่งประกอบด้วยสัญชาติเมียนมา ร้อยละ 9.23 กัมพูชา ร้อยละ 0.07 ลาว ร้อยละ 0.01 ฟิลิปปินส์ ร้อยละ 0.01 ญี่ปุ่น ร้อยละ 0.01 มาเลเซีย ร้อยละ 0.01 ไม่ ปรากฏสัญชาติ ร้อยละ 2.39 กลุ่มนักเรียนต่างสัญชาติเหล่านี้กระจายตัวเข้าสู่สถานศึกษาตาม แหล่งที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้แหล่งงานอุตสาหกรรม ซึ่งกระจายตัวอย่างหนาแน่นในสถานศึกษา โดยเฉพาะเขตอำเภอเมืองระนอง และยังมีการกระจายตัวสู่อำเภออื่นๆที่อยู่รอบนอก เช่น อำเภอกระบุรี อำเภอละอุ่น อำเภอกระเปอร์ และอำเภอสุขสำราญอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการ การศึกษาให้กับนักเรียนกลุ่มนี้มีความซับซ้อนกว่านักเรียนไทยปกติ มีข้อจำกัดในการจัดการ เรียนรู้ และปัญหาอุปสรรคอื่นๆ ที่หลากหลาย เมื่อเปรียบเทียบสภาพบริบทของจังหวัดระนองกับ จังหวัดอื่นพบว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดระนองมีความแตกต่างกันออกไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระนอง, 2568)

จากข้อมูลสภาพปัญหาและอุปสรรคเชิงพื้นที่สะท้อนให้เห็นว่าการนำนโยบายการจัดการ การศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1.ปัจจัย สารนโยบาย ซึ่งครอบคลุมความชัดเจน ความเหมาะสม และความยืดหยุ่นของนโยบาย โดยนโยบายต้อง กำหนดสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของเด็กข้ามชาติ เช่น ความ หลากหลายทางภาษา สถานะทางกฎหมาย และความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่ง Chamnan, Chongcharoen และ Phuangsomjit (2021) ระบุว่า สารนโยบายที่ชัดเจนและสามารถแปลงเป็นแนว ปฏิบัติได้จริงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติ ขณะที่ UNICEF Thailand (2022) ชี้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติจำเป็นต้องคำนึงถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการทาง การศึกษา 2. ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ระบบนิเทศ ติดตาม การจัดสรรทรัพยากร สื่อการเรียนรู้ และความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการ ขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผลจริง โดยโรงเรียนที่มีระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งสามารถลดอุปสรรคด้าน ภาษาและการปรับตัวของเด็กข้ามชาติได้ดีกว่า และ 3. ปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติ หมายถึง ความ พร้อมของครูและบุคลากรด้านองค์ความรู้ ทักษะการจัดการเรียนรู้แบบพหุวัฒนธรรม และความสามารถ ในการบริหารจัดการความหลากหลายของผู้เรียน โดย Ginicolo, Dias และ Neves (2025) พบว่า

ศักยภาพของหน่วยปฏิบัติมีผลโดยตรงต่อการแปลงนโยบายการศึกษาให้เกิดผลลัพธ์เชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในบริบทโรงเรียนที่รองรับนักเรียนข้ามชาติจำนวนมาก ดังนั้น ทั้งสามปัจจัยจึงเป็นองค์ประกอบเชิงระบบที่มีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืนในระดับสถานศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติในพื้นที่จังหวัดระนอง จึงได้คำนึงถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติเหล่านี้ เพื่อเป็นคุณภาพการที่จะเกิดกับประโยชน์ต่อประเทศไทยและเพื่อนมนุษย์ จึงมีความสนใจศึกษานโยบายสาธารณะ ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง ว่ามีปัจจัยคัดสรรอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง และปัจจัยคัดสรรดังกล่าวส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองในระดับใด โดยดำเนินการศึกษาเฉพาะเจาะจงไปที่ขั้นตอนการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติเป็นสำคัญ เพื่อต้องการสะท้อนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยรัฐในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ที่มีเด็กข้ามชาติมาเรียนร่วมกับเด็กไทยในระดับอนุบาล (4 ขวบ) ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (อายุไม่เกิน 16 ปี) เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง
2. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง
3. เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง อยู่ในระดับมาก
2. ความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง อยู่ในระดับมาก
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและนโยบายสาธารณะ และแนวคิดเกี่ยวกับการนํานโยบายไปปฏิบัติในประเด็นปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง ประกอบด้วย ปัจจัยสาระนโยบาย ปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติในระดับสถานศึกษา และ ปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติ

2. ตัวแบบการนํานโยบายสู่การปฏิบัติ ตัวแบบของ Van Meter และ Van Horn(1976) ตัวแบบของ Sabatier และ Mazmanian(1986) และตัวแบบของวรเดช จันทรศร (2554)

สรุป ผู้วิจัยได้นำพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการนํานโยบายไปปฏิบัติจากแนวคิดของวรเดช จันทรศร(2554)มาเป็นหลัก ประกอบด้วย 3 มิติ ดังนี้ **มิติที่หนึ่ง** เป็นการมองผลของการนํานโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ผลผลิต(Outputs) คือ นโยบายที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีผลผลิตที่ได้ครบถ้วนตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ สามารถใช้เกณฑ์การวัดด้านปริมาณ เวลา ค่าใช้จ่าย คุณภาพและความพึงพอใจ 2) ผลลัพธ์ (Outcomes) คือผลที่เกิดต่อจากผลผลิต นโยบายที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา สามารถวัดได้โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับนโยบาย และ 3) ผลสุดยอดหรือผลลัพธ์สุดท้าย (Ultimate Outcomes) คือ นโยบายที่ประสบความสำเร็จนั้น ทั้งผลผลิตและผลลัพธ์โดยรวมจะต้องส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศ **มิติที่สอง** ผลของความสำเร็จในการนํานโยบายไปปฏิบัติจะต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือผลกระทบที่ไม่ดีต่อนโยบายหรือโครงการอื่น ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความเชื่อถือ ผลของนโยบายต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ กล่าวคือ ผลที่ได้จากการนํานโยบายไปปฏิบัติไม่คุ้มกับสิ่งที่เสียไป และอันสุดท้ายของมิตินี้ ที่ต้องพิจารณาคือ ไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรมหรือศีลธรรม **มิติที่สาม** ผลรวมของการนํานโยบายไปปฏิบัติทั้งหมด ต้องก่อให้เกิดผลของการพัฒนาประเทศที่พึง

ปรารถนาจะเห็นได้ว่าการวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 3 มิติ นี้ เป็นแนวคิดที่ลึกซึ้งมากกว่าพิจารณาเพียงผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) เพียงอย่างเดียว จะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์สุดท้าย (Ultimate Outcomes) เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศ แล้วนำเอาตัวแปรบางตัวแปรจากตัวแบบอื่นมาผสมและพัฒนาขึ้น ในกรณีนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติ ผู้วิจัยพิจารณาภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เชื่อมโยงนโยบายและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย(ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2560) ภายใต้มาตรฐานคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีได้มุ่งการประเมินผลนโยบาย (policy evaluation) แต่มุ่งศึกษาผลในขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (policy implementation) ของสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดระนอง เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จากประชากรทั้งหมด 856 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง จำนวน 265 คน ได้มาโดยใช้วิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางของเครซี และมอร์แกน เก็บตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะIOC (Index of Congruency) เท่ากับ 0.89 และนำไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติ ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.87 สถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson Correlation (r)

ผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.86$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ ปัจจัยสารนโยบาย ($\bar{x} = 4.86$) รองลงมาคือปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติในระดับสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.83$) และปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติ ($\bar{x} = 4.82$)

2. ระดับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.72$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านผลงานทางวิชาการ ($\bar{x} = 4.65$) ด้านมาตรฐานทางวิชาการ ($\bar{x} = 4.75$) ด้านระบบบริหารจัดการ ($\bar{x} = 4.67$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.71$) ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพ ($\bar{x} = 4.74$) และด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{x} = 4.81$)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงทางบวก ($r=0.851^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Sig. (2-tailed) < .001)

อภิปรายผล

1. ระดับปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานของ Chamnan, Chongcharoen และ Phuangsomjit (2021) ซึ่งศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการนํานโยบายสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัจจัยด้านความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนทรัพยากร และสมรรถนะของผู้ปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จของการนํานโยบายไปปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าเมื่อสถานศึกษามีความพร้อมทั้งด้านนโยบายและศักยภาพบุคลากร จะส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายเกิดประสิทธิผลสูง

2. ระดับความสำเร็จของการนํานโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ กนิษฐนันท์ ทรัพย์ศฤงฆรา(2564) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาบุตรแรงงานข้ามชาติ โดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่เหมาะสม พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ในช่วงระยะเวลารอเข้าเรียนมีเด็กเข้าสู่กระบวนการแรงงาน การขาดการรับรู้เรื่องสิทธิการศึกษา การเคลื่อนย้ายสถานที่ทำงานของผู้ปกครองทำให้เด็กไม่สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง และอุปสรรคในการศึกษาช่วงสถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการด้านองค์ความรู้ที่เพิ่ม

มากขึ้นและการจัดการศึกษาที่มี ประสิทธิภาพมากขึ้น 2) การบริหารและแนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรพัฒนาเอกชนมีการบริหาร และแนวทางการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันตามศักยภาพและงบประมาณ 3) แนวทางการจัดการศึกษา ของบุตรแรงงานข้ามชาติที่เหมาะสม คือ การประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิการศึกษาในพื้นที่อย่างเชิงรุก การจัดทำแผนการสอน การบรรจุวิชาศิลปะการแสดง การสอนอาชีพ และการสอนกฎหมาย การจดทะเบียนศูนย์การเรียน การขึ้นทะเบียนบุตรแรงงานข้ามชาติและความร่วมมือในการจัดการศึกษากับหน่วยงานการศึกษาของประเทศต้นทาง

3.ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองพบว่าทุกข้อในภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายเป็นทั้งกรอบทิศทาง มาตรฐานการดำเนินงาน และเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่กำหนดว่าการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้จริงเพียงใด แม้ภาครัฐจะมีนโยบายให้เด็กทุกคนเข้าถึงการศึกษา แต่ยังเกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงเนื่องจากข้อจำกัดด้านระบบและบริบทพื้นที่ เพราะหากนโยบายไม่ตอบสนองบริบทจริงของเด็กข้ามชาติ จะส่งผลให้การดำเนินงานจัดการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น นโยบายที่มีคุณภาพจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดความสำเร็จของการจัดการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติของการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter และ Van Horn(1976) ที่อธิบายว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับความชัดเจนของวัตถุประสงค์ มาตรฐานนโยบาย ความพร้อมของทรัพยากร และการสื่อสารระหว่างหน่วยงาน เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติ ขณะที่แนวคิดของ Sabatier และ Mazmanian (1986) อธิบายเพิ่มเติมว่า นโยบายที่ประสบความสำเร็จต้องมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการปฏิบัติจริง และต้องสอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพื้นที่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า 1.ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองปรากฏผลดังนี้ ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนองโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้

ปัจจัยสาระนโยบาย รองลงมาคือปัจจัยสนับสนุนการปฏิบัติในระดับสถานศึกษา และปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติ ตามลำดับ 2.ความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านมาตรฐานทางวิชาการ ด้านระบบบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะทางวิชาชีพ และด้านคุณภาพผู้เรียน ตามลำดับ และ 3.ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความสำเร็จของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาแก่เด็กข้ามชาติในจังหวัดระนอง ทุกข้อในภาพรวมและรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย 1.ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย 1. สถานศึกษาควรทำความเข้าใจกับบุคลากรเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของนโยบายให้ชัดเจน และสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบาย 2. สถานศึกษาควรเสริมสร้างความรับผิดชอบและบทบาทของบุคลากรในการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การนำนโยบายเกิดผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ และ 3. สถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่องและตรงจุด โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู (Professional Development) ที่เน้นความเข้าใจนโยบาย การออกแบบการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ในบริบทจริงของผู้เรียน 2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยศักยภาพของหน่วยปฏิบัติที่ส่งผลต่อความสำเร็จในบริบทพื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่พหุวัฒนธรรม 2.2 ควรพัฒนาโมเดลหรือรูปแบบการนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กข้ามชาติที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย 2.3 ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Model) ระหว่างปัจจัยคัดสรรและผลลัพธ์ทางการศึกษา เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการอธิบาย 2.4 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่หรือจังหวัด เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ และ 2.5 ควรส่งเสริมการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐนันท์ ทรัพย์ศฤงฆรา. (2564). แนวทางการจัดการศึกษาบุตรแรงงานข้ามชาติ โดยองค์กรพัฒนาเอกชนที่เหมาะสม พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.

- นิภาพร รอดไพบุลย์, ชิตพล ชัยมะดัน, และ สุปราณี ธรรมพิทักษ์. (2562). การนำนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว. *วารสารการบริหารท้องถิ่นและรัฐกิจ*, 3(2), 1–15.
- ปรีวัฒน์ ช่างคิด. (2560). *การพัฒนาเด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองไทย: กรณีศึกษาเด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนเกาะเหลา จังหวัดระนอง*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- วรเดช จันทรศร. (2554). *การนำนโยบายไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์. (2568). *ข้อมูลการจัดการศึกษาให้กับบุตรแรงงานต่างด้าว/ไร้สัญชาติ ประจำปี 2568*. ระนอง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *ความทั่วถึงและเท่าเทียมของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2563 (IMD 2020)*. นนทบุรี: 21 เซ็นจูรี.
- Chamnan, S., Chongcharoen, K., & Phuangsomjit, C. (2021). Selected administrative factors affecting the implementation of the policy on creating opportunities, equity and equality in education in schools under the Office of the Basic Education Commission, Surat Thani. *Journal of Education Studies*, 49(4), 1–18.
- Ginicolo, M. F., Dias, T. S., & Neves, T. (2025). School practices for newly arrived migrant students: A systematic review of policy enactment. *Frontiers in Education*, 10, 1736754.
- Sabatier, P. A., & Mazmanian, D. A. (1980). The implementation of public policy: A framework of analysis. *Policy Studies Journal*, 8(4), 538–560.
- United Nations. (2015). *The millennium development goals report 2015*. New York, NY: United Nations.
- UNICEF Thailand. (2022). *Investing in a global future: A situational analysis of migrant children's education in Thailand*. Bangkok, Thailand: UNICEF Thailand.

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & Society*, 6(4), 445–488.

การอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย: การบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับหลัก สิทธิมนุษยชนสากล*

THE ORDINATION OF BHIKKHUNIS IN THAI SOCIETY: INTEGRATING BUDDHIST ETHICS WITH UNIVERSAL HUMAN RIGHTS

ปวิชญา ธนโชคจิตขญา

Pavichaya Thanachokjitchaya

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี จังหวัดนครปฐม
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Buddhapanya Sri Dvaravati Buddhist College, Nakhon Pathom,
Thailand

Corresponding Author's Email: pavichaya1961@gmail.com

Received 6 March 2026; Revised 13 March 2026; Accepted 10 July 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย: การบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับหลักสิทธิมนุษยชนสากล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์และพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับการอุปสมบทภิกษุณี เป็นการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการสังเกตการณ์ จากการประมวลองค์ความรู้เพื่อแสวงหาทางออกระหว่างจารีตทางศาสนาและความเสมอภาคสมัยใหม่ พบว่าหัวใจของปัญหาคือการปะทะกันของระบบคุณค่าและอำนาจในการตีความ ระหว่างฝั่งจารีตที่ยึดติดเงื่อนไขทางเทคนิคของสงฆ์สองฝ่ายจนทำให้สถานะของภิกษุณีถูกแซ่แข่ง กับฝั่งปฏิรูปที่มุ่งเน้น "พุทธเจตนา" เรื่องสิทธิในการพ้นทุกข์ของมนุษย์ทุกเพศ งานวิจัยจึงเสนอการบูรณาการผ่าน "มหากุณาธรรม" เพื่อ

* ปวิชญา ธนโชคจิตขญา. (2568). การอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย: การบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับหลักสิทธิมนุษยชนสากล, 6(2), 14-35.

Pavichaya Thanachokjitchaya. (2568). The Ordination of Bhikkhunis in Thai Society: Integrating Buddhist Ethics with Universal Human Rights. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 6(2), 14-35.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

เชื่อมโยงพุทธจริยศาสตร์เข้ากับหลักสิทธิมนุษยชน โดยวางรากฐานบนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และพุทธภาวะที่เท่าเทียม พร้อมทั้งชูหลักการ "วินัยต้องรับใช้ธรรม" เพื่อปลดล็อกข้อจำกัดทางเพศภาวะ นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและนิติศาสตร์ใน 3 ระดับ คือ การปฏิรูปกฎหมาย คณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและอนุสัญญา CEDAW การปรับปรุงโครงสร้างการปกครองสู่รูปแบบพหุนิยมที่ยอมรับความหลากหลาย และการส่งเสริมพุทธศาสนาเชิงวิพากษ์ในระดับสังคม เพื่อทลายกำแพงทางกฎหมายและสร้างพื้นที่ยืนที่สง่างามให้แก่สตรีนักบวช บทสรุปของงานวิจัยยืนยันว่าการยอมรับภิกษุณีไม่ใช่การทำลายจารีต แต่คือการเติมเต็มเจตนารมณ์พุทธบริษัท 4 ให้สมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยให้พุทธศาสนาไทยเปลี่ยนจากสถานะแห่งความขัดแย้งไปสู่การส่งเสริมกันและกัน ยืนหยัดอย่างสง่างามในเวทีโลก และตอบโจทย์ความยุติธรรมในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ภิกษุณี, พุทธจริยศาสตร์, หลักสิทธิมนุษยชน

Abstract

The Ordination of Bhikkhunis in Thai Society: Integrating Buddhist Ethics with Universal Human Rights aimed to examine Buddhist ethics and the monastic discipline (Vinaya) concerning female ordination. This qualitative study utilized documentary research and observation to synthesize knowledge and bridge the gap between "religious tradition" and "modern equality." The findings revealed that the core of the issue lies in a clash of value systems and the power of interpretation. On one side, traditionalists adhered strictly to the dual-sangha technicalities, effectively freezing the status of Bhikkhunis. On the other side, reformists emphasized "Buddha's intent" the inherent right to liberation for all genders. Consequently, this research proposed an integration through "Mahakaruna-Dhamma" (Great Compassion) to link Buddhist ethics with human rights, grounded in human dignity and the equal "Buddha-nature" of all individuals. By championing the principle that "Monastic Discipline must serve the Dhamma," gender-based restrictions could be unlocked. This led to policy and

legal recommendations on three levels: reforming the Sangha Act to align with the Constitution and the CEDAW convention; restructuring ecclesiastical governance toward "Pluralism" to embrace diversity; and promoting "Critical Buddhism" within society to dismantle legal barriers and secure a dignified space for female monastics. Ultimately, the research concluded that the recognition of Bhikkhunis was not the destruction of tradition, but the fulfillment of the Fourfold Assembly (Buddha-Parisa 4). Such integration would transform Thai Buddhism from a state of conflict to mutual support, allowing it to stand gracefully on the global stage and genuinely address justice in modern society.

Keywords: Bhikkhunis, Buddhist Ethics, Human Rights

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่โลกให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศ พุทธศาสนาในไทย กำลังเผชิญจุดเปลี่ยนสำคัญด้านสถานภาพสตรี แม้ตามพุทธบัญญัติเดิมจะมี "พุทธบริษัท 4" ซึ่งยอมรับศักยภาพทางธรรมของสตรีผ่านการมีอยู่ของภิกษุณีสงฆ์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) และถือเป็นเสาหลักร่วมกันในการดำรงศาสนาตามพุทธประสงค์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่ในบริบทไทยปัจจุบัน การอุปสมบทสตรีกลับมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและกฎหมาย เนื่องจากมหาเถรสมาคมถือว่าสายวงศ์ภิกษุณีเถรวาทขาดช่วงไปแล้ว การฟื้นฟูใหม่ จึงไม่ได้รับการรับรองตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (2561) ส่งผลให้สตรีส่วนใหญ่ถูกจำกัดบทบาทเพียง "แม่ชี" หรือ "อุบาสิกา" ซึ่งมีสถานภาพทางกฎหมายคลุมเครือ ไม่ใช่บรรพชิตโดยสมบูรณ์ ความซับซ้อนนี้ทำให้สตรีที่อุปสมบทขาดโอกาสเข้าถึงสิทธิและการคุ้มครองจากรัฐที่พึงมีในฐานะนักบวช (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2541) ทั้งที่โดยหลักการแล้ว พุทธบริษัททุกฝ่ายล้วนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเกื้อกูลและทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้มั่นคง (ป.อ.ปยุตโต, 2545)

ภิกษุณีเป็นหนึ่งใน พุทธบริษัท 4 ที่พระพุทธรเจ้าสถาปนาขึ้น โดยทรงยกย่องศักยภาพสตรีผ่านการตั้งตำแหน่ง เอตทัคคะ เช่น พระมหาปชาบดีโคตมี (ผู้รู้ราตรีนาน) และพระเขมา (ผู้มีปัญญามาก) ซึ่งสะท้อนการยอมรับบทบาทสตรีในพระไตรปิฎก (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2562) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันบทบาทภิกษุณีในสังคมไทยลดน้อยลงจนเกือบสูญหาย เนื่องจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติไม่ยอมรับการอุปสมบทสามเณรีและภิกษุณีในฝ่ายเถรวาท

(ศศิกา แก้วหนู, 2560) ส่งผลให้โครงสร้างพุทธบริษัท 4 ของไทยขาดองค์ประกอบสำคัญตามพุทธประสงค์เดิม

ในสังคมไทยปัจจุบัน "แม่ชี" ได้รับการยอมรับในฐานะผู้ปฏิบัติธรรม แต่สถานะของ "ภิกษุณี" กลับยังไม่หยั่งรากลึกและเผชิญการต่อต้านอย่างกว้างขวาง แม้จะมีสตรีต้องการอุปสมบทเพิ่มขึ้น แต่ทัศนคติเชิงจารีตมองว่าสายวงศ์เถรวาทขาดช่วงไปแล้ว แม้แต่ในกลุ่มแม่ชีเองส่วนหนึ่งยังมองว่าสถานะปัจจุบันเพียงพอแล้ว สถานการณ์นี้คล้ายคลึงกับพุทธศาสนาแบบทิเบตที่สตรีเข้าไม่ถึงการบวชเต็มรูปแบบ นำไปสู่ข้อขัดแย้งเรื่องเพศสภาพในระดับสากล ซึ่งชาวพุทธตะวันตกมองว่าเป็นความไม่ยุติธรรมและเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎระเบียบ (Hannah, 2010) ตรงกันข้ามกับไทยและทิเบต หลายประเทศมีภิกษุณีที่เข้มแข็ง เช่น ศรีลังกา ที่มีการฟื้นฟูภิกษุณีเถรวาทจนกลายเป็นที่พึ่งของสตรีจากชาติต่างๆ รวมถึงทิเบต หรือใน ไต้หวัน ที่ภิกษุณีมีบทบาทสูงมาก โดยมีสัดส่วนต่อภิกษุถึง 5 ต่อ 1 และกว่า 80% สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย (Cai, 1998) ความสำเร็จนี้ดึงดูดให้องค์ดาไลลามะเสด็จเยือนไต้หวันเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อตั้งภิกษุณีสงฆ์ในทิเบต

ประเด็นขัดแย้งสำคัญอยู่ที่ ครุธรรม 8 ซึ่งเป็นกฎ 8 ประการที่จำกัดสถานะภิกษุณีให้ต้องอยู่ภายใต้โอวาทของภิกษุ เช่น การกราบไหว้ภิกษุโดยไม่คำนึงถึงพรรษา หรือการต้องอุปสมบทจากสงฆ์สองฝ่าย กฎเหล่านี้ถูกวิจารณ์ว่าสร้างความไม่เท่าเทียมทางเพศและไม่สอดคล้องกับหลักความเท่าเทียมในพุทธศาสนา ภิกษุณี Chao-hwei (2003) และกลุ่มนักปฏิรูปได้เรียกร้องให้ยกเลิกครุธรรม 8 โดยให้เหตุผลหลัก 4 ประการ คือ 1) เป็นกฎที่ขัดแย้งกับหลักการอื่นๆ ในพระวินัย 2) ขัดกับเนื้อหาในพระสูตรที่เน้นความเท่าเทียม 3) พุทธศาสนาสอนว่าทุกสรรพสิ่งเท่าเทียมกันตามหลักธรรม และ 4) เชื่อว่ากฎนี้ถูกเพิ่มเข้ามาภายหลัง ไม่ได้มาจากพระพุทธเจ้าโดยตรง การตีความครุธรรม 8 จึงกลายเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้สร้าง "ความเป็นอื่น" (Otherness) ให้กับสตรีที่ต้องการเข้าสู่เพศบรรพชิต ในขณะที่ฝ่ายรักษจารีตยังคงยึดถือว่าเป็นเงื่อนไขเริ่มต้นที่มีอาจเปลี่ยนแปลงได้ ข้อถกเถียงนี้จึงไม่ใช่เพียงเรื่องของศาสนจักร แต่สะท้อนถึงการปะทะกันระหว่างจารีตนิยมกับสิทธิมนุษยชนในยุคปัจจุบัน

ความถูกต้องตามพระวินัยกลายเป็นป्राการสำคัญในการสกัดกั้นการฟื้นฟูภิกษุณีในไทย โดยฝ่ายจารีตนิยมยึดถือหลัก "อุกโตสงฆ์" หรือการอุปสมบทโดยสงฆ์สองฝ่าย เมื่อสายวงศ์ภิกษุณีเถรวาทขาดช่วงไปนานจนไร้ภิกษุณีสงฆ์ทำหน้าที่ปวัตตินี (พระอุปัชฌาย์ฝ่ายหญิง) ฝ่ายอนุรักษนิยมจึงตีความว่าองค์ประกอบสังฆกรรมไม่ครบถ้วน ส่งผลให้การบวชสตรีในปัจจุบัน

เป็นโมฆะตามโครงสร้างปกครองคณะสงฆ์ไทย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อย่างไรก็ตาม ฝ่ายปฏิรูปเสนอทางออกเพื่อหลายทางตันโดยเน้น "เจตนารมณ์" มากกว่าตัวอักษร ประการแรกคือการย้อนไปใช้ "เอกโตอุปสัมปทา" หรือการบวชโดยภิกษุฝ่ายเดียวที่พระพุทธเจ้าเคยอนุญาตไว้และยังไม่เคยถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการ ประการต่อมาคือการเชื่อมต่อสายวงศ์ข้ามมหายานผ่านนิกายธรรมคุปตกโนได้หวั่นเพื่อรักษาหลักการสงฆ์สองฝ่ายให้คงอยู่ (ภิกษุณีธัมมนันทา, 2545) ส่วนข้ออ้างเรื่อง "อายุพระศาสนาจะสั้นลง" ที่ระบุว่าหากมีภิกษุณีจะทำให้พระสังฆกรรมตั้งอยู่ได้เพียง 500 ปีนั้น ถูกหักล้างด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพราะปัจจุบันพุทธศาสนายินยอมมาเกือบบรรล 2,600 ปีแล้ว อีกทั้งในประเทศที่มีภิกษุณีเข้มแข็งอย่างไต้หวัน พุทธศาสนากลับเจริญรุ่งเรืองและมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนสังคมอย่างโดดเด่น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2560) สะท้อนว่าการมีภิกษุณีไม่ใช่เหตุแห่งความเสื่อมแต่เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงศาสนาตามพุทธประสงค์

ในแง่จริยศาสตร์ ความยั่งยืนของศาสนาไม่ได้อยู่ที่การกีดกันทางเพศ แต่อยู่ที่ "คุณภาพของพุทธบริษัท" การมีภิกษุณีที่เคร่งครัดและมีการศึกษาสูงช่วยขยายงานเผยแผ่สู่สตรีและเด็กได้มีประสิทธิภาพกว่าพระสงฆ์ชาย การฟื้นฟูภิกษุณีจึงไม่ใช่ภัยคุกคาม แต่เป็นการเติมเต็มพุทธบริษัท 4 ให้สมบูรณ์เพื่อสืบทอดธรรมะในโลกสมัยใหม่ (ภิกษุณีธัมมนันทา, 2560)

งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ข้อจำกัดทางวินัยผ่านพุทธจริยศาสตร์ และ หลักสิทธิมนุษยชน เพื่อแสวงหาแนวทางยอมรับสถานะภิกษุณีในไทย ซึ่งเป็นการทบทวนความพร้อมของพุทธศาสนาไทยในการปรับตัวเข้ากับคุณค่าสากล เพื่อให้ศาสนาเกื้อกูลต่อมนุษย์ทุกคนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์และพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับการอุปสมบทภิกษุณี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และมีเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัยคือ การสังเกตการณ์ โดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานเขียนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภิกษุณี จากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 พระไตรปิฎก และอรรถกถา

1.2 หนังสือเอกสารงานวิจัย บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

2. การเก็บข้อมูลจากการสังเกต

โดยการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล สังเกตการณ์ และศึกษาการปฏิบัติธรรมของภิกษุณี อนัตตารามถ้ำวัว อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่

3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผล

4. สรุปผลการวิจัย และเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวินัยหรือวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาด้านพระธรรมวินัย (Legalistic Perspective)

1.1 เจเนอรัลไทม์ไลน์การบวช ประเด็นสำคัญคือ ครุธรรม 8 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือเงื่อนไขสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ก่อนอนุญาตให้สตรีอุปสมบท โดยมีเจตนารมณ์เพื่อสร้างความเคารพและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์สองฝ่าย สำคัญเน้นเรื่องการลดละอัตตา (การกราบไหว้ภิกษุแม่บวชใหม่) ความปลอดภัย (ไม่อยู่ในวัดที่ไร้ภิกษุ) การสื่อสาร (ถามวันอุโบสถ) และความถูกต้องของสังฆกรรม (การปวารณาและการอุปสมบทจากสงฆ์สองฝ่าย) รวมถึงการยอมรับการตักเตือนและลำดับการปกครอง ในเชิงจริยศาสตร์และวินัย ครุธรรมทำหน้าที่เป็น "กุศโลบายทางสังคม" เพื่อให้การตั้งภิกษุณีสงฆ์เป็นที่ยอมรับในบริบทอินเดียโบราณที่ยึดถือระบบอาวุโส กฎเหล่านี้จึงไม่ได้มุ่งกดขี่ทางเพศสภาพเพียงอย่างเดียว แต่มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของพระศาสนาในภาพรวม ให้พุทธบริษัทสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบวินัย

1.2 กระบวนการอุปสมบท อธิบายวิธีการบวชแบบ อัฐฐวาจิกอุปสัมปทา กระบวนการบวชและบทพิสุจน์ศรัทธาสดิ การอุปสมบทเป็นภิกษุณีมีความซับซ้อนกว่าภิกษุ โดยต้องผ่าน "อัฐฐวาจิกอุปสัมปทา" หรือการทำสังฆกรรมประกาศรับรองด้วยวาจา รวม 8 ครั้งจากสงฆ์ทั้งสองฝ่าย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนหลักดังนี้

1) กระบวนการบวชโดยสงฆ์สองฝ่าย (Workflow)

ขั้นที่ 1 บวชต่อหน้าภิกษุณีสงฆ์: ภิกษุณีสงฆ์ประชุมสอบถามอันตรายิกธรรม (ข้อห้าม) และสวดญัตติจตุตถกรรม (ประกาศ 1 ครั้ง ถามความเห็น 3 ครั้ง) หากสงฆ์หนึ่งถือว่ายอมรับ สตรีผู้นั้นจะมีสถานะเป็น "อุปัชฌาย์" ในฝ่ายหญิงแต่ยังไม่สมบูรณ์

ขั้นที่ 2 บวชต่อหน้าภิกษุสงฆ์: ภิกษุสงฆ์จะนำตัวผู้บวชไปหาภิกษุสงฆ์ เพื่อสวดญัตติ จตุตถกรรมซ้ำอีก 4 ครั้ง เมื่อภิกษุสงฆ์เห็นชอบ กระบวนการจึงเสร็จสมบูรณ์รวมเป็นวจา 8 ครั้ง

2) สิกขมานา 2 ปีแห่งการพิสูจน์ (Preparation)

ก่อนการบวช สตรีต้องเป็น "สิกขมานา" เพื่อทดสอบจริยธรรมและความตั้งใจจริงเป็นเวลา 2 ปี โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ การสมาทานสิกขาบท 6 ประการ (ฉฉัมมาสิกขา) ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดพรหมจรรย์ พุดเท็จ ดื่มสุรา และบริโภคอาหารยามวิกาล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความเคร่งครัด ต้องรักษาศีลทั้ง 6 ข้อไม่ให้ขาดแม้แต่ข้อเดียวตลอด 2 ปี หากศีลขาดเพียงข้อเดียวต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่ทันที เพื่อพิสูจน์ความอดทนและตรวจสอบให้แน่ใจว่าไม่ได้ตั้งคร่ำครึก่อนเข้าสู่เพศบรรพชิต

กระบวนการที่เข้มงวดและศีลที่มีถึง 311 ข้อ สะท้อนถึงระบบระเบียบที่ออกแบบมาเพื่อคัดกรองบุคลากรที่มีคุณภาพสูงและรักษาเสถียรภาพของพุทธจักรให้มั่นคงสืบไป

1.3 ศีล 311 ข้อ ข้อบังคับที่แตกต่างจากภิกษุ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อเปรียบเทียบกับพระภิกษุที่มีศีล 227 ข้อ ภิกษุณีจะมีสิกขาบทที่มากกว่าถึง 84 ข้อ (รวมเป็น 311 ข้อ) เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยในสมัยพุทธกาล

2. ผลการศึกษาด้านพุทธจริยศาสตร์ (Ethical Perspective) ส่วนนี้คือหัวใจสำคัญ เพราะเป็นการวิเคราะห์ถึง "เหตุผล" และ "เป้าหมาย" เบื้องหลังสิกขาบท

2.1 หลักความเสมอภาคทางธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พุทธจริยศาสตร์ยืนยันว่า "ศักยภาพในการบรรลุธรรม" ของมนุษย์มีความเท่าเทียมกันโดยปราศจากข้อจำกัดด้านเพศสภาพ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ "วิมุตติ" หรือความหลุดพ้น ซึ่งเป็นสภาวะที่อยู่เหนือคุณลักษณะทางกายภาพ สรุปสาระสำคัญได้เป็น 3 แกนหลัก ดังนี้

1) ศักยภาพสากล (Universal Potentiality) มนุษย์ทุกคนมีองค์ประกอบของ ขั้น 5 เหมือนกัน การบรรลุธรรมจึงเป็นเรื่องของการขัดเกลาจิตและพัฒนาปัญญาญาณผ่าน อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสัจธรรมที่ไม่ขึ้นกับเพศ หากมีความเพียรยอมเข้าถึงธรรมได้เสมอกัน

2) วิมุตติไร้เพศภาวะ ในระดับปรมัตถธรรม เพศเป็นเพียง "สมมติบัญญัติ" ดังปรากฏใน โสมสูตร ที่ยืนยันว่าเมื่อจิตตั้งมั่นและเกิดญาณทัศนะ ความเป็นหญิงหรือชายย่อมไม่มีผลต่อการเข้าถึงธรรม จิตที่หลุดพ้นจึงไร้เพศภาวะโดยสิ้นเชิง

3) การแยกแยะธรรมและวินัย ต้องจำแนก "ความเสมอภาคทางธรรม" ออกจาก "ระเบียบทางสังคม" โดย ทางธรรม ชายและหญิงมีสิทธิเข้าถึงมรรคผลนิพพานได้เท่าเทียมกัน 100% และทางวินัย ข้อบัญญัติหรือครุธรรมต่างๆ ในสมัยพุทธกาล มิใช่ข้อจำกัดทางจิตวิญญาณ แต่เป็น "มาตรการทางบริหารและคุ้มครอง" เพื่อความปลอดภัยของภิกษุณีและสวัสดิภาพของหมู่คณะในบริบทสังคมอินเดียโบราณ

โดยสรุป พุทธจริยศาสตร์มองว่า "ความพร้อมของจิต" (สติ ปัญญา และความเพียร) คือปัจจัยชี้ขาดการบรรลุธรรม มิใช่เพศสภาพ ความต่างทางพระวินัยจึงเป็นเพียงเรื่องความเหมาะสมทางสังคมในยุคสมัยนั้นเท่านั้น

2.2 พุทธจริยศาสตร์แห่งเมตตากรุณากับการหยิбыื่นโอกาสแก่สตรี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การอนุญาตให้สตรีอุปสมบทมิใช่เพียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แต่คือการประยุกต์ใช้หลัก เมตตา และ กรุณา ในเชิงโครงสร้าง เพื่อปลดพันธนาการทางจิตวิญญาณให้แก่สตรีในสมัยพุทธกาล โดยสามารถวิเคราะห์ผ่าน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

1) การทำลายขอบเขตทางชนชั้นและเพศสภาพ ในสังคมอินเดียโบราณที่จำกัดสตรีไว้เพียงบทบาทแม่และภรรยา การกำเนิดภิกษุณีสงฆ์คือการประกาศ "จริยศาสตร์สากล" ว่า ศักยภาพแห่งการหลุดพ้นมิได้ผูกขาดโดยบุรุษ เป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเข้าถึงการฝึกฝนตนตาม มรรคมงคล 8 ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2) กรุณาในฐานะกลไกเยียวยาสังคม พุทธจริยศาสตร์มองการบวชเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อดับทุกข์ หลักฐานจาก "เถรีคาถา" ยืนยันว่าเมื่อสตรีได้รับโอกาสที่เท่าเทียม ย่อมสามารถบรรลุสภาวะพ้นทุกข์ได้จริง ความเมตตาของพระพุทธองค์จึงทำหน้าที่เป็นกลไกเยียวยาจิตวิญญาณของสตรีที่ถูกกดทับด้วยจารีตเดิม

3) การสร้างสมดุลเชิงจริยธรรมในสังคมมณฑล การจัดตั้งพุทธบริษัท 4 (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) สะท้อนถึง "จริยศาสตร์เชิงสถาบัน" ที่มองเห็นความสำคัญของสตรีในฐานะกำลังหลักในการสืบทอดพระศาสนา การบริหารจัดการนี้ตั้งอยู่บนฐานความเมตตาเพื่อสร้างสังคมที่เกื้อกูลกันอย่างรอบด้าน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

โดยสรุป การอนุญาตให้สตรีบวชคือการแสดงออกทางจริยธรรมที่กล้าหาญในการคืนสิทธิทางวิญญาณและสร้างความเสมอภาคบนเส้นทางแห่งวิมุตติอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 หลักสัปบุริสธรรมและยุทธศาสตร์จริยศาสตร์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การวางกฎระเบียบที่เคร่งครัด เช่น ศรัทธา มัชฌิมคัมภีร์แห่งการกตัญญู แต่คือการใช้ "จริยศาสตร์สังคม" เพื่อสร้างความมั่นคงและการยอมรับแก่ภิกษุณีสงฆ์ในบริบทอินเดียโบราณ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผ่าน 3 ประเด็นหลักดังนี้

1) การสร้างเกราะคุ้มกันทางสังคม ในยุคที่บทบาทสตรีถูกจำกัดอย่างเข้มงวด การที่ภิกษุณีอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสงฆ์ถือเป็น "ยุทธศาสตร์เชิงระบบ" เพื่อลดแรงเสียดทานจากสังคมและป้องกันการโจมตีด้านศรัทธา ช่วยให้สถาบันภิกษุณีดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบวินัยในสายตาชาวโลก

2) ธรรมาภิบาลผ่านหลักสัปบุริสธรรม 7 การวางระเบียบสะท้อนถึงการใช้อย่างรอบด้าน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ ฌัมมัญญุต และ อัฏฐัญญุต หมายถึงทรงวางวินัยโดยเข้าใจกฎสังคมและมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดคือความยั่งยืนของศาสนา และ มัตตัญญุต หมายถึง การกำหนดขอบเขตที่พอเหมาะ เพื่อไม่ให้สถาบันนักบวชหญิงกลายเป็นภาระหรือเป้าหมายของการคุกคามจนเกินไป

3) จริยศาสตร์เพื่อความยั่งยืนของสถาบัน พุทธจริยศาสตร์ในมิตินี้ให้ความสำคัญกับ "ประโยชน์ส่วนรวมเหนือส่วนตน" การยอมรับเงื่อนไขที่เข้มงวดของภิกษุณีรุ่นแรกคือความเสียสละเพื่อรักษา "โอกาส" ในการปฏิบัติธรรมให้แก่สตรีรุ่นหลัง เป็นการสร้างสมดุลระหว่างอุดมคติแห่งความเท่าเทียมกับความเป็นจริงทางวัฒนธรรม

โดยสรุป ศรัทธา คือ "กลยุทธ์เชิงสถาบัน" ที่พระพุทธองค์ทรงใช้เพื่อประทับประคองสิทธิทางวิญญาณให้ดำเนินไปได้ท่ามกลางข้อจำกัดของยุคสมัย เพื่อเป้าหมายคือความดำรงอยู่ของพระศาสนาในระยะยาว

3. ผลการศึกษาด้านหลักสิทธิมนุษยชนสากล (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547) การวิเคราะห์ประเด็น "การอุปสมบทภิกษุณีในสังคมไทย" จำเป็นต้องพิจารณาผ่านการปะทะกันระหว่าง "จารีตทางวินัย" กับ "บรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนสมัยใหม่" โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

3.1 บริบทและความเคลื่อนไหวในไทย ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในสภาวะ "ก้ำกึ่ง" ทางกฎหมายและจารีต มหาเถรสมาคมยังคงยึดถือว่าภิกษุณีสายเถรวาทขาดช่วงไปแล้วตามพระธรรมวินัย ในขณะที่ภาคประชาชนนำโดยนักวิชาการและนักบวชหญิง (เช่น ภิกษุณีธัมมันทา)

พยายามใช้การอุปสมบทฆาณิกายเพื่อยืนยันสิทธิในการฝึกตนตามวิสุทธิ โดยมุ่งเน้นที่เจตนารมณ์ของวินัยมากกว่ารูปแบบกระแสหลัก (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2545)

3.2 การวิเคราะห์ผ่านหลักสิทธิมนุษยชนสากล คือ เสรีภาพทางศาสนา การเลือกวิถีนักบวชเป็นสิทธิพื้นฐานในการปฏิบัติตามความเชื่อ และ ความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติหลักสากลไม่ยอมรับการจำกัดโอกาสเพียงเพราะเหตุแห่ง "เพศสภาพ" (Gender) โดยมองว่าสตรีควรเข้าถึงทรัพยากรและการพัฒนาทางจิตวิญญาณได้เท่าเทียมกับบุรุษ

3.3 การประสานกระบวนทัศน์ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือความขัดแย้งระหว่าง "ธรรมเนียมเชิงสถาบัน" ที่เน้นความเป็นเอกภาพของนิาย กับ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" ที่เน้นสิทธิส่วนบุคคล ทางออกเชิงจริยศาสตร์จึงอยู่ที่การตีความพระธรรมวินัยใหม่ให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยยึดหลักว่าเพศสภาพไม่ใช่อุปสรรคต่อการบรรลุธรรม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547)

โดยสรุป การอุปสมบทภิกษุณีในไทยไม่ใช่แค่เรื่องข้อกำหนดสงฆ์ แต่เป็นบททดสอบของการปรับตัวทางศาสนาให้เข้ากับมาตรฐานสิทธิและความเท่าเทียมในระดับสากล

อภิปรายผล

1. พระธรรมวินัยและประวัติศาสตร์ภิกษุณี

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ลำดับพุทธานุญาติและครุธรรม (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548) การศึกษาลำดับพุทธานุญาติเริ่มต้นจากเหตุการณ์สำคัญใน พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 (จุลวรรค) เมื่อพระนางมหาปชาบดีโคตมีทูลขออุปสมบทถึง 3 ครั้ง แต่พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธด้วยพระดำรัสว่า "อย่าเลยโคตมิ การที่สตรีบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยนี้ อย่าได้ขอบใจแก่เธอเลย" การปฏิเสธนี้มีใช้การปฏิเสธศักยภาพทางธรรม แต่เป็นการแสดงความห่วงใยต่อความมั่นคงของศาสนาและสวัสดิภาพของสตรีในบริบทสังคมอินเดียโบราณ

จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นเมื่อพระอานนท์ทูลถามถึง "ศักยภาพในการบรรลุธรรม" ของสตรี ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าสตรีสามารถบรรลุอรหัตผลได้เท่าเทียมบุรุษ จึงนำไปสู่การอนุญาตอุปสมบทภายใต้เงื่อนไข "ครุธรรม 8 ประการ" ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้าง "ทามบกัณน้ำ" เพื่อป้องกันความเสื่อมถอยของพระธรรมวินัยในระยะยาว

ในการวิเคราะห์เชิงสังคมและจริยศาสตร์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ครุธรรมมีนัยสำคัญ 3 ประการคือ

1) เกราะป้องกันทางสังคม เป็นเครื่องยืนยันว่าภิกษุณีสงฆ์จะมีระบบระเบียบภายใต้การดูแลของภิกษุสงฆ์ เพื่อลดแรงเสียดทานและคำครหาจากคฤหัสถ์ในยุคที่สตรีไม่มีสถานะทางสังคม

2) การอุปสมบทรูปแบบพิเศษ สำหรับพระนางมหาปชาบดี การยอมรับครุธรรมถือเป็นการอุปสมบทโดยสมบูรณ์ (อัญชระครุธัมมะปะฏีกะหะณุปะสัมปะทา)

3) มาตรการเพื่อความปลอดภัย อรรถกถาตีความครุธรรมว่าเป็น "มาตรการเชิงบริหาร" มิใช่การปิดกั้น แต่เป็นอุบายเพื่อความมั่นคงของสถาบันนิกบวชหญิง

โดยสรุป พัฒนาการจากครุธรรมไปสู่การบวชด้วย "สงฆ์สองฝ่าย" ในภายหลัง สะท้อนถึงความสมดุลระหว่าง "อุดมคติแห่งการพ้นทุกข์" และ "ความเป็นจริงทางสังคม" เพื่อให้ภิกษุณีสงฆ์ดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามและปลอดภัย

1.2 วิวัฒนาการลำดับพุทธานุญาตการอุปสมบท (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
วิธีการบวชภิกษุณีมีพัฒนาการ 3 ขั้นตอนตามสถานการณ์

1) การรับครุธรรม ใช้เฉพาะพระนางมหาปชาบดีโคตมี

2) บวชโดยภิกษุสงฆ์ ทรงอนุญาตให้ภิกษุบวชให้สตรีโดยตรงเพื่อความสะดวกในระยะแรก

3) บวชโดยสงฆ์สองฝ่าย ให้ภิกษุณีสงฆ์ตรวจสอบคุณสมบัติเฉพาะสตรี (เช่น สรีระ) ก่อน แล้วจึงรับการอุปสมบทจากภิกษุสงฆ์อีกครั้งเพื่อให้ครบถ้วนตามพระวินัย

1.3 สถานะของพุทธานุญาตในเชิงนิติศาสตร์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
การวิเคราะห์เชิงนิติศาสตร์พุทธศาสนามุ่งประเด็นไปที่พุทธานุญาตขั้นตอนที่ 2 (บวชโดยภิกษุฝ่ายเดียว) ว่ายังมีผลบังคับใช้หรือไม่หลังมีการประกาศขั้นตอนที่ 3 (บวชโดยสงฆ์สองฝ่าย) โดยมีข้อโต้แย้ง 2 กระแสหลัก

1) ฝ่ายอนุรักษนิยม ตีความตามหลัก "กฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่า" มองว่าเมื่อทรงวางระเบียบการบวชด้วยสงฆ์สองฝ่ายที่เข้มงวดขึ้น ย่อมเป็นการระงับระเบียบเดิมโดยปริยายเพื่อรักษามาตรฐานตามพระวินัยปิฎก

2) ฝ่ายปฏิรูปและนักวิชาการ (อาทิ ป.อ. ปยุตโต และภิกษุณีธัมมันทา) ตั้งข้อสังเกตว่าไม่ปรากฏพุทธพจน์สั่ง "ถอน" หรือ "ระงับ" พุทธานุญาตที่ 2 อย่างชัดเจน ต่างจากกรณีอื่นที่

ทรงสั่งยกเลิกไว้อย่างเจาะจง ดังนั้น トラบใดที่ไม่มีคำสั่งยกเลิก พุทธบัญญัติเดิมย่อมยังมีสถานะ "สถิต" อยู่ในพระวินัย

บทสรุปเชิงนิติศาสตร์ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตที่โครงสร้าง "สงฆ์สองฝ่าย" ไม่อาจทำได้จริง การกลับไปอาศัยพุทธบัญญัติขั้นตอนที่ 2 เพื่ออุปสมบทสตรีโดยภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียว จึงถือว่ามี ความชอบธรรม เพราะเป็นการยึดพุทธเจตนารมณ์ดั้งเดิมที่มุ่งเปิดโอกาสการบรรลุมรรคผล และเพื่อรักษาพุทธบริษัทสี่ให้ครบถ้วนตามพุทธประสงค์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. การวิเคราะห์ผ่านอรรถกถาและฎีกา (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2548) อรรถกถา สมันตปาสาทิกา และฎีกา วิมตติโนทนี ชี้ให้เห็นว่าพระวินัยมีไว้เพื่อแก้ปัญหา มิใช่สร้างทางตัน การขาดช่วงของภิกษุณีสงฆ์จึงเป็นเพียง "อุปสรรคทางเทคนิค" คัมภีร์มิได้ระบุเงื่อนไขการสิ้นสุด ไว้เด็ดขาด แต่เน้นการสืบทอดข้อวัตรปฏิบัติ หากนิกายอื่นที่สืบทอดเหง้าเดียวกันยังรักษา ข้อวัตรไว้ การต่อสายวงศ์ย่อมมีความชอบธรรมในเชิงคัมภีร์เพื่อรักษาเจตนารมณ์ในการคัดกรอง กุลสตรีและสืบทอดพุทธบริษัทสี่สืบไป

การวิเคราะห์ผ่านฎีกาและประวัติศาสตร์การรื้อฟื้นสายวงศ์ภิกษุณี การตีความ นิติศาสตร์พุทธศาสนาผ่านคัมภีร์ชั้น ฎีกา (เช่น สารัตถทีปนี) เป็นฐานทรัพยากรทางปัญญาที่สำคัญในการพิจารณาสถานะภิกษุณีสงฆ์ โดยสามารถวิเคราะห์ผ่านหลักการสำคัญและบริบท ทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

2.1 หลักมหาปเทศ 4 และลำดับศักดิ์ของพุทธบัญญัติ (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, 2550) คัมภีร์ชั้นฎีกาเน้นการเทียบเคียงสิ่งที่ "สมควร" ผ่านหลัก มหาปเทศ 4 โดยพิจารณาความ สอดคล้อง (อนุโลม) กับพระธรรมวินัย ในบริบทปัจจุบันที่สังคมโลกให้ความสำคัญกับสิทธิสตรี การมีอยู่ของภิกษุณีจึงถือเป็นสิ่งที่เข้ากันได้กับเจตนารมณ์ในการรักษาศรัทธาและความมั่นคง ของศาสนา

นอกจากนี้ ฎีกายังยืนยันว่า "พุทธบัญญัติ" หรือพุทธเจตนาดั้งเดิมในการสถาปนาพุทธ บริษัท 4 มีลำดับศักดิ์เหนือกว่าระเบียบปกครองที่สร้างขึ้นโดยพระสังฆเถระในยุคหลัง หลักการ นี้ถูกนำมาโต้แย้งคำสั่งปกครองสงฆ์ที่จำกัดสิทธิสตรี โดยชี้ให้เห็นว่า "สารัตถะ" แห่งการปฏิบัติ ธรรมมีความสำคัญเหนือกว่า "รูปแบบ" พิธีกรรม (พระธรรมปิฎก, 2546) หากภิกษุณีสายธรรม คูปต์กมีศีลและข้อวัตรที่สืบทอดรากแก้วเดียวกัน ฎีกาย่อมเปิดช่องทางให้ยอมรับสถานะเพื่อ ประโยชน์ในการเผยแผ่ศาสนา

2.2 ประวัติศาสตร์การล้อมวงค์และแรงต้านในสังคมไทย การล้อมวงค์ของภิกษุณีในเถรวาทมีสาเหตุจากภัยสงครามและการขาดการสนับสนุนจากรัฐ โดยเฉพาะในศรีลังกายุคศตวรรษที่ 16 ส่งผลให้เกิดภาวะชะงักงัน (Deadlock) ทางวินัยเนื่องจากไม่สามารถบวชด้วย "สงฆ์สองฝ่าย" ได้

ในประเทศไทย หมายเหตุสำคัญคือกรณี "นารีเหล่า" (พ.ศ. 2471) เมื่อนรินทร ภาชิต จัดอุปสมบทให้บุตรสาว นำไปสู่การออกประกาศห้ามพระภิกษุบวชสตรีโดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ซึ่งนักวิชาการมองว่าเป็นเรื่องของ "อำนาจการปกครอง" และการท้าทายจารีตมากกว่าเพียงเรื่องพระวินัย (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2541)

2.3 โมเดลการรื้อฟื้นในระดับสากล (ภิกษุณีธัมมัทธานา, 2545) วิถีทางนิติศาสตร์เริ่มคลี่คลายผ่าน "โมเดลศรีลังกา" ในปี พ.ศ. 2539 และ 2541 ที่มีการอุปสมบทโดยความร่วมมือระหว่างภิกษุเถรวาทและภิกษุณีมหายานสายธรรมคุปต์ เหตุการณ์นี้พิสูจน์ให้เห็นถึงความพยายามรักษาพุทธเจตนารมณ์ดั้งเดิม และเป็นแรงบันดาลใจให้ หลวงแม่ธัมมัทธานา นำสายวงศ์กลับสู่ประเทศไทย เพื่อยืนยันว่าเพศสภาพไม่ใช่อุปสรรคต่อการเป็นพุทธบริษัทที่สมบูรณ์

โดยสรุป การใช้คัมภีร์อรรถกถาและฎีกาวิเคราะหฺ ช่วยให้เห็นว่าพระวินัยมีพลวัตและมุ่งเน้นเจตนารมณ์ (Spirit of the Law) เพื่อให้ศาสนาปรับตัวเข้ากับยุคสมัยได้โดยไม่สูญเสียหลักการสำคัญ

3. สถานะของภิกษุณีในนิกายอื่นและการเชื่อมโยงสายวงศ์ (ภิกษุณีธัมมัทธานา, 2545) การพิจารณาสถานะภิกษุณีนิกายอื่นเป็นหัวใจสำคัญในการโต้แย้งความเชื่อเรื่องการขาดช่วงของสายวงศ์เถรวาท โดยสามารถวิเคราะห์ผ่านมิตินิติศาสตร์และประวัติศาสตร์ใน 3 ประเด็นหลักดังนี้

3.1 สายมหายาน (นิกายธรรมคุปต์) สะพานเชื่อมโยงเถรวาท หลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า ในพุทธศตวรรษที่ 10 คณะภิกษุณีเถรวาทจากศรีลังกาได้เดินทางไปประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ในจีน โดยใช้พระวินัย นิกายธรรมคุปต์ ซึ่งมีสิกขาบท 311 ข้อใกล้เคียงกับเถรวาทเกือบทั้งหมด ในเชิงนิติศาสตร์ แม้ปัจจุบันจะถูกจัดเป็น "มหายาน" แต่โดย "วิสุทธิกษัตริย์" หรือความบริสุทธิ์ของสายพรรษา ภิกษุณีเหล่านี้คือผู้รักษา "เชื้อสาย" เถรวาทไม่ให้สูญสิ้นไปจากโลก การยอมรับสายธรรมคุปต์จึงเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหา "สงฆ์สองฝ่าย" โดยสามารถใช้ภิกษุณีสายนี้เป็นฝ่ายหญิงในการฟื้นฟูเถรวาทให้กลับมาสมบูรณ์ (ภิกษุณีธัมมัทธานา, 2545)

3.2 นิกายวัชรยาน (ทิเบต) บทเรียนข้ามสายวงศ์ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550) เดิมทีทิเบตปรากฏเพียงสายวงศ์ "สามเนรี" เนื่องจากอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม องค์ดาไลลามะ ทรงมีจุดยืนสนับสนุนการรื้อฟื้นภิกขุณิสงฆ์อย่างชัดเจน โดยส่งคณะทำงานศึกษาแบบแผนจากสายธรรมคุปต์กัในไต้หวัน โมเดลของทิเบตนี้เน้นการแสวงหาความร่วมมือข้ามสายวงศ์เพื่อทลาย "ทางตัน" ของพระวินัย ซึ่งสร้างความชอบธรรมให้แก่การมีภิกขุณีในพุทธศาสนากระแสหลักทั่วโลก โดยอาศัยการเทียบเคียงทางนิติศาสตร์เพื่อรักษาพุทธเจตนารมณ์ดั้งเดิม

3.3 โมเดลความสำเร็จในศรีลังกา การเปลี่ยนประวัติศาสตร์ (ภิกขุณีธัมมันทา, 2545) จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2539 และ 2541 ณ พุทธคยา เมื่อสตรีชาวศรีลังกาอุปสมบทข้ามนิกาย โดยมีภิกษุเถรวาทและภิกษุณีมหายาน (ไต้หวัน) ร่วมทำสังฆกรรม แม้ในช่วงแรกจะยังไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมายจากรัฐ แต่ด้วยวัตรปฏิบัติที่เข้มงวดทำให้ได้รับการยอมรับทางพฤตินัยจากมหาชนและคณะสงฆ์ระดับสูง ปัจจุบันภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกาเติบโตอย่างเข้มแข็ง กลายเป็นต้นแบบที่พิสูจน์ว่าการตีความวินัยที่ยืดหยุ่นภายใต้ความร่วมมือระดับสากลสามารถฟื้นฟูพุทธบริษัทให้กลับมาครบถ้วนได้จริง

โดยสรุป พลวัตของภิกษุณีในระดับสากลแสดงให้เห็นว่า "สารัตถะ" ของสายวงศ์ยังคงดำรงอยู่ผ่านนิกายต่างๆ การปิดกั้นเพียงเพราะรูปแบบที่ต่างไปจึงขัดต่อข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และนิติศาสตร์ศาสนาที่มุ่งเน้นการสืบทอดจิตวิญญาณแห่งการพ้นทุกข์

3.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบ "ศีล 311" วรรณกรรมส่วนนี้มักเป็นการศึกษาเปรียบเทียบตัวบทพระวินัยภิกษุณีเถรวาท มี 311 ข้อ ภิกษุณีธรรมคุปต์กั มี 348 ข้อ งานวิจัยหลายชิ้นพิสูจน์ว่า ข้อห้ามหลัก (ปาราชิก สังฆาติเสส) นั้นเหมือนกันเกือบทั้งหมด ความแตกต่างมีเพียงข้อปลีกย่อยทางวัฒนธรรม (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550)

การที่นิกายอื่นรักษาสิกขาบทหลักไว้ได้อย่างครบถ้วน ทำให้ในเชิงพุทธจริยศาสตร์สถานะนักบวชหญิงในนิกายเหล่านี้มีความศักดิ์สิทธิ์และสมบูรณ์พอที่จะเป็น "ต้นแบบ" หรือ "พรรคร่วม" ในการบวชภิกษุณีเถรวาทไทยได้

4. พุทธจริยศาสตร์และสถานภาพสตรี (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550) พุทธจริยศาสตร์ยืนยันว่า "ปัญญา" และ "วิมุตติ" เป็นสภาวะทางนามธรรมที่ไม่ผูกติดกับเพศสภาพ พระพุทธเจ้าทรงย้ำใน อิตถีสสูตร และปรากฏหลักฐานใน เถรีคาถา ว่าสตรีมีศักยภาพในการบรรลุธรรมเท่าเทียมบุรุษ การปิดกั้นโอกาสในการบวชจึงขัดต่อหลักการศึกษาภพมนุษย์ที่เป็นสากล

4.1 วิมุตติเหนือสมมติทางเพศ แม้พุทธศาสนาเถรวาทจะมองว่าความหลุดพ้นอยู่เหนือความเป็นหญิงชาย แต่ในทางโครงสร้างกลับพบข้อจำกัด เช่น ใน พุทธาตุสูตร ที่ระบุว่าสตรีเป็นพระพุทเจ้าไม่ได้ นักวิชาการวิเคราะห์ว่าเป็นอิทธิพลจากค่านิยมอินเดียโบราณที่แทรกซึมเข้ามา มิใช่ข้อจำกัดทางศักยภาพที่แท้จริง (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550)

4.2 พุทธจริยศาสตร์แนวปฏิรูป นักวิชาการรุ่นใหม่มุ่งตีความผ่านเลนส์ "มหากรรณาธรรม" โดยมองว่าความพ้นทุกข์ส่วนบุคคลต้องเชื่อมโยงกับความยุติธรรมเชิงโครงสร้าง การยึดติดในพิธีกรรมจนกลายเป็นอุปสรรคต่อความเมตตาถือเป็น สลัปปตปราคาส ดังนั้นพุทธจริยศาสตร์สมัยใหม่จึงเน้นการคืนความเป็นมนุษย์ ให้ทุกเพศสภาพเข้าถึงธรรมได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

4.3 สถานภาพสตรีในพุทธศาสนาไทย (นวรรตน์ วงศ์สินศิริ, 2552) สภาวะสูญญากาศของแม่ชี: แม่ชีไทยมีสถานะ "ไร้ที่ยืนทางกฎหมาย" ตกอยู่ในร่องรอยต่อระหว่างคฤหัสถ์และบรรพชิต ทำให้เข้าไม่ถึงสวัสดิการรัฐและถูกจำกัดสิทธิพลเมือง สะท้อนถึงการกีดกันทางวัฒนธรรมที่ออกแบบให้แม่ชีเป็นเพียง "ผู้สนับสนุน" มิใช่ศาสนทายาทที่เท่าเทียม

การผลิตซ้ำบทบาททางเพศ ในเชิงมานุษยวิทยา แม่ชีมักถูกคาดหวังให้ทำ "งานบ้านงานเรือน" อุปถัมภ์พระสงฆ์ นำไปสู่การขาดแคลนทรัพยากรและอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2550)

4.4 ทางเลือกใหม่และการเปลี่ยนผ่าน (ภิกษุณีธัมมฉันทา, 2554) ปัจจุบันสตรีไทยปรับตัวผ่าน 2 แนวทางหลัก คือ 1) สถาบันแม่ชีแนวใหม่ ที่ยกระดับสู่การเป็นนักสังคมสงเคราะห์และวิปัสสนาจารย์ เพื่อสร้างการยอมรับเชิงประจักษ์ และ 2) ขบวนการภิกษุณี ที่อุปสมบทข้ามนิกายเพื่อรื้อฟื้นพุทธบริษัท 4 แม้จะมีแรงต้านเชิงนโยบาย แต่ทั้งสองแนวทางคือความพยายามนิยาม "นักบวชหญิง" ใหม่ ให้สอดคล้องกับบริบทโลกที่ความเท่าเทียมเป็นบรรทัดฐานสำคัญ

โดยสรุป สถานภาพสตรีในพุทธศาสนาไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน หากโครงสร้างอำนาจยังจำกัดเพียงเพศสภาพ อาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่ธรรมะที่เป็นสากลในโลกสมัยใหม่

5. สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ (ภิกษุณีธัมมฉันทา, 2554)

5.1 การวิเคราะห์ความขัดแย้งระหว่างกฎหมายสงฆ์ไทยกับอนุสัญญา CEDAW สะท้อนความตึงเครียดระหว่างจารีตศาสนากับสิทธิมนุษยชนสากล โดยเฉพาะมาตรา 2 และ 5

ของ CEDAW ที่กำหนดให้รัฐจัดการเลือกปฏิบัติทางเพศในทุกรูปแบบ รวมถึงมิติทางวัฒนธรรมและศาสนา (มาตรา 13)

ในทางนิติศาสตร์ โครงสร้างอำนาจภายใต้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2561) มีลักษณะ "ชายเป็นใหญ่" เนื่องจากมหาเถรสมาคมประกอบด้วยภิกษุชายล้วน ส่งผลให้สตรีถูกกีดกันจากการตัดสินใจเชิงนโยบาย เช่น การควบคุมสำนักแม่ชี นอกจากนี้ การยึดถือประกาศคณะสงฆ์ พ.ศ. 2471 เพื่อห้ามอุปสมบทภิกษุณีโดยอ้าง "ความสงบเรียบร้อย" ถือเป็นการละเมิดหลักความเท่าเทียมที่ไทยให้สัตยาบันไว้

แม้รัฐมักอ้างว่าศาสนาเป็นเรื่องภายใน แต่นักปฏิรูปโต้แย้งตามหลัก CEDAW ว่ารัฐมีพันธกิจต้องปรับเปลี่ยนจารีตที่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะเมื่อไทยได้ถอนข้อสงวนในอนุสัญญาเกือบทั้งหมดแล้ว งานวิจัยส่วนใหญ่จึงสรุปว่ากฎหมายสงฆ์ไทยยังล้าหลังกว่ามาตรฐานสากล เพราะให้ความสำคัญกับ "วินัยสงฆ์" (ในมุมมองตีความกระแสหลัก) เหนือกฎหมายสิทธิมนุษยชน ทั้งที่พุทธเจตนามุ่งเน้นความพ้นทุกข์ที่เท่าเทียมโดยปราศจากเงื่อนไขด้านเพศสภาพ

5.2 แนวคิดเฟมินิสต์ทางศาสนาและการต่อสู้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดเฟมินิสต์ทางศาสนา โดยนักวิชาการอย่าง Elizabeth Schüssler Fiorenza เสนอแนวทาง "วิพากษ์เพื่อการปลดปล่อย" เพื่อรื้อถอนโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ ในตัวบทศักดิ์สิทธิ์ โดยมุ่งรื้อพันบทบาทสตรีในยุคต้นศาสนาที่ถูกกลบเกลื่อน พร้อมท้าทายมายาคติว่าสถานะสูงสุดมิได้จำกัดเพียงรูปลักษณะบุรุษ แนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญของโมเดลการเรียกร้องความเท่าเทียมในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทั่วโลก (Gross, 1993)

ในคริสต์ศาสนา การเคลื่อนไหวเพื่อสถาปนา "บาทหลวงหญิง" ในนิกายแองกลิกันและโปรเตสแตนต์ ใช้ยุทธศาสตร์ "เทววิทยาเชิงรุก" ผ่านหลักการที่ว่ามนุษย์ทุกคนถูกสร้างตามพระฉายาของพระเจ้า เพศสภาพจึงไม่ใช่อุปสรรคต่อการรับใช้ โมเดลนี้เน้นการเข้าศึกษาเทววิทยาระดับสูงเพื่อแสดงศักยภาพทางปัญญาควบคู่กับการเชื่อมโยงสิทธิมนุษยชนสากล จนนำไปสู่การยอมรับสตรีในตำแหน่งสูงอย่าง "บิชอป" (Bishop) ซึ่งพิสูจน์ว่าการเปิดพื้นที่ทางอำนาจช่วยให้ศาสนาปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่ได้ดีขึ้น

ขณะที่ในโลกมุสลิม นักวิชาการอย่าง Amina Wadud หรือ Fatema Mernissi ได้นำเสนอ "เฟมินิสต์เชิงอิสลาม" (Islamic Feminism) ที่ไม่ได้ปฏิเสธคัมภีร์ แต่ปฏิเสธการตีความแบบชายครอบงำ โดยใช้หลักภาษาศาสตร์และบริบทประวัติศาสตร์ยืนยันว่าอิสลามมอบสิทธิ

แก่สตรีสูงมากตั้งแต่ต้น การปรากฏของ "อิหม่ามหญิง" ในยุโรปที่น่าละม้ายและขึ้นบน
ธรรมาสน์ จึงเป็นการประกาศว่าสติปัญญาและศรัทธาสำคัญกว่าเพศสภาพ

บทเรียนจากศาสนาอื่นชี้ให้เห็นว่า "การเข้าถึงการศึกษาขั้นสูง" คือกุญแจสำคัญ เมื่อ
สตรีมีความรู้ในคัมภีร์เท่าเทียมผู้ปกครองสงฆ์ การโต้แย้งจะเปลี่ยนจากความเชื่อไปสู่เหตุผล
และหลักฐาน ซึ่งเป็นโมเดลสำคัญสำหรับขบวนการภิกษุณีและนักวิชาการสตรีในพุทธศาสนา
ไทยปัจจุบันที่กำลังแสวงหาความชอบธรรมในพื้นที่ทางจิตวิญญาณ

5.3 กฎหมายปกครองสงฆ์ไทยและสถานะ "คนนอกกฎหมาย" ของภิกษุณี วรรณกรรม
ทางนิติศาสตร์พุทธศาสนา โดยเฉพาะงานของ เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง (2561) และ อำนาจ
เนตยสุพรรณ ชี้ให้เห็นว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มอบอำนาจเด็ดขาดแก่ "มหาเถร
สมาคม" ในการตีความสถานะนักบวช ซึ่งจำกัดเฉพาะ "ภิกษุชาย" ตามจารีตเถรวาทดั้งเดิม
ประกอบกับการยึดถือ ประกาศคำสั่งปี 2471 ห้ามอุปสมบทสตรี เป็นเสมือน "กฎหมายปิด
ปาก" ที่แช่แข็งโครงสร้างศาสนาและปิดกั้นการปรับตัวตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล

สถานะ "คนนอกกฎหมาย" นี้สะท้อนความลึกลับที่ส่งผลกระทบต่อภิกษุณีใน 3 มิติ
หลัก (มนตรี สิริโรจนานันท์, 2562) ได้แก่ มิติด้านสิทธิพลเมือง ที่ถูกปฏิเสธค่านามานใน
เอกสารราชการ มิติด้านสวัสดิการ ที่เข้าถึงสิทธิรักษาพยาบาลแบบบรรพชิต และ มิติพื้นที่
ทางศาสนา ที่ไม่สามารถจดทะเบียนเป็น "วัด" ตามกฎหมายได้ จนต้องเลี่ยงไปใช้รูปแบบ
"มูลนิธิ" ซึ่งกระทบต่อการถือครองที่ดินและการสนับสนุนจากรัฐ

นักวิชาการรุ่นใหม่วิพากษ์ว่า กฎหมายสงฆ์ไทยกำลัง "ขัดต่อรัฐธรรมนูญ" ในประเด็น
เสรีภาพการนับถือศาสนาและความเท่าเทียมทางเพศ โดยการนำ "พระวินัย" มาอยู่เหนือสิทธิ
มนุษยชน สถานะนี้จึงไม่ใช่เรื่องของศักยภาพทางจิตวิญญาณ แต่เป็นเรื่องโครงสร้างอำนาจที่ปิด
กั้นความหลากหลาย ข้อเสนอส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นการปฏิรูป พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับ
หลักกฎหมายมหาชนสมัยใหม่เพื่อโอรับทุกเพศสภาพอย่างเป็นธรรม

6. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาศาสนา (ภิกษุณีธรรมนันทา, 2554)

การวิเคราะห์มิติด้านพฤติกรรมศาสตร์และสังคมต่อสถานะภิกษุณีไทย งานวิจัยเชิง
สำรวจสะท้อนว่าทัศนคติของฆราวาสไทยต่อภิกษุณีมีแนวโน้ม "เปิดกว้าง" มากขึ้นอย่างมี
นัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ในเขตเมืองที่ยอมรับใน "ศักยภาพและวัตรปฏิบัติ" มากกว่า
เพศสภาพ ผลสำรวจพบว่าประชาชนกว่า 60-70% สนับสนุนการมีภิกษุณีในฐานะสิทธิขั้น
พื้นฐาน อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้านี้ยังเผชิญอุปสรรคจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่าง

สถานะ "แม่ชี" และ "ภิกษุณี" รวมถึงการขาดการสื่อสารเชิงรุกจากรัฐ ส่งผลให้เกิดสถานะที่ได้รับศรัทธาแต่ไร้การสนับสนุนทางโครงสร้าง

ในมิติของคณะสงฆ์ไทย งานวิจัยจำแนกทัศนคติของพระสงฆ์ชายออกเป็น 3 กระแสหลัก ได้แก่

6.1 สายจารีตนิยม (Traditionalist) ยึดถือว่าสายวงศ์ภิกษุณีขาดช่วงไปแล้วและไม่อาจรื้อฟื้นได้ตามข้อกำหนดทางวินัย

6.2 สายอนุรักษที่ประนีประนอม ยอมรับสิทธิการปฏิบัติธรรมของสตรีแต่สนับสนุนให้คงสถานะ "แม่ชี" เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ

6.3 สายก้าวหน้า (Reformist) มักเป็นพระนักวิชาการที่สนับสนุนการมีภิกษุณีตามพุทธเจตนาเรื่องความสมบูรณ์ของ "บริษัท 4" เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมสู่กลุ่มสตรี

ภาพรวมที่ปรากฏคือสถานะ "การยอมรับแต่ไม่รับรอง" แม้ภิกษุณีจะสร้าง "ที่ยืน" ในศรัทธาของประชาชนได้ในฐานะเนื่อนาบุญที่มีศักยภาพทัดเทียมสงฆ์ชาย ทว่าในทางนิตินัยกลับถูกปฏิเสธจากสถาบันปกครองหลัก สถานะนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงงบประมาณและสวัสดิการรัฐ สะท้อนว่าแม้ "อคติทางสังคม" จะลดลง แต่กำแพงกฎหมายและอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ (เข้มทอง ดันสกุลรุ่งเรือง, 2561)

เพื่อรับมือกับข้อจำกัดนี้ ภิกษุณีไทยจึงใช้ยุทธศาสตร์สร้างความชอบธรรมจาก "ล่างขึ้นบน" ผ่านสองกลไกหลัก คือ 1) การศึกษาและวิชาการ การก้าวสู่ผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนาและพุทธศาสตร์ระดับสูงเพื่อพิสูจน์ศักยภาพทางปัญญา และเชื่อมโยงเครือข่ายวิชาการสากลเป็นเกราะคุ้มกันความน่าเชื่อถือ (Gross, 1993) และ 2) งานสังคมสงเคราะห์เชิงรุก เป็นการเติมเต็มพื้นที่ที่พระสงฆ์ชายเข้าถึงได้ยาก เช่น การเยียวยาสตรีผู้ถูกล่วงละเมิด หรือการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยใช้โมเดล "ธรรมะที่กินได้" ที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับสิทธิมนุษยชน

ยุทธศาสตร์เหล่านี้ไม่ใช่เพียงความเมตตา แต่คือ "การสร้างทุนทางศรัทธา" ที่แข็งแกร่งจนโครงสร้างอำนาจรัฐไม่สามารถเพิกเฉยได้อีกต่อไป เป็นการพิสูจน์ความชอบธรรมเชิงประจักษ์ในระดับชุมชนเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดทางกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ทางออกของปัญหาวิกฤตการณ์ในไทยไม่ใช่การเลือกข้างระหว่าง "วินัย" หรือ "สิทธิมนุษยชน" แต่คือการ "ตีความอย่างบูรณาการ" โดยใช้หลักการดังนี้

1. **เปลี่ยนจุดโฟกัส** จากการยึดติด "ความบริสุทธิ์ของสายวงศ์" ไปสู่ "พุทธเจตนาเพื่อความพ้นทุกข์"

2. **วินัยรับใช้ธรรม** มองพระวินัยเป็นเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมายในตัวเอง หากวินัยข้อใดขัดต่อเมตตาธรรมหรือสร้างการเลือกปฏิบัติ วินัยนั้นต้องถูกตีความใหม่ให้สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน

3. **พหุนิยมทางศาสนา** ข้อเสนอให้รัฐและคณะสงฆ์ยอมรับความหลากหลาย เพื่อให้ "พุทธบริษัท 4" กลับมาครอบงำประกอบตามที่พระพุทธร่องค์ทรงวางรากฐานไว้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการบูรณาการพุทธจริยศาสตร์และสิทธิมนุษยชนสากล งานวิจัยเรื่องการอุปสมบทวิกฤตการณ์ในสังคมไทย: การบูรณาการพุทธจริยศาสตร์กับหลักสิทธิมนุษยชนสากล นำเสนอแนวทางแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง 4 มิติ เพื่อสร้างความเท่าเทียมที่ยั่งยืน ดังนี้

1. **มิติกฎหมายและนโยบาย** รัฐบาลควรปฏิรูป พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ให้รองรับความหลากหลายของนิกายและรับรองสถานะ "บรรพชิต" ของภิกษุณีตามหลักเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ พร้อมปฏิบัติตาม อนุสัญญา CEDAW โดยถอนข้อสงวนและเลิกใช้ "จารีต" เป็นข้ออ้างจำกัดสิทธิการบวช รวมถึงจัดสวัสดิการด้านการศึกษาและสาธารณสุขให้ทัดเทียมภิกษุชาย

2. **มิติสถาบันสงฆ์** ควรเปลี่ยนจากการยึดติดตัวอักษรมาเป็นการตีความพระวินัยเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้น "พุทธเจตนา" เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีพัฒนาศักยภาพทางธรรม และควรบรรจุวิชาสิทธิมนุษยชนและมิติเพศภาวะลงในหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อปลูกฝังการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3. **มิติการสร้างความชอบธรรมเชิงประจักษ์** วิกฤตการณ์และนักบวชหญิงควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และขยายบทบาททางสังคมเชิงรุก เช่น การเยียวยาสตรีที่ถูกความรุนแรงหรือการส่งเสริมสันติภาพชุมชน กระบวนการนี้จะสร้าง "ทุนทางศรัทธา" ที่ทรงพลัง (Gross, 1993) จนเกิดแรงกดดันทางสังคมให้เกิดการยอมรับในเชิงโครงสร้าง

4. มิติสังคมและวิชาการ ภาคส่วนต่างๆ ต้องร่วมกันรณรงค์ว่าความเท่าเทียมทางเพศคือการสร้างความเป็นธรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์ มิใช่การทำลายศาสนา โดยสนับสนุนงานวิจัยเชิงลึกด้านกฎหมายเปรียบเทียบและประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลโต้แย้งวาทกรรมเดิม (เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2561) บทสรุปชี้ว่าเมื่อ "พุทธจริยศาสตร์" (เมตตา/ปัญญา) บูรณาการเข้ากับ "สิทธิมนุษยชน" (เท่าเทียม/ศักดิ์ศรี) การอุปสมบทภิกษุณีจะกลายเป็นเครื่องหมายของความเจริญทางปัญญาในพุทธศาสนาไทยศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2561). *ศรัทธาและกติกากฎหมายว่าด้วยพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2541). *สตรีในพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นวรรตน์ วงศ์สินศิริ. (2552). *สถานภาพทางกฎหมายและสวัสดิการสังคมของแม่ชีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *เรื่องของภิกษุณี: วิเคราะห์วินัยสาวปัญหาและชี้ทางออก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรสีมา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 34)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) (2561). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 50 ก. หน้า 1-3.

ภิกษุณีธัมมนันทา (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์). (2545). *การฟื้นฟูภิกษุณีสงฆ์ในสายเถรวาท*. นครปฐม: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภิกษุณีธรรมนันทา (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์). (2554). *สตรีในพุทธจักร*. นครปฐม: สำนักภิกษุณีทรงธรรมกัลยาณี.

ภิกษุณีธัมมนันทา (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์). (2560). *ความงดงามในความหลากหลาย: ภิกษุณีกับงานเผยแผ่ในศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: สำนักภิกษุณีทรงธรรมกัลยาณี.

- มนตรี สิริโรจนานันท์. (2562). กฎหมายกับศาสนา: สถานภาพทางกฎหมายของภิกษุณีในสังคมไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 12(1), 125-146.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 3 พระวินัยปิฎก ภิกษุณีวิภังค์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 7 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ภาค 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2 ทีฆนิกาย มหาวรรค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 15 พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค: โสมาสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต: สัปบุริสธรรมสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศศิภา แก้วหนู. (2560). การศึกษาการยอมรับภิกษุณีสงฆ์ในสังคมไทยตามพุทธบริษัท 4. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 10(1), 127-148.
- สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2548). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 6 สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก (ปฐมภาค)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.
- สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). *ฎีกาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 1 สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัยปิฎก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมทาน.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2550). *พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2547). *มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 31/2547 เรื่อง กรณีการบวชภิกษุณี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

Cai, Z. (1998). *The New Bhikkhuni: A Study of the Emergence of a Modern Female Monastic Order*. [Doctoral dissertation]. University of California, Berkeley.

Chao-hwei, Ven. (2003). *Engaged Buddhism and Gender Equality*. Taipei: Hong Shi Press

Gross, R. M. (1993). *Buddhism After Patriarchy: A Feminist History, Analysis, and Reconstruction of Buddhism*. Albany: State University of New York Press.

Hannah, S. (2010). *The Struggle for Female Ordination in the Theravada Buddhist Tradition*. [Unpublished Master's thesis]. University of Oslo.

United Nations. (1979). *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*.

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่
เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น*

DOMESTIC VIOLENT BEHAVIOR AND APPROPRIATE REHABILITATION
APPROACHES AMONG DRUG-USING INMATES
AT KHON KAEN CENTRAL PRISON

ชิษณุพงศ์ สืบเหล่าจ้าว¹ และ เสกสรรค์ เครือคำ²

Chitsanuphong Saublaongiw¹ and Seksan Khruakham²

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy, Thailand

Corresponding Author's Email: chitsanuphon3101@gmail.com

Received 4 June 2026; Revised 2 July 2026; Accepted 10 July 2026

บทคัดย่อ

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบันและมีความรุนแรงมากขึ้นต่อเนื่อง การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและลักษณะพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น เพื่อศึกษากลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว และเพื่อเสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมในการป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขัง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ต้องขังและบุคคลซึ่งมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานทั้งในและนอกหน่วยงาน รวมทั้งญาติผู้ต้องขัง จำนวน 21 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกที่มีการวางแผน

Citation

* ชิษณุพงศ์ สืบเหล่าจ้าว และ เสกสรรค์ เครือคำ. (2568). พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(2), 36-58.

Chitsanuphong Saublaongiw and Seksan Khruakham. (2568). Domestic Violent Behavior and Appropriate Rehabilitation Approaches among Drug-Using Inmates at Khon Kaen Central Prison. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(2), 36-58.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์การหยุดเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาประกอบบริบท

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง ได้แก่ ความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงทางคำพูดและจิตใจ การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ และความรุนแรงต่อทรัพย์สิน โดยมีสาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สำหรับแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม ประกอบด้วย 1) แนวทางระดับบุคคล ทั้งในระยะในเรือนจำ ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และระยะหลังพ้นโทษ 2) แนวทางระดับครอบครัว 3) แนวทางระดับชุมชน และ 4) แนวทางระดับชาติ ทั้งนี้การนำแนวทางไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่ครอบคลุม ทั้งการเฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง และปรับพฤติกรรมผู้กระทำความรุนแรงเพื่อไม่ให้กระทำความรุนแรงซ้ำอีกอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว, สารเสพติด, การบำบัดฟื้นฟู, กลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรง, รูปแบบพฤติกรรมความรุนแรง, ลักษณะพฤติกรรมความรุนแรง

Abstract

Domestic violence remains a persistent issue in Thai society and continues to escalate in severity. This study aimed to: 1) examine the patterns and characteristics of domestic violent behavior among drug-using inmates at Khon Kaen Central Prison; 2) investigate the causal mechanisms contributing to domestic violence; and 3) propose appropriate rehabilitation approaches for preventing domestic violence among inmates. This study employed a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews with 21 participants, including inmates, inmates' relatives, and practitioners with direct experience from both correctional and external agencies, analyze content data within context.

The findings revealed that the patterns and characteristics of violent behavior among inmates included physical violence, verbal and psychological abuse, confinement and deprivation of rights and liberties, and violence against property. The causal mechanisms associated with domestic violence included individual factors, the effects of substance use, psychological factors, and social environmental factors. The appropriate rehabilitation approaches included: 1) individual-level approaches covering the incarceration, pre-release, and post-release phases; 2) family-level guidelines; 3) community-level guidelines; and 4) national-level guidelines. The effective implementation of these approaches requires integrated collaboration among relevant network partners to drive comprehensive operations in surveillance, assistance, prevention, physical and psychological rehabilitation for victims, and behavioral modification for perpetrators in order to prevent repeated violence in a continuous and sustainable manner.

Keywords: Domestic violence behavior, Narcotic substances, Rehabilitation, Causal mechanisms of domestic violence, Patterns of domestic violent behavior, Characteristics of domestic violent behavior

บทนำ

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวนับเป็นปัญหาระดับโลกที่สร้างผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างรุนแรง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์การอนามัยโลกรายงานว่า ร้อยละ 30 ของผู้หญิงทั่วโลกเคยประสบกับความรุนแรงจากคู่ชีวิตอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต และการใช้สารเสพติดของคู่ชีวิตถือเป็นหนึ่งในปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง (World Health Organization, 2023) ทั้งนี้ การใช้สารเสพติดไม่เพียงทำให้เกิดความผิดปกติทางพฤติกรรมและการรับรู้เท่านั้น แต่ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรงในความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากสารเสพติดส่งผล

กระทบต่อการทำงานของสมองในส่วนที่ควบคุมอารมณ์และการยับยั้งชั่งใจ ทำให้ผู้เสพขาดความสามารถในการควบคุมตนเองและมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อความขัดแย้งด้วยความรุนแรงเพิ่มขึ้น

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดเช่นเดียวกัน จากข้อมูลสถิติของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า ปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุดคือการใช้สารเสพติดและการดื่มสุรา โดยคิดเป็นร้อยละ 40 ของสาเหตุทั้งหมด (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2568) โดยรูปแบบความรุนแรงที่พบมีทั้งการทำร้ายร่างกาย การฆ่ากันตาย และความรุนแรงทางเพศ ซึ่งในหลายกรณีผู้กระทำผิดมีอาการคุ้มคลั่งจากการเสพยาเสพติดจนขาดสติควบคุมตนเองไม่ได้ นำไปสู่การทำร้ายบุคคลในครอบครัว ปราบฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหายาเสพติดได้กลายเป็นตัวเร่งและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำลายความมั่นคงและความปลอดภัยในสถาบันครอบครัวไทยอย่างวิกฤต

เมื่อพิจารณาในบริบทของผู้ต้องขัง พบว่าผู้ต้องขังคดียาเสพติดส่วนใหญ่ที่มีประวัติพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวร่วมด้วยก่อนที่จะถูกจับกุมและคุมขัง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2568) ทว่า ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังภายในเรือนจำที่ผ่านมา มักมุ่งเน้นเฉพาะการบำบัดรักษาการผู้ติดยาเสพติดและการฝึกวิชาชีพเป็นหลัก แต่ยังขาดแนวทางหรือโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูเชิงลึกที่มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมความรุนแรงรวมถึงการบริหารจัดการด้านอารมณ์ และการเชื่อมสัมพันธ์ภาพต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับบุคคลในครอบครัวอย่างเฉพาะเจาะจง ส่งผลให้เมื่อผู้ต้องขังเหล่านี้พ้นโทษและกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวภายใต้สภาพแวดล้อมและแรงกดดันทางสังคมเดิม ๆ ซึ่งมีแนวโน้มสูงที่ผู้ต้องขังจะหวนกลับไปใช้สารเสพติดและก่อความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของสมาชิกในครอบครัวและบุคคลรอบข้าง

สถิติจำนวนผู้ต้องขังของเรือนจำกลางขอนแก่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 – 2568 พบว่ามีผู้ต้องขังคดียาเสพติดเป็นลำดับที่ 1 และคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกายเป็นลำดับที่ 2 (เรือนจำกลางขอนแก่น, 2567) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยการใช้สารเสพติดกับการก่ออาชญากรรมและความรุนแรงในพื้นที่

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น” เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด ศึกษาสาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด ตลอดจนนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดเพื่อป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ทั้งอยู่ในระหว่างการคุมขังในเรือนจำ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและภายหลังพ้นโทษที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่แท้จริง อันจะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ปกป้องสมาชิกในครอบครัวจากการตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง และสร้างความปลอดภัยให้แก่ชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาสาเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด เพื่อป้องกันพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวในเรือนจำกลางขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำของบุคคลภายในครอบครัวที่กระทำต่อกัน โดยอาจเป็นการใช้กำลังกระทำอันตรายต่อร่างกาย การใช้วาจาก้าวร้าวรุนแรง ช่มชู้ ครอบงำ หรือการกระทำรุนแรงทางเพศ การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกกระทำ โดยได้อธิบายประเภทความรุนแรงไว้ดังนี้ 1) การทำร้ายร่างกาย เป็นการทำร้ายโดยการใช้อำนาจ เช่น ตบ ตีเตะ ต่อย รวมถึงการใช้อาวุธ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต 2) การทำร้ายจิตใจ เป็นการทำร้ายโดยใช้คำพูด ใช้คำพูดที่

หยาบคาย ถูกเหยียดหยามทำให้ผู้ถูกระทำได้รับความอับอายเสียหายขาดความเชื่อมั่น และความนับถือมีผลเสียต่อทางด้านจิตใจ 3) การใช้ความรุนแรงทางสังคมเป็นการปล่อยปะละเลย ไม่ให้ความสนใจ ไม่ให้ความสำคัญ ขัดขวางความก้าวหน้า จำกัดสิทธิที่ควรได้รับจากสังคม เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับญาติพี่น้องหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว การคบเพื่อน 4) การใช้ความรุนแรงทางเศรษฐกิจเป็นการควบคุมและยึดทรัพย์สินต่างๆ การจำกัดค่าใช้จ่ายไม่รับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายในครอบครัว 5) กระทำการทารุณกรรมทางเพศเป็นการกระทำล่วงละเมิดทางเพศใน ลักษณะการอนาจารข่มขืนกระทำชำเรา บังคับให้มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ยินยอม รวมทั้งการบังคับ ให้ขายบริการทางเพศ (บุญเสริม หุตะแพทย์, 2545)

2. แนวคิดและทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกถึงรูปแบบลักษณะความรุนแรงและกลไกเชิงสาเหตุของพฤติกรรม ความรุนแรงในครอบครัว พบว่ามีความเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีอาชญาวิทยาที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีอาชญากรรมทั่วไป/การควบคุมตนเอง (General Theory of Crime / Self-Control Theory)

แนวคิดทฤษฎีของ Gottfredson และ Hirschi (1990) อธิบายไว้ว่า บุคคลที่มีระดับ การควบคุมตนเองต่ำ (Low Self-Control) จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน (Here and Now) มักมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้า ขาดความอดทนต่อ สภาวะบีบคั้นกดดัน และไม่สามารถคาดการณ์ถึงผลกระทบที่จะตามมาในระยะยาวได้ นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังมองว่า พฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผล พวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง เมื่อลักษณะนิสัยที่วู่วามผวน เข้ากับการออกฤทธิ์ของสารเสพติดที่เข้าไปทำลายระบบการยั้งคิด ยิ่งทำให้เกณฑ์ความอดทน ต่อสิ่งเร้าลดลง และนำไปสู่พฤติกรรมความรุนแรงได้ง่ายกว่าสภาวะปกติ

2.2 ทฤษฎีความเป็นชาย (Masculinity Theory)

ตามแนวคิดของ R.W. Connell (2005) ที่ชี้ให้เห็นถึง ความเป็นชายเชิงอำนาจนำ (Hegemonic Masculinity) โดยอธิบายว่า ผู้ชายมักถูกหล่อหลอมให้ต้องแสดงออกถึงความ แข็งแกร่ง การเป็นผู้นำ และการมีอำนาจเหนือกว่าสมาชิกในครอบครัว เมื่อความคาดหวังนี้ถูก สั่นคลอนด้วยความขัดแย้งหรือความรู้สึกด้อยค่า บุคคลจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือใน

การ "กอบกู้" ศักดิ์ศรีและความเป็นชายของตนกลับคืนมา ซึ่งในแนวทางบำบัดจะต้องมุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ลดทอนอัตตาความเป็นชายที่ถูกบิดเบือน และปรับเปลี่ยนสู่ "ความเป็นชายที่เกื้อกูลจิตใจดี" ที่ให้ความสำคัญกับการดูแลและปกป้องสมาชิกในครอบครัวแทนการกดขี่ข่มเหง

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

Bandura (1977) ระบุว่า พฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรงมีใช้สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ในสภาพแวดล้อมใกล้ตัว เมื่อบุคคลสัมผัสสภาพจำหรือมีประสบการณ์เห็นว่าการใช้กำลังสามารถสยบความขัดแย้งหรือสร้างอำนาจเหนือผู้อื่นได้ จึงเกิดการซึมซับและหล่อหลอมเป็นทัศนคติที่ยอมรับการใช้ความรุนแรง (Acceptance of Violence) ว่าเป็นพฤติกรรมปกติที่กระทำได้ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมหรือชุมชนที่เปราะบางซึ่งมีความรุนแรงเป็นเรื่องปกติวิสัย ครอบครัวจะแปรสภาพกลายเป็น โรงเรียนบ่มเพาะอาชญากรรม (Cradle of Crime) ที่ส่งผ่าน วัฒนธรรมย่อยแห่งความรุนแรง (Subculture of Violence) จากรุ่นสู่รุ่น

2.4 ทฤษฎีปกติวิสัย (Routine Activity Theory)

ตามแนวคิดของ โคเฮนและเฟลสัน (Cohen & Felson, 1979) อธิบายถึงความเชื่อมโยงของโอกาสในการเกิดอาชญากรรมและความรุนแรงว่าจะต้องประกอบด้วย 3 ประการ คือ 1) ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ (Motivated Offender) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพในสมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเหตุผลที่มีสภาวะอารมณ์ที่ถูกบิดเบือน มีความขัดแย้ง หรือมีแรงกดดันภายในที่พร้อมจะแสดงพฤติกรรมความรุนแรง 2) เหยื่อที่เหมาะสม (Suitable Target) บุคคลใกล้ชิดขัดแย้งในครอบครัวและสายสัมพันธ์ที่ไม่ได้ระแวดระวังป้องกันภัยหรือเกิดจากความรักและความไว้วางใจ 3) การขาดผู้คุ้มครองที่ดี (Absence of Capable Guardian) สภาพแวดล้อมภายในครัวเรือนหรือชุมชนที่ขาดผู้ควบคุมดูแลที่มีประสิทธิภาพ ขาดการสอดส่องดูแล ขาดพละกำลัง หรืออยู่ในสภาวะจำยอมทำให้ไม่สามารถหยุดยั้งพฤติกรรมก้าวร้าวนั้นได้

2.5 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ของ Sigmund Freud (1923) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมรุนแรงคือผลลัพธ์ของการทำงานที่ขาดสมดุลของโครงสร้างทางบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสัญชาตญาณดิบหรือแรงขับพื้นฐาน (Id) ในจิตไร้สำนึกที่มุ่งแสวงหาความพึงพอใจชั่วคราว กับระบบการควบคุมทางด้านศีลธรรม (Superego) ในขณะที่ตัวตนหรือส่วนของการตัดสินใจ (Ego) อ่อนแอลงจนไม่สามารถ

สร้างกลไกป้องกันทางจิตที่เหมาะสมในตนเองได้ เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับความคับข้องใจ (Frustration) จากความล้มเหลวหรือความกดดัน พลังความก้าวร้าวที่ถูกกักเก็บไว้จึงถูกขับออกมาเป็นพฤติกรรมรุนแรงเพื่อระบายออกซึ่งความอัดอั้นทางอารมณ์ที่หาทางออกโดยสันติวิธีไม่ได้หรือไม่คำนึงถึงศีลธรรม

2.6 ทฤษฎีการติดตรา (Labeling Theory)

Goffman (1963) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ถึงกระบวนการเกิดตราบาปทางสังคมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออัตลักษณ์ภายในของบุคคล การที่สังคมประทับตราหรือติดตรากับบุคคลด้วยคำเรียกขานภายนอก จะแทรกซึมเข้าสู่กระบวนการรับรู้ตนเอง (Self-perception) จนเกิดเป็นความรู้สึกแปลกแยก ตัดขาดจากสังคม ตกอยู่ในความรู้สึกไร้ค่า (Worthlessness) และการด้อยค่าในตนเอง (Self-deprecation) เมื่อสูญเสียการยอมรับภายนอก จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงเพื่อเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงอำนาจ (Power Assertion) และการควบคุม (Dominance) เพื่อชดเชยความรู้สึกด้อยค่า และกลายเป็นกลไกการปรับตัวที่ผิดพลาด (Maladaptive Coping Mechanism) เพื่อปกป้องตัวตนอันเปราะบาง

2.7 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

Gelles (1983) ได้อธิบายถึงทฤษฎีนี้ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์ดำเนินไปภายใต้หลักการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และความสมดุล ความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดขึ้นเมื่อสมดุลแห่งการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ลดลง เช่น ภายใต้สภาวะกดดันทางเศรษฐกิจ หรือการไม่สามารถทำหน้าที่ตามความคาดหวังของสังคมได้ ส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นฝ่าย "เสียเปรียบ" หรือ "สูญเสียอำนาจ" ในความสัมพันธ์ เมื่อการเจรจาด้วยเหตุผลไม่สามารถทำให้สถานภาพเดิมกลับคืนมาได้ ความรุนแรงจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าควบคุมสถานการณ์ เพื่อบีบบังคับให้สมาชิกยอมจำนนต่ออำนาจ

2.8 ทฤษฎีความไร้ระเบียบทางสังคม (Social Disorganization Theory)

Shaw and McKay (1942) ที่มองว่าชุมชนลักษณะนี้มักขาดกลไกการควบคุมทางสังคม (Social Control) จนนำไปสู่สภาวะที่เอื้อต่อการเกิดความรุนแรงและอาชญากรรม นั้นหมายถึงชุมชนที่เปราะบาง มีโครงสร้างที่อ่อนแอ มีช่องว่างทางสังคม และมีปัญหาความเหลื่อมล้ำสูง มักจะขาดกลไกการควบคุมทางสังคม (Social Control) ในการจัดระเบียบวิถีชีวิตและสอดส่องดูแลความปลอดภัย แนวทางแก้ไขตามทฤษฎีนี้จึงต้องเน้นการจัดระเบียบสังคมใหม่ และสร้าง "จิตสำนึกร่วมของชุมชน" (Collective Efficacy) ให้เกิดขึ้น เพื่อกระตุ้นให้คนใน

ชุมชนร่วมมือกันสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบ เพื่อลดทอนปัจจัยสภาพแวดล้อมที่บีบคั้นอันเป็นต้นเหตุของวงจรอาชญากรรม

2.9 ทฤษฎีสัมพันธภาพทางสังคม (Social Bond Theory)

Hirschi (1969) อธิบายแนวคิดทฤษฎีไว้ว่าความผูกพัน (Attachment) ภายในครอบครัวเป็นพันธะทางใจที่สำคัญที่สุดในการยับยั้งการกระทำผิด อธิบายโดยเชื่อมั่นว่า ความเหนียวแน่นภายในครอบครัวจะเป็นพันธะทางใจที่ทรงพลังที่สุดในการยับยั้งมิให้บุคคลหวนกลับไปกระทำผิดหรือยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย เพราะความกลัวที่จะสูญเสียความรักและการยอมรับคือเกราะคุ้มกันชั้นเลิศที่จะช่วยลดโอกาสการหวนกลับไปกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

2.10 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory) และทฤษฎีการยับยั้งป้องกัน (Deterrence Theory)

1) ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรม โดยต้องมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิอย่างเข้มข้น เสมอภาค และเป็นรูปธรรม เพื่อให้กฎหมายทำหน้าที่ปกป้องสิทธิและความปลอดภัยอย่างแท้จริง

2) ทฤษฎีการยับยั้งป้องกัน อธิบายว่าความรวดเร็ว ความแน่นอน และความเหมาะสมของบทลงโทษ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความตระหนักรู้แก่ผู้กระทำผิด ให้เกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมายและสร้างความตระหนักว่าพฤติกรรมผิดกฎหมายเป็นสิ่งที่สังคมไม่อาจยอมรับได้ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2561)

2.11 ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theory)

ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เพื่อทำลายวัฒนธรรมอำนาจนิยมและค่านิยมชายเป็นใหญ่ที่ยังรากลึกในสังคม โดยผลักดันแนวคิดที่มองว่าความรุนแรงมิใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนเจตคติเกี่ยวกับมิติทางเพศระหว่างหญิงชายให้ถูกต้อง ตลอดจนการให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิเด็ก หรือสิทธิสตรี เพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่การบำบัดรักษาและสร้างระบบสวัสดิการที่ปราศจากการกดขี่เชิงอำนาจนิยม สอดคล้องกับแนวคิดของ (ธีรวิมล นิลเพ็ชร และ กัญญ์จิรา ศรีภา, 2562)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลาลัย กันมินทร์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาและแนวทางป้องกัน” พบว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งสาเหตุส่วนบุคคล สาเหตุทางภาวะสังคมจิตวิทยา สาเหตุจากสังคมและวัฒนธรรม โดยมีแนวทางการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) ในระดับบุคคล โดยการปลูกฝังให้บุคคลใช้เหตุผลอย่างเหมาะสม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2) ในระดับครอบครัว เน้นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว การปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมที่เหมาะสม 3) ในระดับชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชน และ 4) ในระดับชาติ เน้นการบูรณาการการดำเนินงานของทุก ภาคส่วนให้ทำงานไปพร้อมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สมนทิพย์ จิตสว่าง (2566) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรุนแรงในสังคมไทย” พบว่า สาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยเกิดจากปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาสื่อที่มีการถ่ายทอดความรุนแรง ปัญหาสุรา ยาเสพติด อาวุธปืนเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย ปัญหาเศรษฐกิจ ทศนคติต่อการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งปกติของสังคม สังคมไทยขาดจิตสำนึกที่ดีต่อการแก้ไข ปัญหาความรุนแรง ปัญหาขาดแนวทางที่ดีในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง ข้อเสนอแนะ คือ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมต่อการใช้ความรุนแรง การแก้ปัญหามั่วสุมและยาเสพติด การควบคุมการใช้อาวุธปืน และการใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันการใช้ความรุนแรงในสังคมไทย

ลินดี และคณะ (Lindi, C., et al., 2023) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการกับความรุนแรงที่ใกล้ชิดของคู่รักและความรุนแรงในครอบครัวในศูนย์ภูมิภาคของรัฐเวสเทิร์นออสเตรเลีย: การศึกษาความรู้ ทศนคติ และแนวปฏิบัติของนักสังคมสงเคราะห์ในท้องถิ่น” พบว่า ทศนคติและความรู้ของนักสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่ระดับภูมิภาคมีผลอย่างมากต่อประสิทธิภาพในการระงับเหตุและบำบัดฟื้นฟู หากเจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบริบทความรุนแรง ย่อมส่งผลให้การช่วยเหลือเป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่างานศึกษาวิจัยส่วนใหญ่ได้ศึกษาสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ผลกระทบเกิดขึ้น ข้อเสนอแนะและวิธีต่างๆ แต่ปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบและลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงใน

ครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น โดยคาดหวังว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางในการบำบัดฟื้นฟู และมีแนวทางในการป้องกันที่เหมาะสมทั้งในเชิงนโยบายและสามารถใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลมากในเรื่องนั้นๆ (Intensity sampling) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของเรือนจำกลางขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นผู้ต้องขังในคดีตามความผิดต่อพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีประวัติเคยใช้ความรุนแรงในครอบครัว มากกว่า 3 ครั้งต่อสัปดาห์เพื่อให้ได้ข้อมูลความถี่ที่ถูกต้อง ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบสอบถามข้ามกลุ่มโดยเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ญาติผู้ต้องขังให้ ในรูปแบบความรุนแรง ได้แก่ การทำร้ายร่างกาย การใช้คำพูดรุนแรง การทำลายทรัพย์สิน และการกักขังจำกัดพื้นที่ 2) กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง จำนวนทั้งสิ้น 9 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นบุคคลซึ่งมีประสบการณ์โดยตรงจากการปฏิบัติงานอยู่ในเรือนจำกลางขอนแก่น และหน่วยงานภายนอกเรือนจำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบความรุนแรงในครอบครัว และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 1 ปี 3) กลุ่มญาติผู้ต้องขัง จำนวน 4 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกคือ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นสมาชิกในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่มจะต้องแสดงความยินยอมโดยการลงนามในเอกสารยินยอมผู้ให้ข้อมูล และเป็นผู้ที่สมัครใจเท่านั้นที่สามารถให้ข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาได้เป็นอย่างดีจากประสบการณ์ตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและลุ่มลึก และผู้วิจัยใช้เกณฑ์การหยุดเก็บข้อมูลเมื่อข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ซึ่งหมายถึงสภาวะที่ไม่พบประเด็นใหม่ที่แตกต่างไปจากสิ่งที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายก่อนหน้า

2. เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นแนวการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถามหรือแบบสัมภาษณ์ และวิธีการสัมภาษณ์อย่างมีระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า ซึ่งเมื่อเตรียมแบบสัมภาษณ์เสร็จสมบูรณ์แล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้ต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์แยกแยะประเด็นสำคัญ เลือกใช้ข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content analysis) ดังนี้

- 1) ขั้นตอนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้เป็นระเบียบ
- 2) ขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ เมื่อพบส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์แล้วผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ซ้ำ ในบางประเด็นอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์
- 3) ขั้นตอนการวิเคราะห์ซ้ำ จะกระทำต่อเมื่อมีการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นเพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูลเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการตอบคำถามงานวิจัย
- 4) ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีการ ตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านผู้วิจัย และการตรวจสอบด้านทฤษฎี
- 5) ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) ของคณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในรหัสประจำตัว IRB คือ IRBFS2025048

ผลการวิจัย

1. รูปแบบและลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น พบว่ามีลักษณะเป็น “ความรุนแรงเชิงโครงสร้างภายในสัมพันธ์ภาพ” ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีวงจรที่ชัดเจน โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความก้าวร้าวทางอารมณ์เป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ยังมีลักษณะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้ำซาก (Chronic Violence) และมีแนวโน้มที่

จะทวีระดับของความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยมีสารเสพติดทำหน้าที่เป็นทั้งตัวเร่ง และ กระตุ้นในการการยับยั้งซึ่งใจของผู้กระทำ ทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ โดยจำแนก รูปแบบและลักษณะของความรุนแรงที่ปรากฏจากการศึกษาออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1) ความรุนแรงทางด้านร่างกาย เป็นรูปแบบที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดและสร้างความเสียหายต่อผู้ถูกระทำอย่างรุนแรง มักเกิดขึ้นในช่วงภาวะ "ขาดสติสัมปชัญญะจากการออกฤทธิ์ของสารเสพติด" ส่งผลให้ผู้กระทำมีผลกำลังผิดปกติและสูญเสียความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ในขณะลงมือ

2) ความรุนแรงทางคำพูดและจิตใจ เป็นรูปแบบบาดแผลทางใจที่มองไม่เห็น แต่ส่งผลกระทบเรื้อรังและฝังลึก พฤติกรรมประกอบด้วยการด่าทอด้วยการใช้ถ้อยคำที่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การขู่เข็ญอาฆาตมาดร้ายต่อชีวิตของเหยื่อและบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว รวมถึงการใช้จิตวิทยาข่มขู่ให้เหยื่อเกิดสภาวะสิ้นหวัง มักเกิดขึ้นในช่วงที่มีอาการถอนยา ซึ่งผู้กระทำจะมีความอ่อนไหวทางอารมณ์สูงและใช้คำพูดเป็นเครื่องมือระบายความอัดอั้นและกดดันสมาชิกในครอบครัว

3) การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ เป็นรูปแบบการใช้อำนาจเพื่อตัดขาดสัมพันธ์ภาพระหว่างเหยื่อกับโลกภายนอก ผู้กระทำความรุนแรงมักอ้างเหตุผลความหึงหวงหรือความระแวง อันเป็นผลจากฤทธิ์ยาเสพติด กลไกนี้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกปิดความลับเรื่อง การเสพยา การกระทำผิดของตนเองและปกปิดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงต่อเหยื่อที่เป็นคนในครอบครัว ส่งผลให้เหยื่อตกอยู่ในสภาพถูกจำกัดอิสรภาพ

4) ความรุนแรงต่อทรัพย์สิน พบว่าพฤติกรรมนี้มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับความต้องการเข้าถึงสารเสพติด โดยผู้ต้องขังมักใช้อำนาจเข้าครอบงำทรัพยากรทางการเงินของครอบครัว ผ่านการบังคับข่มขู่เอาเงินจากบิดามารดาหรือคู่สมรส หากไม่ได้รับการตอบสนองจะนำไปสู่การทำลายทรัพย์สินภายในบ้าน เพื่อเป็นการข่มขู่เชิงสัญลักษณ์และการสร้างอำนาจต่อรอง

2. กลไกเชิงสาเหตุที่นำไปสู่การเกิดพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การเกิดขึ้นของพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติด เป็นผลลัพธ์จากกลไกเชิงสาเหตุ 4 ปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยด้านตัวบุคคล พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีประสบการณ์วัยเด็กที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีการใช้ความรุนแรงเป็นแบบอย่าง ทำให้เกิดความเชื่อที่ก่อให้เกิดการเข้าใจผิดว่า

ความรุนแรงคือเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรือการแสดงออกถึงสถานะที่เหนือกว่า ประสพการณ์ที่ถูกหล่อหลอมมาอย่างยาวนานนี้ได้กลายเป็น "แบบอย่างทางพฤติกรรมความรุนแรง" โดยได้แบ่งปัจจัยด้านตัวบุคคลออกเป็น 3 สาเหตุ คือ (1) อารมณ์แปรปรวนและควบคุมตนเองไม่ได้ โดยมีมุมมองเน้นการระบายความโกรธเพื่อความพึงพอใจระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลที่มีระดับการควบคุมตัวเองต่ำ จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน ขาดความอดทนต่อสภาวะบีบคั้นกดดัน เมื่อเผชิญปัญหาจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาแทนการใช้เหตุผล (2) ประสพการณ์ความรุนแรงในอดีต ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีปมหลังจากการพบเห็นหรือเคยเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวมาตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมความรุนแรงมิใช่สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบในสภาพแวดล้อมใกล้ชิดตัว (Bandura, 1986) และ (3) ใช้สุราหรือสารเสพติด โดยสารเสพติดเป็นตัวกระตุ้นที่เข้าไปบิดเบือนสภาวะทางจิตและการรับรู้อย่างรุนแรง โดยฤทธิ์ของสารเสพติดจะเข้าไปลดทอนกลไกการสำนึกคิดทางศีลธรรมและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่บุคคลมีอยู่เดิมให้ลดน้อยลง สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ที่มองว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผลพวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง

2) ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด พบว่ากลไกสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยตรงคือการออกฤทธิ์ของสารเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเมทแอมเฟตามีน เป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางอย่างรุนแรง ฤทธิ์ของสารเหล่านี้ก่อให้เกิด "สภาวะความไม่สมดุลของสารสื่อประสาทในสมอง" โดยเฉพาะการหลั่งสารโดปามีนในปริมาณมากทำให้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมองส่วนหน้า ซึ่งเป็นศูนย์กลางการควบคุมพฤติกรรม ที่ทำหน้าที่ในการยับยั้งชั่งใจและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม ความสามารถในการประเมินความผิดชอบชั่วดีจะลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่สมองส่วนควบคุมอารมณ์กลับทำงานหนักขึ้นจนนำไปสู่ภาวะ "การรับรู้ที่ผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง" สะท้อนถึงอาการของความหวาดระแวง (Paranoia) ในระดับสูง จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในลักษณะ การตอบโต้เพื่อป้องกันตัวเองเพราะกลัวคนอื่นจะทำร้ายตนเอง และยังพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ ภาวะก้าวร้าวจากการถอนยา (Withdrawal-Induced Aggression) ร่างกายและจิตใจจะตอบสนอง

ด้วยสภาวะหงุดหงิด พุ่งชาน และการควบคุมตนเองลดลงเมื่อมีสิ่งกระตุ้น ในช่วงสภาวะดังกล่าวผู้เสพจะมีพลังกำลังมากผิดปกติและขาดความรู้สึกเจ็บปวด ทำให้พฤติกรรมการทำร้ายร่างกายสมาชิกในครอบครัวมีความรุนแรงและฉกรรจ์มากกว่าปกติ การยับยั้งพฤติกรรมการทำร้ายบุคคลอื่นในช่วงนี้จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งเนื่องจากระบบการควบคุมตนเองลดลงจากฤทธิ์ยาเสพติด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติการณ กอมขุนทด (2568) ที่ระบุว่าผู้เสพแอมเฟตามีนมักมีอาการร่วมทางจิตเวชซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงสุดต่อการก่อความรุนแรง หากพิจารณาในบริบทสังคมไทยตามมุมมองของ สมุนทิพย์ จิตสว่าง (2566) จะพบว่าความรุนแรงเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลผลิตของสภาวะจิตใจที่ถูกกัดเซาะด้วยสารเสพติดจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในโครงสร้างสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน และผลการศึกษาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และตัวแบบเกสท์วิทยา ของ Goldstein (1985) ที่ชี้ให้เห็นว่าสารเสพติดมิได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิดความรุนแรง แต่เป็นตัวเร่งให้พฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมแสดงออกมาได้ง่ายขึ้นเมื่อระบบประสาทขาดการยับยั้งชั่งใจ

3) ปัจจัยด้านจิตวิทยา พบว่ากลไกที่อยู่ภายใต้โครงสร้างบุคลิกภาพของผู้ต้องขัง โดยมีประเด็นที่สำคัญอยู่คือสภาวะความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ และความรู้สึกไร้ค่าจากการถูกตีตราโดยสังคมภายนอก สภาวะความล้มเหลวสะสมเหล่านี้ทำให้เกิดสภาวะความรู้สึกไร้อำนาจอย่างรุนแรง ซึ่งในทางจิตวิทยาถือเป็นสภาวะที่บิบบั่นต่อตนเองจนบุคคลต้องสร้าง กลไกการป้องกันตนเอง (Defense Mechanism) ขึ้นมาเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีที่ยังเหลืออยู่ของตนเอง ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่าผู้ต้องขังรู้สึกว่ตนเองถูกด้อยค่ามากเท่าใด แนวโน้มในการใช้อำนาจต่อคนภายในครอบครัวก็จะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น และยังพบกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการคิดที่บิดเบือน (Cognitive Distortion) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถใช้ความรุนแรงได้โดยไม่รู้สึกล้ม บิดเบือนเหตุผลเพื่อให้การกระทำผิดดูมีความชอบธรรม และช่วยปกป้องจิตใจของผู้กระทำความรุนแรงไม่ให้ต้องเผชิญกับความจริงที่ว่าตนเองคือผู้กระทำละเมิดต่อคนที่ตนรัก

4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม พบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมทำหน้าที่เป็นทั้งแรงกดดัน และเกราะคุ้มกันความผิด ที่ทำให้พฤติกรรมความรุนแรงยังคงอยู่และขยายตัวได้โดยง่าย กลไกสำคัญแรกคือสภาวะความบิบบั่นทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความยากจนและการขาดแคลนต้นทุนในการดำรงชีวิต ซึ่งกลายเป็นสาเหตุของความเครียดสะสมในครัวเรือน สิ่งที่น่ากังวลยิ่งกว่านั้นคือ บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม ที่เป็นพื้นฐานเกี่ยวกับ

การนิยามความรุนแรงในครอบครัวว่าเป็นเพียง “เรื่องส่วนตัว” และ “เรื่องในบ้านอย่าเอาออก” ได้กลายเป็นกำแพงที่ปิดกั้นการเข้าถึงความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ อีกทั้งกลไกการระบบแจ้งเหตุและระงับเหตุในระดับชุมชนยังขาดความเข้มแข็งและขาดการเชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ กว่าที่เจ้าหน้าที่หรือเครือข่ายสังคมสงเคราะห์จะได้รับทราบและเข้าช่วยเหลือ เหตุการณ์มักจะบานปลายไปสู่ระดับที่มีความสูญเสียรุนแรงแล้ว เมื่อวิเคราะห์ผ่าน ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) จะพบว่าความรุนแรงในครอบครัวมักเกิดขึ้นเมื่อสมดุลแห่งการแลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ลดลง ภายใต้สภาวะกดดันทางเศรษฐกิจ การว่างงาน หรือการที่ผู้ต้องขังไม่สามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวตามความคาดหวังของสังคมได้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นฝ่าย เสียเปรียบ หรือ สูญเสียอำนาจ ในความสัมพันธ์ เมื่อการเจรจาด้วยเหตุผลไม่สามารถทำให้สถานการณ์กลับคืนมาได้ ความรุนแรงจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าควบคุมสถานการณ์ เพื่อบีบบังคับให้สมาชิกในครอบครัวยอมจำนนต่ออำนาจที่ตนเองพยายามรักษาสถานะทางการควบคุมไว้

3. แนวทางในการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมในการป้องกันการเกิดพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวจากการใช้สารเสพติด

การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นร่วมกับการใช้สารเสพติดนั้น จำเป็นต้องก้าวข้ามบทลงโทษทางอาญาแบบดั้งเดิมที่เน้นการกักขังเพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิดเพียงชั่วคราว ไปสู่การสร้าง “ระบบนิเวศแห่งการบำบัดรักษา” (Therapeutic Ecosystem) ที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องประสานกันในทุกระดับ สิ่งสำคัญของแนวทางที่เหมาะสมนี้คือการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดจากการมองผู้ต้องขังในฐานะ “ผู้กระทำผิด” ไปสู่การมองในฐานะ “ผู้ที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและสังคม” ซึ่งต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟูทั้งในระดับของการปรับเปลี่ยนแนวคิด การดูแลรักษาผู้ที่มีปัญหาทางด้านระบบประสาท และการเยียวยาสัมพันธ์ภาพระหว่างคนในครอบครัว รวมถึงต้องวางอยู่บนรากฐานของกระบวนการดูแลแบบไร้รอยต่อ (Seamless Care) โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

1) แนวทางในระดับบุคคล เป็นกระบวนการบำบัดต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavioral Reformation) และการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดใหม่ (Cognitive Restructuring) เพื่อตัดวงจรอาชญากรรมตั้งแต่จุดเริ่มต้นของพฤติกรรมก้าวร้าว โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (1) ระยะในเรือนจำ ควรเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางความคิด เพื่อให้

ผู้ต้องขังสามารถระบุและลบภาพจำของวงจรพฤติกรรมความรุนแรงของตนเองได้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการฝึกสมาธิ มีส่วนส่งผลอย่างมีนัยสำคัญในการสร้างสติยั้งคิด และเพิ่มความสามารถในการสังเกตอารมณ์ตนเองก่อนที่จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม (2) ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ควรเปลี่ยนจากการบำบัดในเชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติผ่านการจำลองสถานการณ์เสมือนจริง เพื่อทดสอบความมั่นคงทางอารมณ์ของผู้ต้องขังต่อแรงกดดันภายนอก สิ่งที่สำคัญคือการสร้าง ทักษะทางสังคมใหม่ (Social Skills Re-learning) ที่ช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถสื่อสารความคับข้องใจของตนเองแสดงออกมาเป็นคำพูดแทนการใช้ความรุนแรง พร้อมทั้งมีการรักษาสัมพันธภาพกับคนรอบครัว เพื่อสร้างพื้นที่กลางในการปรับความเข้าใจ ลดอคติ และสร้างความเชื่อใจขึ้นใหม่ภายใต้คำแนะนำของนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ (3) ระยะหลังพ้นโทษ ควรเน้นการรักษาสภาวะพฤติกรรมใหม่และป้องกันการกลับมาใช้ยาเสพติด หัวใจสำคัญคือการบูรณาการของภาคีเครือข่ายทุกระดับเพื่อเป็น ระบบนิเวศแห่งการนิเทศ ที่ต้องมีหน้าที่คอยประคับประคองผู้พ้นโทษ การติดตามผลต้องไม่จำกัดเพียงการตรวจสอบสารเสพติด แต่ต้องครอบคลุมถึงการประเมินสัมพันธภาพในครอบครัวอย่างละเอียดผ่านการเยี่ยมบ้านเชิงรุก มุ่งเน้นการสนับสนุนด้านสมาธิอาชีพและการให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงสถานะสมาชิกที่มีคุณภาพของครอบครัวได้อย่างถาวร

2) แนวทางในระดับครอบครัว ต้องมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนบ้านให้กลับมาเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” (Safe Zone) สิ่งสำคัญของการฟื้นฟูสัมพันธภาพคือการเปลี่ยนผ่านวิธีการจัดการความขัดแย้ง จากการใช้อารมณ์และความรุนแรงไปสู่การใช้เหตุผลและการสื่อสารเชิงบวก ผู้วิจัยพบว่าทักษะ “การรับฟังอย่างเข้าใจ” (Empathic Listening) เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยลดความตึงเครียด นอกจากนี้ กระบวนการบำบัดฟื้นฟูต้องควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสงบสุข ขณะเดียวกัน ภาคีเครือข่ายภายนอกต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินภาวะจิตเวชทั้งของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางใจให้สมาชิกในครอบครัวสามารถเปิดใจรับฟังผู้พ้นโทษได้โดยไม่มีอคติ

3) แนวทางในระดับชุมชน ต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในพื้นที่จากการเพิกเฉยหรือมองว่าความรุนแรงเป็นเรื่องส่วนตัว มาสู่สภาวะการเฝ้าระวังเชิงรุก และการรณรงค์เพื่อลดการตีตราทางสังคม ต่อผู้พ้นโทษและครอบครัว เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการกลับตัวกลับใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ แนวทางการบำบัดฟื้นฟูในระดับชุมชนยังครอบคลุมถึงกระบวนการ การดูแลแบบไร้รอยต่อ ผ่านระบบการส่งต่อข้อมูล

ระหว่างหน่วยงานคุมประพฤติ พยาบาลจิตเวชชุมชน และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งช่วยให้การติดตามผลหลังพ้นโทษเป็นไปอย่างครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านสุขภาพกาย จิตใจ และปัจจัยทางสังคม เมื่อมีการแจ้งเหตุความรุนแรงเกิดขึ้น ทีมสหวิชาชีพต้องสามารถเข้าถึงพื้นที่เพื่อประเมินความปลอดภัยของเหยื่อได้ทันที หากพบว่าสภาวะแวดล้อมในบ้านไม่ปลอดภัย ชุมชนต้องมีกลไกสนับสนุนการเข้าถึง “ศูนย์พักพิงชั่วคราว” (Crisis Shelters) เพื่อแยกเหยื่อออกมาดูแลทั้งในมิติด้านกฎหมายและจิตวิทยา จนกว่าสภาวะการณ์จะคลี่คลาย

4) แนวทางระดับชาติ ต้องอาศัยการขับเคลื่อนนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการบูรณาการแบบองค์รวม (Holistic Integration) รัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้กำกับดูแลแยกส่วน มาเป็นผู้เกื้อหนุนให้เกิด “เครือข่ายความร่วมมือระดับชาติ” ที่เชื่อมโยงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข และหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยมีเป้าหมายเพื่อผลักดันกลไกการบำบัดฟื้นฟูทั้งตัวผู้กระทำและผู้ถูกกระทำอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมทั่วถึง และมุ่งเน้นไปที่การปฏิรูปกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการบังคับใช้ที่มุ่งเน้นการ แก้ไขและเยียวยา โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของทีมสหวิชาชีพในการลงพื้นที่จัดการปัญหาเชิงรุกเพื่อลดโอกาสการกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) การทำงานระดับชาตินี้จึงต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปราบปรามยาเสพติดเชิงรุกในพื้นที่ เพื่อกำจัดสารกระตุ้นที่เป็นต้นเหตุหลักของพยาธิสภาพความรุนแรงในครอบครัว

อภิปรายผล

ความเชื่อที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่าความรุนแรงคือเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรือการแสดงออกถึงสถานะที่เหนือกว่า ประสบการณ์ที่ถูกหล่อหลอมมาอย่างยาวนานนี้ได้กลายเป็น "แบบอย่างทางพฤติกรรมความรุนแรง" โดยได้แบ่งปัจจัยด้านตัวบุคคลออกเป็น 3 สาเหตุ คือ (1) อารมณ์แปรปรวนและควบคุมตนเองไม่ได้ โดยมีมุมมองเน้นการระบายความโกรธเพื่อความพึงพอใจระยะสั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ซึ่งกล่าวว่า บุคคลที่มีระดับการควบคุมตัวเองต่ำ จะมีลักษณะมุ่งเน้นความพึงพอใจในปัจจุบัน ขาดความอดทนต่อสภาวะบีบคั้นกดดัน เมื่อเผชิญปัญหาจึงเลือกใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาแทนการใช้เหตุผล (2) ประสบการณ์ความรุนแรงในอดีต ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีบุพการีพบเห็นหรือเคยเป็นเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวมาตั้งแต่

ช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมความรุนแรงมิใช่สิ่งที่เป็นมาโดยกำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และเลียนแบบจากตัวแบบในสภาพแวดล้อมใกล้ตัว (Bandura, 1986) และ (3) ใช้สูตรหรือสารเสพติด โดยสารเสพติดเป็นตัวกระตุ้นที่เข้าไปบิดเบือนสภาวะทางจิตและการรับรู้อย่างรุนแรง โดยฤทธิ์ของสารเสพติดจะเข้าไปลดทอนกลไกการสำนึกคิดทางศีลธรรมและความสามารถในการควบคุมอารมณ์ที่บุคคลมีอยู่เดิมให้ลดน้อยลง สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของ Michael Gottfredson และ Travis Hirschi (1990) ที่มองว่าพฤติกรรมการใช้สารเสพติดและการใช้ความรุนแรงล้วนเป็นผลพวงมาจากลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่ขาดการควบคุมตนเอง

ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด พบว่ากลไกสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมโดยตรงคือการออกฤทธิ์ของสารเสพติด โดยเฉพาะกลุ่มเมทแอมเฟตามีน เป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางอย่างรุนแรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตติการณ กอมขุนทด (2568) ที่ระบุว่าผู้เสพยาเมทแอมเฟตามีนมักมีอาการร่วมทางจิตเวชซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงสูงสุดต่อการก่อความรุนแรง หากพิจารณาในบริบทสังคมไทยตามมุมมองของ สมณทิพย์ จิตสว่าง (2566) จะพบว่าความรุนแรงเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลผลิตของสภาวะจิตใจที่ถูกกัดเซาะด้วยสารเสพติดจนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังในโครงสร้างสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน และผลการศึกษาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และตัวแบบเลาส์วิทยา ของ Goldstein (1985) ที่ชี้ให้เห็นว่าสารเสพติดมิได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิดความรุนแรง แต่เป็นตัวเร่งให้พฤติกรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมแสดงออกมาได้ง่ายขึ้นเมื่อระบบประสาทขาดการยับยั้งชั่งใจ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า รูปแบบและลักษณะพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของผู้ต้องขัง ได้แก่ ความรุนแรงทางด้านร่างกาย ทางคำพูดและจิตใจ การกักขังและจำกัดสิทธิเสรีภาพ และความรุนแรงต่อทรัพย์สิน โดยมีกลไกเชิงสาเหตุที่เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ปัจจัยด้านการออกฤทธิ์ของสารเสพติด ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สำหรับแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมของผู้ต้องขังที่ใช้สารเสพติดในเรือนจำกลางขอนแก่น ประกอบด้วย แนวทางระดับ

บุคคล ทั้งในระยะในเรือนจำ ระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และระยะหลังพ้นโทษ แนวทางระดับครอบครัว แนวทางระดับชุมชน และ แนวทางระดับชาติ ทั้งนี้การนำแนวทางไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งการเฝ้าระวัง ช่วยเหลือ ป้องกัน บำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจผู้ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง และปรับพฤติกรรมผู้กระทำรุนแรงเพื่อไม่ให้เกิดซ้ำอีกอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางบำบัดฟื้นฟูเชิงรุกที่แบ่งตามระยะและกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ ระยะที่ 1 ระยะของการคัดกรองและปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางความคิดขณะอยู่ในเรือนจำ มุ่งเน้นขั้นตอนที่เน้นให้ผู้ต้องขังได้อยู่กับตัวเอง และเข้าใจตัวเองให้มากที่สุด เน้นการปรับปรุงโปรแกรมบำบัดภายในเรือนจำ ระยะที่ 2 ระยะการสร้างสายใยสัมพันธ์ภาพและเตรียมความพร้อมครอบครัว เน้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่ผู้ต้องขังจะกลับไปอยู่อาศัยภายหลังพ้นโทษ โดยใช้ข้อมูลความต้องการของญาติที่มีความต้องการป้องกันตนเองต่อพฤติกรรมความรุนแรงของผู้ต้องขัง ระยะที่ 3 ระยะการติดตามผลและการคืนสู่สังคมอย่างยั่งยืน เน้นความต่อเนื่องของการบำบัดฟื้นฟู ติดตามภายหลังพ้นโทษ เพื่อป้องกันการกลับไปสู่วงจรเดิมและหวนกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยมีบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาความชุกของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวในชุมชนที่เป็นแหล่งมั่วสุมผู้ใช้สารเสพติด หรือชุมชนที่ผู้ต้องขังต้องพ้นโทษกลับไปอยู่อาศัย เพื่อสร้างแนวทางการป้องกันการเกิดความรุนแรงในครอบครัวของผู้ใช้สารเสพติดหรือการติดสุราและควรมีการดำเนินการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมหรือชุดเครื่องมือบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งขณะอยู่ในเรือนจำ เตรียมตัวก่อนปล่อยและติดตามเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเรือนจำแห่งอื่นๆภายในกรมราชทัณฑ์ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2568). รายงานการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ประจำปีงบประมาณ 2568. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กันยปริณ ทongsamsi และอิสระ ทongsamsi. (2562). ผลของความรุนแรงในครอบครัวจากการดื่มสุรา: บทวิเคราะห์ข่าวหนังสือพิมพ์ระหว่างปี 2554-2558. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 10(1), 223-241.
- ชลาศัย กันมินทร์. (2562). ความรุนแรงในครอบครัว: ปัญหาและแนวทางป้องกัน. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธีรฤติ นิลเพ็ชร และกัญญ์ฐิตา ศรีภา. (2562). สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรง : ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9. วารสารพยาบาลตำรวจ, 11(2), 326-338.
- บุญเสริม หุตะแพทย์. (2545). ความรุนแรงในครอบครัว: สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางแก้ไข. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รติการณ กอมขุนทด. (2568). การพยาบาลผู้ป่วยเสพติดแอมเฟตามีนที่มีอาการร่วมทางจิตเวชและมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการก่อความรุนแรง: กรณีศึกษา. วารสารวิชาการสาธารณสุข จังหวัดนครราชสีมา, 7(1), 164-177.
- เรือนจำกลางขอนแก่น. (2568). รายงานสถิติผู้ต้องขังคดียาเสพติดและคดีความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ประจำปีงบประมาณ 2566-2568. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). กรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2568). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

- สุนทวิทย์ จิตสว่าง. (2566). ความรุนแรงในสังคมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยา* เชียงใหม่, 8(12), 481-499.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588–608. doi.org
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. (2nd ed.). University of California Press.
- Freud, S. (1923). *The ego and the id*. Hogarth Press.
- Gelles, R. J. (1983). An exchange/social control theory. In D. Finkelhor, R. J. Gelles, G. T. Hotaling, & M. A. Straus (Eds.), *The dark side of families: Current family violence research* (pp. 151–165). SAGE Publications.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice-Hall.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Goldstein, P. J. (1985). The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*, 15(4), 493–506. doi.org
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. University of California Press.
- Lindi, C., Caroline, B., Greville, L., & Sandra, T. (2023). Addressing intimate partner and family violence in a Western Australian regional centre: A study of local social workers' knowledge, attitudes and practices. *International Social Work*, 66(4), 1184-1199.
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. University of Chicago Press.

World Health Organization. (2023). *Global, regional, and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and non-partner sexual violence against women*. who.int.

**ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร
กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร***
**ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF PERSONNEL
OF THE INTERNAL SECURITY OPERATIONS COMMAND**

สุรพร ชูจันทร์¹ และ วิลาสินี จินตลิกิตดี²

Sureporn Choojan¹ and Vilasinee Jintalikhitdee²

¹⁻²วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹⁻²College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's E-mail: s67563833025@ssru.ac.th

Received 23 May 2026; Revised 27 June 2026; Accepted 7 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร และ 2) เปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง จำนวน 292 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม หาค่าความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient)

Citation

* สุรพร ชูจันทร์ และ วิลาสินี จินตลิกิตดี. (2568). ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 6(2), 59-73.

Sureporn Choojan and Vilasinee Jintalikhitdee. (2568). Organizational Commitment of Personnel of the Internal Security Operations Command. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(2), 59-73.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ด้วยวิธีการของ Cronbach's Alpha Coefficient ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ประกอบด้วย สถิติ t-test และ f-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรมีระดับความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐาน ตามลำดับ 2) บุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร ระดับบุคลากร รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรที่แตกต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความผูกพัน, ความผูกพันต่อองค์กร, กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of organizational commitment of personnel of the Internal Security Operations Command; 2) compare organizational commitment of personnel of the Internal Security Operations Command classified by personal factors, including gender, age, educational level, personnel type, personnel level, monthly income, and work tenure. This study employed quantitative research methodology. The sample consisted of 292 personnel working at the central office of the Office of the Internal Security Operations Command, selected through probability sampling using simple random sampling. The research instrument was a questionnaire, with an overall reliability coefficient of 0.98. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including t-test and F-test.

The findings revealed that the overall level of organizational commitment among personnel of the Internal Security Operations Command was at a high level. When classified by dimensions, all ranked from highest to lowest as follows: Affective Commitment, Continuance Commitment, and Normative Commitment. In addition, personnel of the Internal Security Operations Command with different personal factor, including age, educational level, personnel type, personnel level, monthly income, and work tenure exhibited differences levels of organizational commitment, whereas personnel of the Internal Security Operations Command with different gender showed no significant differences in organizational commitment.

Keywords: Commitment, organizational commitment, The Internal Security Operations Command

บทนำ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในปัจจุบัน องค์กร และหน่วยงานภาครัฐต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยเฉพาะด้านการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ใช่กิจกรรมสนับสนุน แต่เป็นฟันเฟือง เชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนให้องค์กรปรับตัวและเติบโตอย่างยั่งยืน (Armstrong, M., 2020) สิ่ง สำคัญในการบริหารมนุษย์ คือ การปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรมีความพึงพอใจ มี ความผูกพัน และมีความจงรักภักดีที่จะร่วมมือกับองค์กรตลอดไป ซึ่งองค์กรจะต้องอาศัยปัจจัย ต่างๆ เป็นแรงกระตุ้นคอยผลักดันให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กร (วิลาวรรณ รพีพิศล, 2554) ทั้งนี้ หากบุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรสูง มักจะปรารถนาอยู่ กับองค์กรไปจนเกษียณอายุราชการ ทำให้การขาดงานของบุคลากรลดลง และการทำงานจะทำได้ ดีกว่าคนที่ไม่มีความผูกพันต่อองค์กร (วรรณิภา ดาอ่ำ, 2564)

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างบุคลากร ที่หลากหลาย ทั้งทหาร ตำรวจ และพลเรือน องค์กรต้องปรับตัวให้เข้ากับการบริหารจัดการ ภาครัฐยุคใหม่ โดยการจัดทำนโยบายการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ นโยบายการบริหารบุคคลที่สำคัญ ประกอบด้วย 1.การสรรหาบุคลากร 2. การพัฒนาบุคลากร

3. การรักษาบุคลากรไว้ และ 4. การใช้ประโยชน์บุคลากร ซึ่งด้านที่ให้ความสำคัญ คือ ด้านรักษาบุคลากรไว้ โดยวางแผนมุ่งเน้นการสร้างคุณภาพชีวิตให้มีความสุข เสริมสร้างความสุขและความผูกพันต่อองค์กร ด้วยการสร้างสภาพแวดล้อม ระบบการทำงานที่ดี มีเส้นทางความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน และมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ แต่กลับพบว่าความหลากหลายของประเภทบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรประเภทข้าราชการช่วยราชการ มีการหมุนเวียนบ่อย บุคลากรบางส่วนยังไม่เข้าใจทิศทางและพันธกิจขององค์กร ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน ขาดความร่วมมือระหว่างกัน และขาดความรักความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งส่งผลต่อแนวทางความก้าวหน้าในอาชีพ ทำให้ยากต่อการหล่อหลอมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (สำนักบริหารงานบุคคล กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2565)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เพื่อนำผลที่ได้มาช่วยเพิ่มระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรและพัฒนาระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่จะช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานกับองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
2. เพื่อเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

ผู้วิจัยได้มีการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรไว้เป็นจำนวนมาก แต่ในบทความนี้ จะขอเสนอเฉพาะแนวคิดที่นำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยได้แก่ แนวคิดของ Allen and Meyer 1990 ที่ได้จำแนกองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กรที่เรียกว่า แนวคิดสามองค์ประกอบ โดยมีพื้นฐานมาจากองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กร ที่นำไปสู่ความผูกพันต่อองค์กรไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความผูกพันต่อองค์กรด้านความรู้สึก (Affective Commitment) เป็นการเชื่อมโยงทางจิตใจและอารมณ์กับองค์กร ที่ทำให้บุคลากรรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กรต่อไป เพราะเห็นพ้องกับค่านิยมและเป้าหมายขององค์กร บุคลากรที่มีความผูกพันในด้านนี้จะมีความมุ่งมั่นสูงในการช่วยเหลือองค์กรโดยเฉพาะเมื่อองค์กรกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง

2. ความผูกพันต่อองค์กรด้านการคงอยู่กับองค์กร (Continuance Commitment) เกิดจากการตระหนักถึงผลได้ผลเสียที่อาจเกิดขึ้นหากต้องออกจากองค์กร ยิ่งทำงานกับองค์กรนานเท่าไร การสูญเสียสิ่งที่ได้ลงทุนไว้ เช่น ผลประโยชน์ทางการเงิน สวัสดิการ ความอาวุโสในงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น ความผูกพันประเภทนี้สะท้อนถึงความรู้สึกที่บุคคลยังคงทำงานกับองค์กรเพราะไม่ต้องการสูญเสียสิ่งที่มีอยู่

3. ความผูกพันต่อองค์กรด้านบรรทัดฐาน (Normative Commitment) เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีหน้าที่หรือภาระผูกพันที่จะต้องอยู่กับองค์กรต่อไป เนื่องจากมองว่าการคงอยู่กับองค์กรนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควรที่จะทำ ความผูกพันในด้านนี้มาจากความรู้สึกของบุคคลที่ว่าการทำงานในองค์กรต่อไปเป็นสิ่งที่จำเป็นและเหมาะสมตามหลักจริยธรรมและค่านิยมที่ตนยึดถือ อาจเกิดจากบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรมองค์กร หรือความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณที่องค์กรเคยให้โอกาสหรือทำประโยชน์ให้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรส่วนกลาง จำนวน 1,202 คน (สำนักบริหารงานบุคคลกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2568) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากสูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. 1970) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มีความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 292 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลโดยยึดกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ค้นคว้าไว้ โดย

แบบสอบถามประกอบด้วยส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร ระดับบุคลากร รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร และส่วนที่ 2 ความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ จากนั้นนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) เท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น โดยทดลองใช้กับบุคลากรของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้วยวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.98

3. การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้แจกแบบสอบถามและติดตามรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง และเมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยได้นำไปดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามแล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร ระดับบุคลากร รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้อธิบายข้อมูลความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

4.2 สถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติ t-test ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 2 กลุ่ม โดยนำมาใช้ทดสอบปัจจัยส่วนบุคคล ตัวแปรเพศ และระดับบุคลากร และสถิติ F-test ใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA Analysis Of Variance) เพื่อทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

บุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 56.2 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 41.1 เป็นข้าราชการประจำ คิดเป็นร้อยละ 44.8 เป็นบุคลากรระดับวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 52.1 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.9 และมีระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

1. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกเป็นรายด้าน

ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร	$\bar{X}$	S.D	ระดับ
1. ด้านอารมณ์และความรู้สึก	4.07	.61	มาก
2. ด้านความคงอยู่	4.03	.54	มาก
3. ด้านบรรทัดฐาน	3.52	.76	มาก
รวม	3.87	.60	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า บุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร มีระดับความผูกพันต่อองค์กร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลำดับแรก คือ ด้านอารมณ์และความรู้สึก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .61) รองลงมา คือ ด้านความคงอยู่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .54) และด้านบรรทัดฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = .76) ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันจะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน ผลปรากฏดังนี้

สมมติฐานย่อยที่ 1 เพศของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่ต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($Sig. = .26$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ไม่มีความแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig. = .08, .50$ และ $.44$ ตามลำดับ)

สมมติฐานย่อยที่ 2 อายุของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่ต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig. = .00$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig. = .00, .00$ และ $.00$ ตามลำดับ)

สมมติฐานย่อยที่ 3 ระดับการศึกษาของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่ต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig. = .00$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig. = .00, .00$ และ $.00$ ตามลำดับ)

สมมติฐานย่อยที่ 4 ประเภทบุคลากรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามประเภทบุคลากร โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .00$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .00$, $.00$ และ $.00$ ตามลำดับ)

สมมติฐานย่อยที่ 5 ระดับบุคลากรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามระดับบุคลากร โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .00$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .00$, $.00$ และ $.00$ ตามลำดับ)

สมมติฐานย่อยที่ 6 รายได้ต่อเดือนของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .01$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึกและด้านบรรทัดฐานไม่มีความแตกต่างกัน ($Sig = .18$ และ $.17$ ตามลำดับ) แต่ด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .00$)

สมมติฐานย่อยที่ 7 ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Sig = .01$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาความผูกพันต่อองค์กรเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอารมณ์และความรู้สึก

ด้านบรรทัดฐาน และด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Sig = .00, .01 และ .00 ตามลำดับ)

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

ระดับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ Allen and Meyer (1990) ได้จำแนกองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กรที่เรียกว่า แนวคิดสามองค์ประกอบไว้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐาน เนื่องจากกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นหน่วยงานของความมั่นคง มีหน้าที่ในการป้องกัน ปราบปราม ระวังภัย แก่ไขเหตุการณืที่เป็นภัยต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักรทุกรูปแบบ รวมถึงปกป้องสถาบันหลักของชาติ สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรรู้สึกผูกพันกับเป้าหมายหมายขององค์กร ตระหนักได้ว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญในการปกป้องเหตุการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อความมั่นคง และปกป้องสถาบันหลักของชาติได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนกรณ ภูเจนจบ และคณะ (2565) ที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรด้านเพศที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากร ระดับบุคลากร รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรที่แตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยสามารถอภิปรายผลตามปัจจัยที่มีความแตกต่างได้ดังนี้

ด้านอายุ พบว่า บุคลากรที่มีอายุแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำกว่าบุคลากรกลุ่มอื่น เนื่องจากบุคลากรอยู่ในช่วง Gen Z ถึง Gen Y

ตอนปลาย มีลักษณะการทำงานที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ยืดหยุ่น และการพึ่งพาตนเองมากกว่าองค์กรที่มีโครงสร้างตายตัว มีความกระตือรือร้นที่จะแสดงศักยภาพในการทำงาน และรู้สึกอึดอัดเมื่อต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กรที่มีลำดับชั้นและมีระเบียบแบบแผนที่เคร่งครัด ซึ่งบุคลากรอยู่ในช่วงเริ่มต้นของเส้นทางอาชีพ จึงยังมองไม่เห็นเส้นทางเติบโตที่ชัดเจนในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของเอก สีนภิญโญ (2565) ที่พบว่า อายุที่ต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

ด้านระดับการศึกษา พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กร โดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี เนื่องจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีไม่สามารถเข้าถึงหลักสูตรที่เป็นการพัฒนาตนเองได้ เพราะหลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตรพัฒนาบุคลากรตั้งแต่ระดับปฏิบัติงาน จนถึงระดับบริหาร มีการกำหนดคุณสมบัติผู้เข้ารับการอบรมด้านวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จึงเป็นอุปสรรคต่อการได้รับการอบรม หรือการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ มากขึ้น ส่งผลให้บุคลากรมีโอกาสนในการพัฒนา และเรียนรู้ถึงองค์ความรู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้น้อยกว่าบุคลากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยา ชูทับ (2567) ที่พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

ด้านประเภทบุคลากร พบว่า บุคลากรที่มีประเภทบุคลากรแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรประเภทพนักงานราชการ มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำกว่าบุคลากรประเภทอื่น เนื่องจากบุคลากรประเภทพนักงานราชการมีความแตกต่างด้านสภาพการจ้างงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ความมั่นคงในอาชีพ และในด้านของโอกาสในความก้าวหน้า ซึ่งส่งผลให้บุคลากรประเภทพนักงานราชการไม่รู้สึกถึงการเป็นส่วนร่วมขององค์กร และความจงรักภักดีต่อองค์กร การที่รู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความสำคัญ หรือไม่มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร สอดคล้องงานวิจัยของสายสุนีย์ เบ็ญจโภคี (2559) ที่พบว่า ประเภทบุคลากรที่แตกต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

ด้านระดับบุคลากร พบว่า บุคลากรที่มีระดับบุคลากรแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระดับวิชาการ มีความผูกพันต่อองค์กรสูงกว่าบุคลากรระดับทั่วไป เนื่องจากบุคลากรระดับทั่วไป มีความแตกต่างในด้านลักษณะงาน สถานะทางวิชาชีพ โอกาสก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในลักษณะสนับสนุนหรืองานธุรการประจำ เช่น งานเอกสาร งานบริการ งานภาคสนาม ซึ่งมีขอบเขตงานจำกัดจึงไม่ได้ใช้ศักยภาพได้เต็มที่ ในส่วนของการเลื่อนระดับและการพัฒนาไปสู่ระดับวิชาการมีข้อจำกัดเรื่องวุฒิการศึกษา ทำให้ไม่มีโอกาสเติบโตในหน้าที่การงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของภาสกร เนตรทิพย์วัลย์ (2548) ที่พบว่า ข้าราชการในสังกัดที่มีระดับบุคลากรแตกต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

ด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า บุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกัน แต่ด้านความคงอยู่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำกว่าบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนอื่น เนื่องจากบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท มีความแตกต่างในด้านรายได้ สวัสดิการ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจเชิงเศรษฐกิจและการตัดสินใจ “อยู่หรือออก” จากองค์กร ซึ่งบุคลากรรู้สึกว่าผลตอบแทนที่ได้รับไม่สอดคล้องกับภาระงานและค่าครองชีพ รู้สึกไม่พึงพอใจในด้านผลตอบแทนและไม่เห็นคุณค่าของการอยู่ต่อในองค์กรในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญานิน พยุงสุวรรณ (2568) ที่พบว่า บุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน จะมีความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

ด้านระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กร พบว่า บุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานในองค์กรแตกต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยด้านอารมณ์และความรู้สึก ด้านความคงอยู่ และด้านบรรทัดฐานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบุคลากรที่มีระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรน้อยกว่า 1 ปี มีความผูกพันต่อองค์กรต่ำกว่าบุคลากรที่มีระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในองค์กรอื่น เนื่องจากมีระยะเวลาในการปรับตัวและการเรียนรู้ระบบงานยังไม่เพียงพอ ทั้งด้านบทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์กร รวมถึงวัฒนธรรมองค์กร ทำให้ยังไม่เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรอย่างแท้จริง รวมทั้งยังไม่มี ความผูกพัน ความเชื่อมั่น และความภาคภูมิใจในองค์กร

สอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญชนก ศรีคำนวล (2568) ที่พบว่า ระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีระดับความผูกพันต่อองค์กรแตกต่างกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1.1 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรควรออกแบบนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กรด้านบรรทัดฐานมากขึ้น โดยการสื่อสารภารกิจ วิสัยทัศน์ อุดมการณ์ ค่านิยม เป้าหมาย ภาพลักษณ์ และวัฒนธรรมขององค์กรให้ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรรับรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองเพื่อปฏิบัติงานภายใต้เป้าหมายเดียวกันกับองค์กร

1.2 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรควรออกแบบนโยบายการบริหารงานบุคคล สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพิ่มโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรตลอดเส้นทางอาชีพ การบริหารบุคลากรให้เหมาะสมกับแต่ละช่วงอายุ รวมทั้งการพัฒนาสวัสดิการด้านความปลอดภัยของบุคลากรเอง และครอบครัว

1.3 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรควรเน้นการปฏิบัติงานเป็นทีมเพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างบุคลากร สร้างความเป็นธรรมในการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยการพัฒนาระบบการเลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่งให้มีความโปร่งใส มีช่องทางในการร้องเรียนอย่างปลอดภัย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เช่น ค่านิยมขององค์กร ประสิทธิภาพในการทำงาน หรือความสุขในการทำงาน เป็นต้น

2.2 ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง สามารถสะท้อนความคิดเห็น ทศนคติ เจตคติของบุคลากร และค้นหาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้ความผูกพันด้านบรรทัดฐานมีระดับต่ำกว่าด้านอื่น เพื่อใช้ประกอบการพัฒนาแนวทางเพิ่มความผูกพันต่อองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก ศรีค้ำพล. (2568). ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการศาลยุติธรรมและบุคลากรในศาลฎีกา. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, (7(1)), 497–510.
- จรรยา ชูทับ. (2567). ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยทักษิณ. *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, (11(1)), 155.
- นพดล ฤทธิโสม. (2558). กลยุทธ์การเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พิชยานิน พยุงสุวรรณ (2568). ความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการ กรมการจัดหางาน. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, (7(1)), 218.
- ภรณ์ มหามนต์. (2529). *การประเมินประสิทธิผลขององค์การ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ภาสกร เนตรทิพย์วัลย์. (2548). ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของข้าราชการ สังกัด โรงพยาบาลตำรวจ. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
- รัตนารณ์ ภูเฒ่า และคณะ (2565). *ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 3–8.
- วรรณภา ดาอำ. (2564). ความผูกพันต่อองค์การ และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ของบุคลากรในวิทยาลัย เอกชนในฝั่งธนบุรี. ใน *ดุชนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- วิลาวรรณ รพีพิศาล. (2554). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิจิตรทัศนกร.
- สายสุนีย์ เบ็ญจโกศล. (2559). การสำรวจความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็ก และครอบครัว. *วารสารการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย*, 3, 53-62.
- สำนักบริหารงานบุคคล กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2565). *แผนพัฒนาองค์การ กอ.รมน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: แผนพัฒนาองค์การ กอ.รมน.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). *การปรับปรุงแก้ไขการจัดโครงสร้าง การแบ่งส่วนงาน อำนาจหน้าที่ของส่วนงาน และอัตรากำลังพลของ กอ.รมน.* กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

เสาวภา กองแก้ว และคณะ (2567). ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 1-13.

โสภา ทรัพย์มากอุดม. (2533). ความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. ใน *สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอก สีนิกัญญา. (2565). คุณภาพชีวิตการทำงานที่มีอิทธิพลความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรม น้ำตาล ในจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, (8(2), 212-223.

Allen, N. J. & Meyer, J. P. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63(1), 1-18.

Armstrong, M.,. (2020). *Armstrong's handbook of human resource management practice*. (15th ed.). Kogan Page.

Buchanan. (1974). Building organizational commitment: The Socialization of managers to work organizations. *Administrative Science Quarterly*, (19), 533-566.

Dunham, R. B., Grube, J. A. & Castaneda, M. B. (1994). Organizational commitment: The utility of an integrative definition. *Journal of Applied Psychology*, (79(3)), 370-380.

Krejcie, R. V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Mowday, R. T., Steer R. M. & Porter, L.W. (1979). The measurement of organizational commitment. *Journal of Vocational Behavior*, (14), 224.

Steers Richard M. (1977). Antecedents and Outcome of Organizational Commitment. *Administrative Science Quarterly*.

กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย*

LAW ON THE ACQUISITION OF SENATORS UNDER THE CONSTITUTION OF THE KINGDOM OF THAILAND

สมภพ ระงับทุกข์¹ และ ธัชชนันท์ อิศรเดช²

Sompop Rangubtook¹ and Thatchanan Isaradet²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Popr1@hotmail.co.th

Received 5 August 2026; Revised 25 August 2026; Accepted 27 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาและอุปสรรคการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 2) แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และต่างประเทศ 3) นำเสนอกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เหมาะสม เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยการพรรณนาความ

Citation

* สมภพ ระงับทุกข์ และ ธัชชนันท์ อิศรเดช. (2568). กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(2), 74-93.

Sompop Rangubtook and Thatchanan Isaradet. (2568). Law on The Acquisition of Senators Under The Constitution of The Kingdom of Thailand. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(2), 74-93.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาและอุปสรรคการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 พบว่า การแบ่งกลุ่มอาชีพยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหาการตีความและการสมัครข้ามกลุ่ม อีกทั้งระบบเลือกกันเองของผู้สมัครตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ เปิดช่องให้เกิดการแลกคะแนน ฮั้ว หรือถูกครอบงำโดยกลุ่มการเมืองและผู้มีอิทธิพล ไม่ยึดโยงกับประชาชนโดยตรง 2. แนวคิดและกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกกันเองของผู้สมัคร เพื่อทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมาย ตรวจสอบฝ่ายบริหาร และแต่งตั้งองค์กรอิสระ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และ พ.ศ. 2550 ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนผสมกับการสรรหา ขณะที่ต่างประเทศมีรูปแบบหลากหลาย เช่น อังกฤษใช้การแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ ใช้การเลือกตั้งของประชาชน ส่วนฝรั่งเศสใช้ผู้แทนท้องถิ่นเลือกตั้ง ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางการเมืองกับความยึดโยงต่อประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และ 3. การบูรณาการหลักพลະ 5 ด้านศรัทธาพลະกับกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา มุ่งสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการทางการเมือง โดยกฎหมายต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดประโยชน์สาธารณะ และความชอบธรรมของสมาชิกวุฒิสภาที่เกิดจากบทบัญญัติกฎหมาย การยอมรับของประชาชนว่ากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาเป็นธรรมและการออกแบบกฎหมายจึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ความยึดโยงกับประชาชน และความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: กฎหมาย, สมาชิกวุฒิสภา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

Abstract

This research aims to study 1) the problems and obstacles in obtaining members of the Senate under the 2017 Constitution of the Kingdom of Thailand, and 2) the concepts, theories, and laws concerning the acquisition of members of the Senate under the Constitution of the Kingdom of Thailand and in other countries. 3) This qualitative research aims to present a suitable law on the acquisition of senators under the Constitution of the Kingdom of Thailand. Data

was collected from 25 key informants using structured in-depth interviews. Content analysis was conducted using descriptive methods.

The research findings revealed that: 1. Problems and obstacles in obtaining senators under the 2017 Constitution include the fact that the occupational grouping is unclear, incomplete, and does not align with the current social context. This leads to problems of interpretation and cross-group applications. Furthermore, the self-selection system among candidates at the district, provincial, and national levels opens the door to vote buying, collusion, or domination by political groups and influential figures, and does not directly account for the people. 2. The concept and laws governing the selection of senators under the 2017 Constitution stipulate that 200 senators will be elected from among candidates to scrutinize legislation, oversee the executive branch, and appoint independent organizations. This differs from the 1997 and 2007 Constitutions, which emphasized direct election or semi-selection by the people, while other countries have diverse models for senators. For example, England uses appointments, the United States, Japan, and the Philippines use elections by the people, while France uses local representatives for election. These differences reflect the concept of balancing political efficiency with accountability in a democracy. 3. The integration of the five core principles of faith and trust with the law governing the acquisition of senators aims to build public confidence in the political process. The law must be transparent, verifiable, and prioritize the public interest. The legitimacy of senators stems from the provisions of the law. And Public acceptance that the selection process is fair, and the design of the law, should therefore provide opportunities for citizens to participate directly in the election of senators, in order to strengthen trust, accountability to the people, and the stability of the democratic system.

Keywords: Law, Senators, Constitution of the Kingdom of Thailand

บทนำ

ประเทศไทยใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐสภาเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ประกอบด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ รัฐสภาเป็นฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมีอำนาจและหน้าที่สำคัญในการบัญญัติกฎหมายและตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหาร รวมทั้งเห็นชอบบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การปกครองแบบนี้เรียกว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการปกครองและการบริหารประเทศของไทย รัฐสภาของไทยประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ประเทศไทยได้ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา มาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดฉบับแรกประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2475 และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2565) ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รับรองสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงและลับ เพื่อสะท้อนเจตจำนงของประชาชนอย่างเสรีและเท่าเทียม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ถือเป็นการเลือกตั้งวุฒิสภาครั้งแรกของไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2541) ต่อมารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ปรับเป็นระบบเลือกตั้งและสรรหารวม 150 คน เพื่อสร้างความเป็นกลางและความเชี่ยวชาญ ขณะที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกกันเองใน 20 กลุ่มอาชีพ โดยประชาชนไม่มีสิทธิเลือกตั้ง แม้วุฒิสภามีอำนาจสำคัญทางนิติบัญญัติและองค์กรอิสระ (สถาบันการเมืองและการเลือกตั้ง, 2561) แต่รูปแบบดังกล่าวถูกวิจารณ์ว่าขาดความยึดโยงกับประชาชน และไม่สะท้อนฉันทามติของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง

สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งการเลือกตั้งถือเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการมอบอำนาจแก่ตัวแทนเพื่อใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 (วิทยา ชินบุตร, 2562) กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย แต่กลับให้มาจากการเลือกกันเองใน 20 กลุ่มอาชีพ โดยประชาชนไม่มีสิทธิเลือกตั้ง จึงถูกมองว่าขัดกับหลักประชาธิปไตยและหลักการเป็นตัวแทนของประชาชน เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่สำคัญแต่ไม่ได้รับฉันทามติจากประชาชนโดยตรง พระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกกันเองใน 20 กลุ่มอาชีพ แม้บังคับเลือกผู้มีความรู้และประสบการณ์ แต่ยังมีปัญหาในทางหลักการ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย และการขาดความยึดโยงกับประชาชนในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทย เนื่องจากประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งโดยตรง

ผู้วิจัยสนใจกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยและมีบทบาทสำคัญด้านนิติบัญญัติ การตรวจการบริหารราชการแผ่นดิน และการเห็นชอบบุคคลดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการองค์กรอิสระ การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาจึงมีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และของต่างประเทศ
3. เพื่อนำเสนอกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เหมาะสม

การทบทวนวรรณกรรม

วุฒิสภาเป็นองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาและกลั่นกรองกฎหมาย ตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด การกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภาจึงมีความสำคัญต่อความชอบธรรม ความเป็นอิสระ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาสูง ในประเทศไทย รูปแบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามีพัฒนาการแตกต่างกันตามรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ทั้งระบบแต่งตั้ง ระบบเลือกตั้งโดยตรง ระบบผสมระหว่างการเลือกตั้งกับการสรรหา และระบบการเลือกกันเองของบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งสะท้อนความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างหลักประชาธิปไตย การเป็นตัวแทนของประชาชน และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภาไว้ในมาตรา 107 โดยกำหนดให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 200

คน ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม และกำหนดให้กระบวนการเลือกดำเนินการตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 107) หลักการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้วุฒิสภามีองค์ประกอบที่สะท้อนความหลากหลายของสังคม และมีฐานที่มาแตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ทั้งยังมุ่งลดความเชื่อมโยงกับระบบพรรคการเมืองและเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์จากภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติ

เพื่อให้หลักการตามรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร การแบ่งผู้สมัครออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ กระบวนการสมัคร การตรวจสอบคุณสมบัติ การเลือกในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ การนับคะแนน การประกาศผล รวมถึงมาตรการป้องกันและดำเนินการกับการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยระบบปกติแบ่งผู้สมัครออกเป็น 20 กลุ่มตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ และลักษณะทางสังคม เพื่อให้บุคคลจากภาคส่วนที่หลากหลายสามารถเข้าสู่กระบวนการเลือกสมาชิกวุฒิสภาได้ (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561)

การเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามระบบดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะ คือ ประชาชนทั่วไปไม่ได้เป็นผู้ลงคะแนนเลือกสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง แต่ผู้สมัครเป็นผู้เลือกกันเองตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด โดยดำเนินการ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ และประกอบด้วยการเลือกกันเองภายในกลุ่มและการเลือกข้ามกลุ่ม การเลือกสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2567 ถือเป็นการนำระบบปกติตามมาตรา 107 มาใช้ภายหลังสิ้นสุดวาระของวุฒิสภาชุดแรกตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรหลักในการจัดและควบคุมการเลือก ตรวจสอบคุณสมบัติผู้สมัคร ดำเนินการเกี่ยวกับข้อร้องเรียน และประกาศผลการเลือก (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567)

เมื่อพิจารณาในเชิงหลักการ ระบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างวุฒิสภาที่มีความหลากหลาย มีความรู้และประสบการณ์จากภาคส่วนต่าง ๆ และมีความเป็นอิสระจากการเมืองแบบพรรค อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพิจารณา

เกี่ยวกับความชอบธรรมทางประชาธิปไตย ความเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ความเสมอภาคของผู้สมัคร ความโปร่งใสของกระบวนการ ตลอดจนการป้องกันการจัดตั้งหรือการประสานคะแนนระหว่างผู้สมัคร ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาก็มีความสำคัญเฉพาะต่อกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับคุณภาพ ความเป็นอิสระ และความสามารถของสมาชิกวุฒิสภาในการทำหน้าที่พิจารณาและกลั่นกรองกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชนและการรักษาคุณภาพของระบบรัฐสภาอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน 2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมาย จำนวน 8 คน 3. กรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 7 คน 4. สมาชิกวุฒิสภาหรือผู้เคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือที่เคยสมัครสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 4 คน และ 5. เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 4 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยสมาชิกวุฒิสภามาตรฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมจำนวน 9 รูปหรือคน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง และอาจารย์ประจำหลักสูตร

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Intertie) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและอุปสรรคกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตรฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ตอนที่ 4 หมายความว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เหมาะสม โดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ฉบับปี พ.ศ. 2550 และฉบับปี พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 และของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียง ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูลของเอกสาร เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” สรุปลงแต่ละประเด็นดังนี้

1.1 การสมัครสมาชิกวุฒิสภา สรุปได้ว่า แบ่งเป็น 20 กลุ่ม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา 200 คน มาจากการเลือกกันเองใน 20 กลุ่มอาชีพ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 ซึ่งถูกวิพากษ์เรื่องความไม่ชัดเจนของกลุ่มอาชีพ การแลกคะแนน และการครอบงำทางการเมือง ทำให้ขาดความยึดโยงกับประชาชน อีกทั้งสมาชิกวุฒิสภามีอำนาจสำคัญทางการเมือง จึงเกิดข้อถกเถียงเรื่องความชอบธรรม เนื่องจากไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน

1.2 การเลือกกันเองของผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภา สรุปได้ว่า การเลือกกันเองของผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาเปิดช่องให้เกิดการฮั้ว แลกคะแนน และครอบงำทางการเมืองได้ง่าย เนื่องจากผู้ลงคะแนนมีเฉพาะผู้สมัคร จึงขาดความโปร่งใส ขัดหลักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

1.3 การเลือกกันเองของผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ สรุปได้ว่า การเลือกกันเองของสมาชิกวุฒิสภาหลายระดับมีความซับซ้อน เปิดช่องให้เกิดการฮั้ว บล็อกโหวต และการครอบงำทางการเมือง ขาดความโปร่งใสและไม่มีความเป็นอิสระ มีความซับซ้อนที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มจัดตั้งมากกว่าผู้สมัครอิสระ ส่งผลให้การคัดเลือกอาจไม่สะท้อนความรู้ความสามารถของผู้สมัครอย่างแท้จริง และเกิดความเหลื่อมล้ำในการแข่งขันระหว่างผู้สมัครด้วยกันเอง

1.4 การเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย สรุปได้ว่า สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกกันเองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ถูกวิจารณ์ว่าขาดความยึดโยงกับประชาชน ไม่สะท้อนฉันทานุมัติของปวงชน อาจถูกครอบงำทางการเมืองและขาดความเป็นอิสระ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันการเมือง และอาจทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนลดลง ไม่สอดคล้องกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกกันเอง 200 คน ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงเกิดข้อวิจารณ์เรื่องความไม่ชอบธรรม ไม่มีความเป็นอิสระ ไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน การขาดความยึดโยงกับประชาชน มีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ไม่มีความชอบธรรมในการใช้อำนาจในการให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และการตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการองค์กรอิสระ

2. แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และของต่างประเทศ

2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย วุฒิสภาเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบรัฐสภาแบบสองสภา มีหน้าที่กถินกรองกฎหมายและถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกกันเองของผู้สมัครจากกลุ่มอาชีพ จำนวน 20 กลุ่ม แม้วุฒิสภามีอำนาจสำคัญ เช่น การกถินกรองกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจาก

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน และการเห็นชอบการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการองค์กรอิสระ แต่การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงด้านความชอบธรรมและความยึดโยงกับประชาชน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ พบว่ารูปแบบการได้มาของวุฒิสภาแตกต่างกันตามบริบทการเมืองและประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศ แต่หลายประเทศซึ่งเป็นส่วนมากสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน

2.2 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ 2561 การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 มีกลไกปฏิบัติที่กำหนดรายละเอียดไว้อย่างเป็นขั้นตอน มีกระบวนการเลือกกันเองของผู้สมัคร ตรวจสอบคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

2.3 รัฐธรรมนูญของต่างประเทศ สมาชิกวุฒิสภาในรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ให้ประชาชนเลือกสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง บางประเทศให้ตัวแทนรัฐเลือก แต่บางแห่งแต่งตั้งล้วนๆ ได้แก่ สหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษ

(1) แบบเลือกตั้งโดยตรง เช่น สหรัฐอเมริกา การเลือกตั้งโดยประชาชนของแต่ละรัฐ รัฐละ 2 คน มีความชอบธรรมจากประชาชน มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับเห็นชอบการออกกฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น และประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สมาชิกวุฒิสภามาจากการมาจากการเลือกตั้งของประชาชน

(2) แบบแต่งตั้ง เช่น สหราชอาณาจักร กับ House of Lords สมาชิกมาจากการแต่งตั้ง ขุนนางสืบทอด และผู้นำศาสนาบาทบาท กลั่นกรองกฎหมาย แต่ไม่มีอำนาจสูงสุดเหนือสภาสามัญ

(3) แบบผสม บางประเทศใช้สูตรผสม เช่น ฝรั่งเศส สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทางอ้อมโดยคณะผู้เลือกตั้ง ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนท้องถิ่นเชื่อมโยงทั้ง ประชาชน + โครงสร้างท้องถิ่น

3. การบูรณาการหลักผล 5 เพื่อนำเสนอกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เหมาะสม

3.1 ศรีธำพละ ความเชื่อ เกี่ยวกับการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ว่า ศรีธำพละเกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของระบบการเมือง หากกฎหมายกำหนดกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่ชัดเจนและเป็น

ธรรม จะช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและเพิ่มความเชื่อถือของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล

3.2 วิริยะพละ กำลังแห่งความเพียร ความขยัน อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มุ่งมั่นทำความดีเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ว่าสมาชิกวุฒิสภา ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติ การตรวจสอบประวัติ จนถึงการประกาศผลอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ หากทุกฝ่ายปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์และรับผิดชอบ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน และทำให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มีคุณภาพในการกลั่นกรองกฎหมายและตรวจสอบอำนาจรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 สติพละ ความระลึกรู้ หน้าที่ การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ว่า สติพละ คือพลังแห่งการระลึกรู้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาจึงต้องโปร่งใส รอบคอบ และตรวจสอบได้ สติช่วยกำกับผู้ใช้อำนาจให้ตระหนักถึงหน้าที่และประโยชน์ส่วนรวม ลดความขัดแย้ง เสริมความชอบธรรมและสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบรัฐสภาและวุฒิสภา

3.4 สมาธิพละ การยึดมั่นในคุณธรรม บทบาทหน้าที่ และมาตรฐานจริยธรรม ในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ว่า สมาธิพละ คือความตั้งมั่นในคุณธรรมและความถูกต้อง ผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภาควรมีความซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม และไม่หวั่นไหวต่ออิทธิพลทางการเมืองหรือผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อปฏิบัติหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายและตรวจสอบอำนาจรัฐอย่างเป็นกลาง รอบคอบ และยึดหลักกฎหมายกับความยุติธรรมเป็นสำคัญ

3.5 ปัญญาพละ กำลังแห่งความรู้ ในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สรุปได้ว่า ปัญญาพละ คือพลังแห่งความรู้และการใช้เหตุผลอย่างถูกต้อง ผู้ที่จะเป็นสมาชิกวุฒิสภาควรมีความรู้ด้านกฎหมายและระบอบประชาธิปไตย สามารถวิเคราะห์ปัญหาสังคม การเมือง และผลกระทบของกฎหมายได้อย่างรอบด้าน รวมทั้งยึดประโยชน์ส่วนรวมเหนือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม อันจะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรม ความน่าเชื่อถือ และความเข้มแข็งของระบบรัฐสภาและประชาธิปไตยไทย

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาและอุปสรรคการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ผลการวิจัยพบว่า การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่ใช้ระบบเลือกกันเองใน 20 กลุ่มอาชีพ ยังมีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ กลุ่มอาชีพไม่ชัดเจน ไม่สะท้อนสังคมจริง ขาดความยึดโยงกับประชาชน และเปิดช่องให้เกิดการแลกคะแนนหรือครอบงำทางการเมือง ส่งผลให้การแข่งขันไม่สมดุล และขัดกับหลักประชาธิปไตยที่กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและผู้ใช้อำนาจควรมาจากเจตจำนงของประชาชนโดยแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิมิต วุฒิอินทร์ (2565) เห็นว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลือกตั้งโดยตรง ขณะที่ พรชัย เลื่อนฉวี และคณะ (2559) พบว่าวุฒิสภามีอำนาจตรวจสอบฝ่ายบริหารมากขึ้น ส่วน ภูวดล คงแสง และเสาวนีย์ อัครโรจน์ (2565) ชี้ว่าระบบแต่งตั้งและเลือกกันเองขัดหลักผู้แทนปวงชน อีกทั้งธนาชัย สุนทรอนันตชัย และคณะ (2565) เห็นว่าวุฒิสภามีบทบาทตรวจสอบผ่านกระทู้ถาม ส่วนภูมิ มูลศิลป์ (2563) เห็นว่าวุฒิสภาควรมีความเป็นอิสระ โปร่งใส และไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและพัฒนาประชาธิปไตยไทยอย่างยั่งยืน

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามาตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และของต่างประเทศ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

สรุปได้ว่า แนวคิดการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในระบอบประชาธิปไตยมุ่งสร้างสมดุลระหว่าง “ความชอบธรรมจากประชาชน” กับ “ความเชี่ยวชาญในการกลั่นกรองกฎหมาย” ประเทศไทยได้พัฒนารูปแบบที่มาของวุฒิสภาทั้งการเลือกตั้ง การสรรหา และการเลือกกันเอง ซึ่งแต่ละรูปแบบมีทั้งจุดแข็งและข้อจำกัด ขณะที่ต่างประเทศมีแนวทางแตกต่างกันตามบริบททางการเมือง อย่างไรก็ตาม หลักสำคัญร่วมกันคือ การทำให้ผู้ใช้อำนาจมีทั้งความยึดโยงกับประชาชน ความโปร่งใส และศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น การออกแบบวุฒิสภาไทยในอนาคตควรผสมผสานการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ากับการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดทั้งเสียงของประชาชน และปัญญาของผู้เชี่ยวชาญควบคู่กันอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประจักษ์ ก้องกีรติ (2566) สะท้อนว่า การออกแบบระบบเลือกตั้งส่งผลต่อการแข่งขันทางการเมือง แต่ผลลัพธ์ย่อมเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมและการเมือง ขณะที่พระ

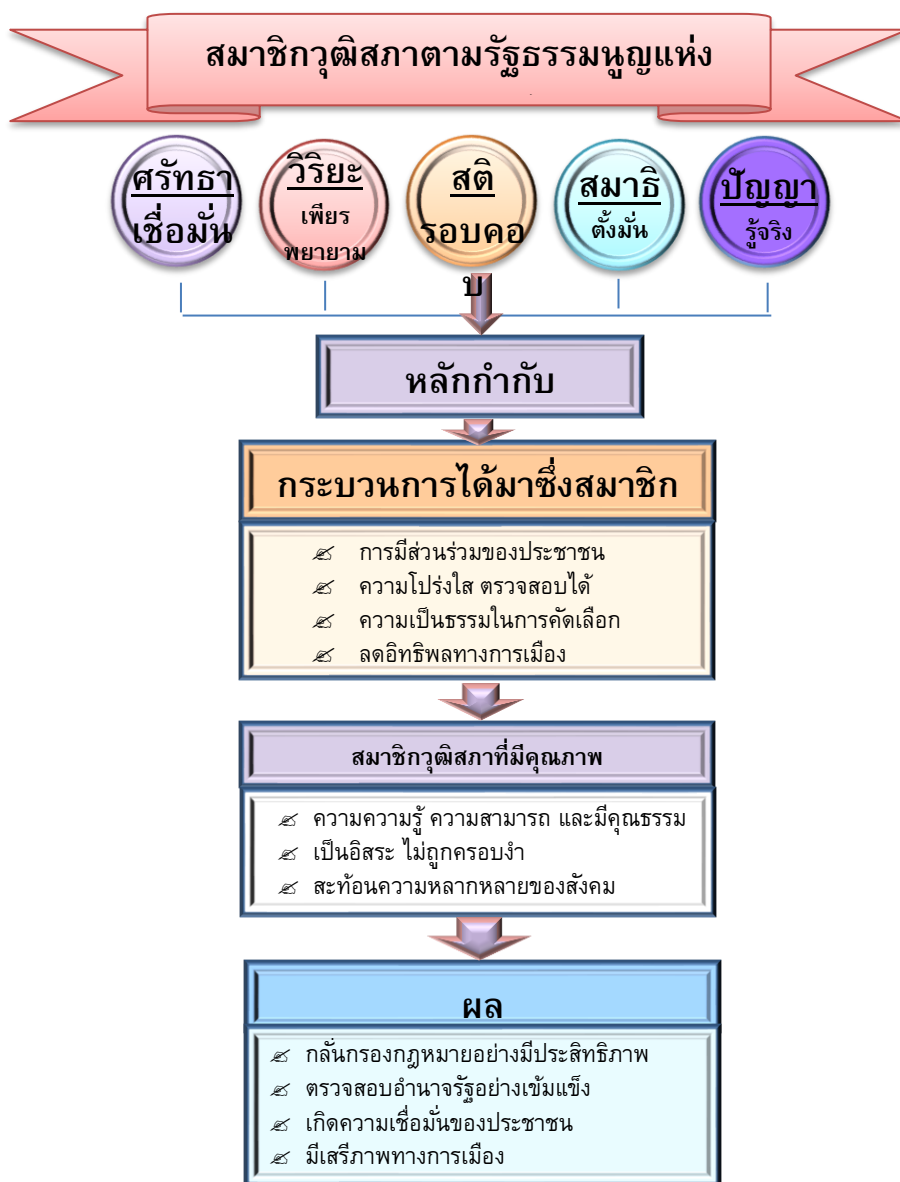
ไบรฎีกาเฉลิมพล ฐานุตโตโร (2567) เห็นว่าหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และฟิลิปปินส์ ใช้การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จึงเสนอให้ไทยปรับระบบวุฒิสภาให้ยึดโยงกับประชาชนมากขึ้น ส่วนรัชฎาภรณ์ สุภาพ (2562) พบว่า รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ให้วุฒิสภามีอำนาจตรวจสอบฝ่ายบริหารผ่านการตั้งกระทู้ถามคล้ายหลายประเทศประชาธิปไตย สะท้อนบทบาทสำคัญของวุฒิสภาในการถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน

3. กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่เหมาะสม

ผลการวิจัยเสนอว่า การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาควรยึดหลักความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความยึดโยงกับประชาชน โดยเปิดเผยข้อมูลทุกขั้นตอน มีผู้สังเกตการณ์อิสระ และลดอิทธิพลทางการเมือง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมผ่านการเลือกตั้งและมีกลไกที่ตรวจสอบได้ พร้อมกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครของผู้สมัครอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรดำเนินภายใต้หลักผละ 5 เพื่อสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบ ส่วนบทบาทของวุฒิสภาควรเน้นความโปร่งใส เปิดเผยผลการทำงาน รับฟังประชาชน และใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพิจารณากฎหมาย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตยและระบบรัฐสภาไทย

องค์ความรู้ใหม่

สามารถนำผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์มาสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 สมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ที่มา : สังเคราะห์โดยผู้วิจัย สมภาพ ระงับทุกข์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในทางนิติศาสตร์

เพื่อให้กฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับการแก้ไขตามผลการวิจัยข้างต้น จึงมีข้อเสนอแนะในทางนิติศาสตร์ ดังนี้

1. แก้ไขมาตรา 107 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวน ๗๗ คน มาจากการเลือกตั้งของประชาชนจังหวัดละ 1 คน เทียบได้กับสมาชิกวุฒิสภาของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสมาชิกวุฒิสภามลรัฐละ 2 คน รวม 50 รัฐ เป็นจำนวน 100 คน ซึ่งแต่ละมลรัฐใหญ่มากและมีบางรัฐใหญ่กว่าประเทศไทย และประเทศฟิลิปปินส์ก็มีสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 24 คน เพราะสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจกลั่นกรองร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายเท่านั้น การกำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 77 คน มีความสอดคล้องกับพื้นที่ของประเทศไทยที่แบ่งเป็นจังหวัด เหมาะสมกับหน้าที่และอำนาจของสมาชิกวุฒิสภา และประหยัดค่าใช้จ่ายงบประมาณของแผ่นดินได้อีกมาก

2. แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 108 ก. (3) เพิ่มเป็น มีความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และ ข. (8) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ห้ามเป็นเครือญาติของบุคคลดังกล่าว ได้แก่ สายตรงคือผู้สืบสายเลือดโดยตรง ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ สายข้างคือผู้มีบรรพบุรุษร่วมกันแต่ไม่ได้สืบสายเลือดลงมาโดยตรง ได้แก่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา และลูกพี่ลูกน้อง เพราะการมีความรู้ระดับปริญญาโท ทำให้มีวุฒิภาวะสูงกว่าคนทั่วไปเหมาะสมพอสำหรับการพิจารณาร่างกฎหมายและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย และการห้ามเป็นเครือญาติของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวก็ให้มีความโปร่งใสในการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีการฮั้วหรือร่วมกันหาผลประโยชน์ทับซ้อนจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว

3. ยกเลิกมาตรา 204 มาตรา 222 มาตรา 228 มาตรา 232 มาตรา 238 มาตรา 246 โดยบัญญัติให้การแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการองค์กรอิสระเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ เนื่องจากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกรรมการองค์กรอิสระ มีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมทั้งสมาชิกวุฒิสภาด้วย จึงไม่ควรให้สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการแต่งตั้งดังกล่าว เพราะทำให้เกิดผลประโยชน์

ขัดกัน จึงควรเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งอยู่เหนือสถาบันใดๆ เพราะเป็นประมุขของประเทศไทย

4. ยกเลิกมาตรา 11 และ มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561 รวมทั้งมาตราอื่นที่เกี่ยวข้อง และเขียนเพิ่มเติมขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่แก้ไขใหม่ตาม ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ข้างต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

วุฒิสภาเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในระบบรัฐสภา มีหน้าที่และอำนาจในการกลั่นกรองร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎร และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทยที่ผ่านมา ยังคงเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ ทั้งด้านความชอบธรรม และการเชื่อมโยงกับประชาชน จึงนำไปสู่ข้อเสนอกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา รัฐบาลและรัฐสภา ควรร่วมกันทำการกำหนดนโยบายแก้ไขมาตรา 107 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยยกเลิกการแบ่งกลุ่ม ยกเลิกเลือกกันเองของผู้สมัคร โดยให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน จังหวัดละ 1 คนรวมกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 77 คน เป็นการประหยัดงบประมาณของภาครัฐ เพราะประเทศสหรัฐอเมริกา มีสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 100 คน มาจากการเลือกตั้ง 50 มลรัฐ ๆ ละ 2 คน ซึ่งบางมลรัฐใหญ่กว่าประเทศไทย และประเทศฟิลิปปินส์ มีสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 24 คน

2. รัฐบาลและรัฐสภาควรร่วมกันมีนโยบายร่วมกันแก้ไขมาตรา 108 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีคุณสมบัติแตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมาจากการเลือกตั้งโดยตรง กล่าวคือ ก. **มีคุณสมบัติ** คือความรู้ระดับปริญญาโท มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี มีอายุไม่น้อยกว่าสี่สิบปี ข. **ลักษณะต้องห้าม** คือห้ามเป็นเครือญาติเป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในคราวเดียวกัน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญหรือในองค์กรอิสระ ได้แก่ **สายตรง** คือผู้สืบสายเลือดโดยตรง ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ **สายข้าง** คือผู้มีบรรพบุรุษร่วมกันแต่ไม่ได้สืบสายเลือดลงมาโดยตรง

ได้แก่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา และลูกพี่ลูกน้อง เพราะการมีความรู้ระดับปริญญาโท ทำให้มีวุฒิภาวะสูงกว่าคนทั่วไปเหมาะสมพอสำหรับการพิจารณาร่างกฎหมายและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย และการห้ามเป็นเครือญาติของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวก็ให้มีความโปร่งใสในการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีการฮั้วหรือร่วมกันหาผลประโยชน์ขัดกันจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว

3. หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา รัฐบาลและรัฐสภาควรร่วมกันมีนโยบายร่วมกัน ยกเลิกมาตรา 204 มาตรา 205 มาตรา 206 มาตรา 222 มาตรา 228 มาตรา 232 มาตรา 238 มาตรา 246 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยให้สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจกลั่นกรองกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎร และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย ด้วยความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล ยกเลิกหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกรรมการองค์กรอิสระ เนื่องจากเป็นการใช้อำนาจที่มีผลประโยชน์ขัดกัน เพราะศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ มีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบสมาชิกวุฒิสภา จึงควรบัญญัติให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เพื่อให้มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามผลการวิจัยเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรม จึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. ให้รัฐบาลและรัฐสภาร่วมกันแก้ไขมาตรา 107 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยกเลิกการแบ่งกลุ่ม ยกเลิกเลือกกันเองของผู้สมัคร บัญญัติให้ สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน จังหวัดละ 1 คนรวมกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 77 คน ซึ่งจะประหยัดงบประมาณเป็นจำนวนมาก

2. ให้รัฐบาลและรัฐสภาร่วมกันแก้ไขมาตรา 108 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกวุฒิสภามีคุณสมบัติแตกต่างกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวคือ ก. มีคุณสมบัติ คือความรู้ระดับปริญญาโท มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี มีอายุไม่น้อยกว่าสี่สิบปี ข. ลักษณะต้องห้าม คือห้ามเป็นเครือญาติเป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในคราวเดียวกัน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญหรือในองค์กรอิสระ ได้แก่ สายตรง คือผู้สืบสายเลือดโดยตรง ได้แก่ ปู่ย่า ตา

ยาย พ่อแม่ สายข้าง คือผู้มีบรรพบุรุษร่วมกันแต่ไม่ได้สืบสายเลือดลงมาโดยตรง ได้แก่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา และลูกพี่ลูกน้อง เพราะการมีความรู้ระดับปริญญาโท ทำให้มีวุฒิภาวะสูงกว่าคนทั่วไปเหมาะสมพอสำหรับการพิจารณาร่างกฎหมายและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย และการห้ามเป็นเครือญาติของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวก็ให้มีความโปร่งใสในการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีการฮั้วหรือร่วมกันหาผลประโยชน์จากการดำรงตำแหน่งดังกล่าว

3. หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา ให้รัฐบาลและรัฐสภา ต้องร่วมกันยกเลิกมาตรา 204 มาตรา 205 มาตรา 206 มาตรา 222 มาตรา 228 มาตรา 232 มาตรา 238 มาตรา 246 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจกลั่นกรองกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎร และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมาย ด้วยความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล ยกเลิกการให้วุฒิสภาเห็นชอบการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกรรมการองค์กรอิสระ เนื่องจากมีผลประโยชน์ขัดกันดังกล่าวแล้ว และบัญญัติให้การแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกรรมการองค์กรอิสระเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิจากการเลือกตั้งเอง จากการเลือกตั้ง และจากการสรรหาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการได้มาซึ่งวุฒิสภากับการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาตามระบอบประชาธิปไตย
4. ควรวิจัยเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามระบอบประชาธิปไตย
5. ควรวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายที่ให้วุฒิสภามีบทบาทการถ่วงดุลตามระบอบประชาธิปไตย
6. ควรวิจัยเกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภาในฐานะผู้แทนของปวงชนชาวไทยตามระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย และคณะ. (2565). การทำหน้าที่ของวุฒิสภาในการตรวจสอบถ่วงดุล : ศึกษากรณีการตั้งกระทู้ถาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- นิมิตร วุฒิอินทร์. (2565). กฎหมายกับการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 16(2), 399-412.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2566). วิเคราะห์ผลทางการเมืองของกฎหมายเลือกตั้งในประเทศไทย. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันพระปกเกล้า.
- พรชัย เลื่อนฉวี วชิราภรณ์ พวงจินดา และ ภูเดช วงศ์เคี่ยม. (2559). โครงสร้างและวิธีการได้มาของวุฒิสภาที่เหมาะสมกับประเทศไทย. *วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(17), 13-31.
- พระใบฎีกาเฉลิมพล ฐานุตโตโร. (2567). การศึกษาเปรียบเทียบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของราชอาณาจักรไทยและของต่างประเทศ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(1), 14-24.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 68 ก. (12 กันยายน 2561).
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2561. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา*.
- ภูมิ มูลศิลป์. (2563). บทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาในระบบสภาคู่กับประสิทธิภาพในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 306-318.
- ภูวดล คงแสง และเสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2565). ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 14(3), 140.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชฎาภรณ์ สุภาพ. (2562). ทฤษฎี และปัญหาของที่มา หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาของประเทศไทย เปรียบเทียบกับที่มา หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น. *วารสารนิติพัฒน์ นิด้า*, 8(2), 3.

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา.
วิทยา ชินบุตร. (2562). การเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
สถาบันการเมืองและการเลือกตั้ง. (2561). รวมกฎหมาย ระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องกับ
การเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2567). สารานุกรมเกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภา.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2568). บทสรุปผู้บริหาร การประเมินผลและถอด
บทเรียนการดำเนินการให้ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2567. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการเลือกตั้ง.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2541). เอกสารประกอบการจัดแสดงนิทรรศการ เรื่อง
อภิวัฒน์รัฐธรรมนูญไทย : เส้นทางใหม่ของประชาชน. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2565). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
(แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2564). กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด.

ปัญหาการห้ามคู่กรณีตกลงกันย่นเข้าหรือขยายออกอายุความแพ่งของไทย*

THE PROHIBITION OF CONTRACTUAL MODIFICATION OF CIVIL PRESCRIPTION UNDER THAI LAW

นฤมล พลอยศรี

Naruemol Ploysri

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Law Thammasat University

Corresponding Author's Email: Naruemol.ploysri@dome.tu.ac.th

Received 21 July 2026; Revised 26 July 2026; Accepted 26 July 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาปัญหาการห้ามคู่กรณีตกลงกันย่นเข้าหรือขยายอายุความตามมาตรา 193/11 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีที่มาจากข้อสังเกตว่า แม้บทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของประชาชนและป้องกันการเอาเปรียบระหว่างคู่สัญญา แต่การกำหนดข้อห้ามโดยเด็ดขาดกลับอาจไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในกรณีที่คู่กรณีมีฐานะและอำนาจต่อรองใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ กฎหมายไทยยังมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถตกลงเกี่ยวกับอายุความได้ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม ทั้งที่กฎหมายเฉพาะบางฉบับและกฎหมายต่างประเทศได้ยอมรับการดัดแปลงกำหนดอายุความภายใต้ข้อจำกัดเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า อันสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของกฎหมายไทยที่สมควรได้รับการศึกษาและพัฒนา

Citation

* นฤมล พลอยศรี. (2568). ปัญหาการห้ามคู่กรณีตกลงกันย่นเข้าหรือขยายออกอายุความแพ่งของไทย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(2), 94-107.

Naruemol Ploysri. (2568). The Prohibition of Contractual Modification of Civil Prescription under Thai Law. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(2), 94-107.

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิจัยเอกสาร ศึกษาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำพิพากษาศาลฎีกา ความเห็นของนักนิติศาสตร์ และกฎหมายเปรียบเทียบ ได้แก่ UNIDROIT (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts) Principles of European Contract Law (PECL) ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน ตลอดจนพระราชบัญญัติการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะของไทย เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของการปรับปรุงกฎหมายไทย

ผลการศึกษาพบว่า การห้ามคู่กรณีตกลงย่นหรือขยายอายุความโดยเด็ดขาดตามมาตรา 193/11 เป็นมาตรการที่จำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาเกินสมควรในบางกรณี และไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของกฎหมายเอกชนสมัยใหม่ซึ่งมุ่งสร้างดุลยภาพระหว่างหลักความเป็นอิสระของเอกชนกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หลายประเทศยอมรับให้คู่กรณีตกลงดัดแปลงกำหนดอายุความได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจต่อรองโดยไม่เป็นธรรมและรักษาความมั่นคงแน่นอนของนิติสัมพันธ์

ผู้เขียนเสนอให้แก้ไขมาตรา 193/11 โดยเปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถตกลงย่นหรือขยายอายุความได้ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนด พร้อมกำหนดข้อยกเว้นสำหรับสิทธิเรียกร้องบางประเภทและสัญญาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภคหรือคู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญา การคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า และความมั่นคงแน่นอนของระบบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

คำสำคัญ: อายุความ, การตกลงเกี่ยวกับอายุความ, หลักเสรีภาพในการทำสัญญา

Abstract

This article examines the legal issues arising from the prohibition against contractual agreements to shorten or extend prescription periods under Section 193/11 of the Civil and Commercial Code of Thailand. The study is prompted by the observation that, although the provision is intended to safeguard public policy and prevent unfair exploitation between contracting parties, its absolute prohibition may be inconsistent with the principles of private autonomy and

freedom of contract, particularly where the parties possess relatively equal bargaining power and legal standing. Furthermore, Thai law does not provide a legal framework permitting parties to modify prescription periods under appropriate conditions, despite the fact that certain special statutes and several foreign legal systems recognize such contractual modifications subject to limitations designed to protect public interests and weaker contracting parties. This discrepancy reflects a legislative gap in Thai law that warrants further examination and legal reform.

This study employs a qualitative research methodology based on documentary research. It analyzes the relevant provisions of the Thai Civil and Commercial Code, decisions of the Supreme Court of Thailand, scholarly legal opinions, and comparative legal materials, including the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC), the Principles of European Contract Law (PECL), the French Civil Code, the German Civil Code (Bürgerliches Gesetzbuch: BGB), and the Multimodal Transport Act B.E. 2548 (2005), which constitutes a special statute under Thai law. These sources are examined to evaluate the appropriateness of reforming the current Thai legal framework.

The findings indicate that the absolute prohibition against contractual agreements to shorten or extend prescription periods under Section 193/11 imposes an excessive restriction on freedom of contract in certain circumstances and is inconsistent with the modern development of private law, which seeks to achieve an appropriate balance between the principle of party autonomy and the protection of public interests. In many jurisdictions, contractual modification of prescription periods is permitted, provided that it is subject to clearly defined

conditions and limitations designed to prevent unfair bargaining practices and to preserve legal certainty in private legal relationships.

Accordingly, this article proposes that Section 193/11 should be amended to permit contracting parties to agree upon the shortening or extension of prescription periods within limits prescribed by law. Such reform should also establish specific exceptions for certain categories of claims and for contracts involving consumers or parties with unequal bargaining power. This approach would promote a more appropriate balance between freedom of contract, the protection of weaker contracting parties, and the legal certainty of Thailand's civil and commercial legal system.

Keywords: Prescription, Contractual modification of prescription periods, Freedom of contract

บทนำ

อายุความคือ การกำหนดระยะเวลาของการใช้สิทธิเรียกร้องโดยกฎหมายซึ่งหากไม่ดำเนินการใช้สิทธิเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ อายุความเป็นกลไกสำคัญของกฎหมายแพ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติสัมพันธ์ กระตุ้นให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และคุ้มครองลูกหนี้มิให้ต้องตกอยู่ภายใต้ภาระของสิทธิเรียกร้องตลอดไป อันเป็นการรักษาดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้กับความแน่นอนของสถานะทางกฎหมายของลูกหนี้ ทั้งยังช่วยลดปัญหาการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่เสื่อมสภาพตามกาลเวลา ดังนั้น กฎหมายไทยจึงกำหนดอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องประเภทต่าง ๆ ไว้ทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายเฉพาะ

แม้อายุความจะมีความสำคัญต่อความสงบเรียบร้อยของการใช้สิทธิในทางแพ่ง แต่กฎหมายไทยกลับกำหนดข้อจำกัดต่อเสรีภาพของคู่กรณีในการกำหนดเนื้อหาของสัญญาไว้โดยมาตรา 193/11 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้คู่กรณีตกลง

หรือขยายกำหนดอายุความ หรือกำหนดเหตุแห่งการระงับอายุความ แตกต่างไปจากที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติดังกล่าวมีรากฐานมาจากแนวคิดที่ถือว่าอายุความเป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนและมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากการใช้อำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกันการห้ามโดยเด็ดขาดเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อสงสัยว่า แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลักกฎหมายเอกชนในปัจจุบันหรือไม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับหลักความเป็นอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นพื้นฐานของการกำหนดสิทธิและหน้าที่ระหว่างเอกชน

ในทางปฏิบัติ ข้อห้ามตามมาตรา 193/11 อาจส่งผลให้คู่กรณีไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขที่สอดคล้องกับลักษณะของนิติสัมพันธ์ได้ แม้จะเป็นกรณีที่คู่สัญญาในฐานะและอำนาจต่อรองใกล้เคียงกัน หรือเป็นการตกลงที่มีได้กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ตัวอย่างเช่น สัญญาทางการค้าที่มีความซับซ้อน สัญญาที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรวบรวมพยานหลักฐาน หรือสัญญาที่คู่กรณีมีเหตุผลร่วมกันในการประสงค์ให้สิทธิเรียกร้องดำรงอยู่ยาวนานกว่าที่กฎหมายกำหนด ในกรณีดังกล่าว การห้ามมิให้ตกลงเกี่ยวกับอายุความโดยเด็ดขาดอาจก่อให้เกิดผลที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของคู่กรณี และอาจเป็นการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาเกินสมควร ในขณะที่เมื่อพิจารณากฎหมายเปรียบเทียบพบว่า หลายประเทศมิได้ใช้แนวทางห้ามโดยเด็ดขาด หากแต่เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถตกลงเกี่ยวกับอายุความได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญากับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่า นอกจากนี้กฎหมายไทยเองยังปรากฏแนวคิดในลักษณะเดียวกันในกฎหมายเฉพาะบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ พ.ศ. 2548 ซึ่งยอมรับให้มีการตกลงไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด จึงสะท้อนให้เห็นว่า ระบบกฎหมายไทยมิได้ปฏิเสธการดัดแปลงผลของอายุความในทุกกรณี หากแต่ยอมรับได้เมื่อมีกลไกควบคุมที่เหมาะสมจากการศึกษาวรรณกรรมและผลงานทางวิชาการที่ผ่านมา พบว่างานส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการอธิบายหลักกฎหมายเกี่ยวกับอายุความหรือการตีความมาตรา 193/11 ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นสำคัญ ขณะที่การศึกษาที่วิเคราะห์ความสมดุลระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญากับหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตลอดจนการเสนอรูปแบบการปรับปรุงมาตรา 193/11 โดยอาศัยกฎหมายเปรียบเทียบและการพัฒนาการของกฎหมายเอกชนสมัยใหม่ ยังมีอยู่จำกัด อันเป็นช่องว่างทางวิชาการที่สมควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

บทความนี้จึงมุ่งตอบคำถามการวิจัยว่า การห้ามคู่กรณีตกลงย่นหรือขยายอายุความตามมาตรา 193/11 ยังมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักกฎหมายเอกชนในปัจจุบันหรือไม่ และหากสมควรปรับปรุงกฎหมาย ควรกำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตของการตกลงเกี่ยวกับอายุความไว้อย่างไร จึงจะสามารถรักษาดุลยภาพระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญา การคุ้มครองคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่า และความมั่นคงแน่นอนของนิติสัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายและเหตุผลของการห้ามคู่กรณีตกลงเกี่ยวกับอายุความตามมาตรา 193/11 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของบทบัญญัติดังกล่าวกับหลักความเป็นอิสระในทางแพ่ง หลักเสรีภาพในการทำสัญญา และหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชน
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางการกำหนดข้อตกลงเกี่ยวกับอายุความตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายเฉพาะของไทย
4. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขมาตรา 193/11 ที่เหมาะสมกับบริบทของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยคำนึงถึงทั้งประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองคู่สัญญาอย่างสมดุล

ปัญหาการห้ามตกลงกันในเรื่องอายุความแพ่งของคู่กรณีตามกฎหมายไทย

อายุความมีบทบาทสำคัญในกฎหมายแพ่ง เนื่องจากเป็นกลไกที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติสัมพันธ์ คุ้มครองลูกหนี้มิให้ต้องผูกพันต่อสิทธิเรียกร้องเป็นระยะเวลายาวนานเกินสมควร และกระตุ้นให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิภายในระยะเวลาที่เหมาะสม อันเป็นการรักษาดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้กับความมั่นคงของฐานะทางกฎหมายของลูกหนี้ อย่างไรก็ตาม แม้อายุความจะเป็นมาตรการที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่สิทธิเรียกร้องที่อยู่ภายใต้อายุความส่วนใหญ่กลับมีที่มาจากความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน ซึ่งโดยหลักแล้วควรอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญว่า คู่กรณีควรมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุความได้เพียงใด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติข้อจำกัดดังกล่าวไว้ในมาตรา 193/11 โดยกำหนดห้ามมิให้คู่กรณีตกลงย่นหรือขยายกำหนดอายุความ รวมทั้งห้ามกำหนดเหตุแห่งการงด

นับอายุความหรือการระงับอายุความแตกต่างไปจากที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัตินี้สะท้อนแนวคิดของกฎหมายไทยที่ถือว่าอายุความเป็นบทบัญญัติอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงไม่เปิดโอกาสให้เอกชนใช้เสรีภาพในการทำสัญญาเปลี่ยนแปลงผลของกฎหมาย แม้ว่าการตกลงดังกล่าวจะเกิดจากความสมัครใจของคู่สัญญาก็ตาม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติว่าด้วยอายุความทั้งระบบ จะพบว่ากฎหมายไทยมิได้ห้ามการกระทำทุกประการที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับอายุความ กล่าวคือ กฎหมายยังคงรับรองให้เกิดผลทางกฎหมายจากการกระทำบางประการของคู่กรณี เช่น การรับสภาพหนี้ตามมาตรา 193/14 (1) การฟ้องคดีตามมาตรา 193/14 (2) หรือเหตุแห่งการระงับอายุความและการงดนับอายุความในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งล้วนเป็นเหตุให้อายุความเริ่มนับใหม่หรือหยุดเดินชั่วคราว แม้ว่าผลในทางปฏิบัติจะทำให้เจ้าหนี้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องได้ยาวนานขึ้นก็ตาม ในทำนองเดียวกัน มาตรา 193/24 ยังบัญญัติให้ลูกหนี้สามารถสละประโยชน์แห่งอายุความได้เมื่ออายุความครบกำหนดแล้ว แสดงให้เห็นว่า กฎหมายมิได้ถือว่าอายุความเป็นสิทธิที่เอกชนไม่อาจจัดการได้โดยเด็ดขาด หากแต่จำกัดเฉพาะการตกลงล่วงหน้าก่อนอายุความครบกำหนดเท่านั้น

แนวคำพิพากษาศาลฎีกายังสะท้อนการตีความในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือศาลฎีกาได้จำแนกความแตกต่างระหว่าง “การตกลงขยายอายุความ” กับ “การสละข้อต่อสู้เรื่องอายุความ” โดยวินิจฉัยว่า แม้การตกลงขยายอายุความจะขัดต่อมาตรา 193/11 แต่การตกลงที่ลูกหนี้ยินยอมจะไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ อาจมีผลใช้บังคับได้ หากมีข้อความแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง ทั้งนี้เพราะข้อตกลงดังกล่าวมิได้เปลี่ยนแปลงกำหนดอายุความ หากแต่เป็นการสละสิทธิในเชิงกระบวนการพิจารณาซึ่งศาลฎีกาได้วางหลักไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1785/2505 ขณะที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 964/2512 วินิจฉัยว่าหากข้อความในสัญญาไม่ชัดเจนเพียงพอ ก็ไม่อาจตีความได้ว่าลูกหนี้สละข้อต่อสู้เรื่องอายุความ

จากแนวคำพิพากษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าศาลฎีกามิได้ตีความมาตรา 193/11 อย่างเคร่งครัดจนปฏิเสธการแสดงเจตนาของคู่กรณีทุกกรณี หากแต่พยายามสร้างความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลง “กำหนดอายุความ” กับการเปลี่ยนแปลง “ผลของการยกอายุความขึ้นต่อสู้” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบังคับใช้มาตรา 193/11 ในทางปฏิบัติมีความยืดหยุ่นมากกว่าที่ปรากฏจากตัวบทกฎหมาย

นอกจากนี้ กฎหมายไทยยังปรากฏบทบัญญัติที่ยอมรับการตกลงเกี่ยวกับผลของอายุความในกฎหมายเฉพาะ กล่าวคือ พระราชบัญญัติการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ พ.ศ. 2548

มาตรา 38 วรรคสอง บัญญัติให้ฝ่ายที่ถูกเรียกร้องสามารถทำหนังสือยินยอมว่าจะไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้ และวรรคสามกำหนดว่า หากคู่กรณีตกลงขยายระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้อง ให้ถือว่าเป็นการตกลงไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ซึ่งมีผลใช้บังคับได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด บทบัญญัติดังกล่าวสะท้อนว่า แม้กฎหมายไทยโดยทั่วไปจะห้ามการตกลงเกี่ยวกับอายุความ แต่กฎหมายเฉพาะกลับยอมรับการดัดแปลงผลของอายุความเมื่อมีเหตุผลรองรับและกำหนดกลไกควบคุมไว้อย่างเหมาะสม

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายไทยและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา สามารถสังเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างน้อยสามประการ

ประการแรก มาตรา 193/11 ใช้แนวทางห้ามการตกลงเกี่ยวกับอายุความโดยเด็ดขาด ทั้งที่กฎหมายและแนวคำพิพากษากลับยอมรับการกระทำบางประเภทซึ่งก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติไม่แตกต่างจากการขยายระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้อง ส่งผลให้เกิดความไม่สอดคล้องภายในระบบกฎหมาย

ประการที่สอง บทบัญญัติดังกล่าวจำกัดหลักเสรีภาพในการทำสัญญาอย่างกว้างขวางโดยไม่แยกความแตกต่างระหว่างกรณีที่คู่กรณีมีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันกับกรณีที่คู่กรณีมีฐานะและอำนาจต่อรองใกล้เคียงกัน จึงอาจทำให้ข้อห้ามดังกล่าวเกินความจำเป็นในความสัมพันธ์ทางแพ่งและพาณิชย์บางประเภท โดยเฉพาะธุรกรรมทางการค้าที่มีความซับซ้อนหรือจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน

ประการที่สาม การที่กฎหมายเฉพาะบางฉบับเปิดโอกาสให้คู่กรณีตกลงเกี่ยวกับผลของอายุความได้ ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด สะท้อนให้เห็นว่าหลักการห้ามตามมาตรา 193/11 มิใช่หลักการที่ไม่อาจผ่อนคลายเป็นได้โดยเด็ดขาด หากแต่สามารถออกแบบกลไกทางกฎหมายเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาได้

ด้วยเหตุนี้ ประเด็นสำคัญจึงมิใช่ว่าควรยกเลิกข้อห้ามตามมาตรา 193/11 ทั้งหมดหรือไม่ แต่คือการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เหมาะสมในการเปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถตกลงเกี่ยวกับอายุความได้ในบางกรณี โดยยังคงรักษาวัตถุประสงค์ของอายุความและคุ้มครองคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่าไว้ได้อย่างสมดุล ซึ่งจะเป็นประเด็นที่ผู้เขียนจะวิเคราะห์โดยอาศัยกฎหมายเปรียบเทียบและเสนอแนวทางแก้ไขกฎหมายไทยในหัวข้อต่อไป

หลักการเกี่ยวกับการตกลงกันเรื่องอายุความระหว่างคู่กรณีของต่างประเทศ

1. UNIDROIT Principles มาตรา 10.3 กำหนดว่า คู่สัญญาอาจตกลงกันแก้ไขกำหนดอายุความได้ อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถลดอายุความทั่วไปให้สั้นกว่า 1 ปี และไม่สามารถลดอายุความสูงสุดให้สั้นกว่า 4 ปี อีกทั้ง ไม่สามารถขยายอายุความสูงสุดให้เกิน 15 ปี

2. PECL มาตรา 14:601 กำหนดว่า ความตกลงเกี่ยวกับอายุความ สามารถแก้ไขได้โดยความตกลงกันระหว่างคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตกลงให้กำหนดอายุความสั้นลงหรือยาวขึ้น อย่างไรก็ตาม ไม่สามารถตกลงลดอายุความให้คงเหลือน้อยกว่าหนึ่งปีหรือขยายให้ยาวขึ้นเกินสามสิบปีนับจากเวลาที่อายุความเริ่มต้นนับ

3. ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มีการประกาศใช้รัฐบัญญัติเลขที่ 2008-561 ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2008 ว่าด้วยการ ปฏิรูปอายุความในเรื่องทางแพ่งวางหลักเกณฑ์ว่าด้วยอายุความใหม่ มีการยกเลิกหลักการห้ามยื่นหรือขยายอายุความตามมาตรา 2254 เดิม โดยกำหนดหลักการในมาตรา 2254 ใหม่ว่า “อายุความอาจยื่นหรือขยายได้ตามข้อตกลงระหว่างคู่กรณี แต่จะลดลงต่ำกว่า 1 ปี และขยายให้มีกำหนดอายุความเกินกว่า 10 ปีไม่ได้

คู่กรณีสามารถตกลงกันในเหตุอื่นๆ ที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรืออายุความสะดุดหยุดลง นอกเหนือไปจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้เสมอ

ความในสองวรรคก่อนมิให้ใช้บังคับในกรณีการฟ้องคดีเรื่องค่าตอบแทน เงินเดือน ค่าเช่า ค่าอุปการะเลี้ยงดู ดอกผล หรือกรณีอื่นใดซึ่งเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นรายปีหรือเป็นคราวๆ ซึ่งมีกำหนดสั้นกว่านั้น”

4. ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมนี เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2002 (พ.ศ. 2545) ประเทศเยอรมนีมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งครั้งใหญ่ในเรื่องหลักกฎหมายหนี้ โดยหลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ คู่กรณีอาจตกลงกัน ย่น ขยาย หรือยกเลิกกำหนดอายุความได้ตามที่ตกลงกัน

โดยมาตรา 202 กำหนดข้อห้ามในการตกลงเกี่ยวกับอายุความว่า

(1) ในกรณีความรับผิดจากการกระทำโดยเจตนา ห้ามลดอายุความล่วงหน้าด้วยนิติกรรม

(2) ห้ามขยายอายุความด้วยนิติกรรมเกิน 30 ปีนับจากวันเริ่มต้นอายุความตามกฎหมาย

จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดข้อจำกัดในเรื่องการตกลงกันของคู่กรณีเกี่ยวกับอายุความ สำหรับกรณีความรับผิดจากการกระทำโดยเจตนา กฎหมายกำหนดว่า ห้ามลดอายุความล่วงหน้าด้วยนิติกรรม และกรณีการขยายอายุความก็ได้กำหนดว่า ห้ามขยายอายุความ

เกิน 30 ปี นับจากวันเริ่มต้นอายุความตามกฎหมาย จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จำเป็นจะต้อง
ทำการศึกษาการเริ่มนับอายุความตามกฎหมายของเยอรมัน

อย่างไรก็ตาม ความตกลงย่นอายุความให้สั้นกว่าที่กฎหมายกำหนดให้อยู่ในบังคับของ
กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคและการตรวจสอบความสมเหตุสมผลของการแสดงเจตนาตาม
มาตรา 305 ถึงมาตรา 310 ด้วย

จากการศึกษากรณีของต่างประเทศจะพบว่า ในหลักการตกลงกันเรื่องอายุความระหว่าง
คู่กรณี ได้เปิดโอกาสให้เอกชนมีเสรีภาพในการทำสัญญากันมากขึ้น โดยมีการยกเลิกหลักการ
ห้ามย่นหรือขยายระยะเวลา และให้คู่กรณีสามารถตกลงกันกำหนดอายุความได้ตามเจตนา
ของคู่กรณี ซึ่งการใช้เสรีภาพดังกล่าว กฎหมายก็ได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาของอายุความ
ไว้ โดยกำหนดอายุความขั้นต่ำ และอายุความสูงสุดไว้ ไม่ให้คู่กรณีตกลงเรื่องอายุความสั้นกว่า
หรือสูงกว่าที่กำหนดกรอบไว้ รวมทั้งในบางกรณี กฎหมายก็ยังมีการจำกัดการใช้เสรีภาพไว้
เพื่อป้องกันการได้เปรียบเสียเปรียบกัน เช่น คดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ การฟ้อง
เรียกค่าตอบแทนกันในเรื่องของเงินเดือน หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ จากการทำงาน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมาย

1. หลักการในการปรับปรุงกฎหมาย

จากการศึกษาพบว่า มาตรา 193/11 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งห้ามมิให้
คู่กรณีตกลงย่นหรือขยายอายุความโดยเด็ดขาด มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อย
ของประชาชนและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบจากการใช้อำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน
อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพัฒนาการของกฎหมายเอกชนในปัจจุบัน พบว่าหลายประเทศมิได้
ยึดถือแนวทางดังกล่าวโดยเคร่งครัด หากแต่ยอมรับให้คู่กรณีสามารถตกลงเกี่ยวกับอายุความ
ได้ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างหลักเสรีภาพ
ในการทำสัญญาและการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

ผู้เขียนเห็นว่า การคงข้อห้ามโดยเด็ดขาดตามมาตรา 193/11 อาจเหมาะสมสำหรับ
ความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่คู่สัญญามีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน เช่น สัญญาผู้บริโภค
สัญญาจ้างแรงงาน หรือสัญญาที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ แต่สำหรับ
ธุรกรรมทางแพ่งและพาณิชย์ที่คู่กรณีมีฐานะและอำนาจต่อรองใกล้เคียงกัน การเปิดโอกาสให้

ตกลงเกี่ยวกับอายุความภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดจะสอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระในทางแพ่งมากกว่า

ดังนั้น แนวทางที่เหมาะสมจึงไม่ใช่การยกเลิกมาตรา 193/11 หากแต่เป็นการปรับปรุงให้เปลี่ยนจาก “ข้อห้ามโดยเด็ดขาด” เป็น “ข้อห้ามที่มีข้อยกเว้นภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย” โดยนำหลักการของประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาเป็นแบบอย่างในการแก้ไข แต่เนื่องจากโครงสร้างกฎหมายของประเทศไทย มาตรา 193/11 นั้น อยู่ในส่วนที่เป็นบทกฎหมายทั่วไป ที่ใช้บังคับกับเรื่องอายุความทั้งหมดที่ไม่ได้มีบัญญัติยกเว้นไว้เป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะมาตรา 193/11 ที่เป็นบทกฎหมายที่ใช้บังคับทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับอายุความ ไม่ว่าจะเป็นอายุความในเรื่องเกี่ยวกับหนี้ที่เกิดจากสัญญา หรือหนี้ที่เกิดจากละเมิดหรือเรื่องในทางแพ่ง ผู้เขียนเห็นว่าในเรื่องความตกลงกันเกี่ยวกับกำหนดอายุความนั้นควรถูกนำมากำหนดให้คู่กรณีที่มีพื้นฐานที่มาของนิติสัมพันธ์โดยทางสัญญา เนื่องจากเกิดจากความสมัครใจกันของคู่กรณีที่จะเข้าทำนิติกรรมระหว่างกัน

2. หลักเกณฑ์ที่เสนอให้บัญญัติ

การปรับปรุงมาตรา 193/11 ควรตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) คู่กรณีอาจตกลงย่นหรือขยายอายุความได้ หากมิได้กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือศีลธรรมอันดี และมีใช้การใช้สิทธิในลักษณะเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง

(2) การย่นอายุความต้องไม่ต่ำกว่าหนึ่งปี เพื่อให้เจ้าหนี้ยังมีเวลาเพียงพอในการตรวจสอบข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินคดี โดยเฉพาะในข้อพิพาทที่มีความซับซ้อน

(3) การขยายอายุความต้องไม่เกินสิบปี เพื่อรักษาความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติสัมพันธ์และไม่ให้ลูกหนี้ต้องตกอยู่ภายใต้ภาระของสิทธิเรียกร้องเป็นระยะเวลานานเกินสมควร

(4) ห้ามตกลงย่นหรือขยายอายุความในกรณีที่กฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ลูกจ้าง ผู้เช่า หรือบุคคลที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองเป็นพิเศษ รวมถึงสิทธิเรียกร้องที่กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้เปลี่ยนแปลงโดยความตกลง

หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลไกถ่วงดุลระหว่างเสรีภาพในการทำสัญญากับการคุ้มครองคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่า โดยเปิดโอกาสให้ใช้เสรีภาพเฉพาะในกรณีที่มิกระทบต่อประโยชน์สาธารณะและไม่มีความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจต่อรองอย่างมีนัยสำคัญ

3. ร่างมาตรา 193/11

มาตรา 193/11 (ร่างแก้ไข)

“อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น คู่กรณีจะตกลงกันให้คดีใช้หรือขยายออกหรือยื่นเข้าไม่ได้ เว้นแต่เป็นความตกลงกันระหว่างคู่กรณีในเรื่องสัญญา อายุความอาจยื่นหรือขยายได้ตามข้อตกลงระหว่างคู่กรณี แต่จะลดลงต่ำกว่า 1 ปี และขยายให้มีกำหนดอายุความเกินกว่า 10 ปีไม่ได้

คู่กรณีสามารถตกลงกันในเหตุอื่น ๆ ที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรืออายุความสะดุดหยุดลง นอกเหนือไปจากที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้เสมอ

ความในสองวรรคก่อนมิให้ใช้บังคับในกรณีการฟ้องคดีเรื่องค่าตอบแทน เงินเดือน ค่าเช่า ค่าอุปการะเลี้ยงดู ดอกผล หรือกรณีอื่นใดซึ่งเกี่ยวกับการชำระหนี้เป็นรายปีหรือเป็นคราว ๆ ซึ่งมีกำหนดสั้นกว่านั้น”

4. คำอธิบายประกอบร่างมาตรา

ร่างมาตราข้างต้นมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่กรณีสามารถใช้เสรีภาพในการทำสัญญาได้อย่างไม่มีขอบเขต หากแต่กำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องกันการใช้เสรีภาพในลักษณะที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

การกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำหนึ่งปีมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกำหนดอายุความที่สั้นเกินสมควรจนทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถใช้สิทธิได้จริง ส่วนการกำหนดระยะเวลาสูงสุดไม่เกินสิบปีมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมั่นคงของนิติสัมพันธ์และความแน่นอนในทางแพ่ง โดยไม่เปิดโอกาสให้สิทธิเรียกร้องคงอยู่เป็นเวลานานจนเกินความจำเป็น

นอกจากนี้ การกำหนดข้อยกเว้นสำหรับสัญญาที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค ลูกจ้าง และบุคคลที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองเป็นพิเศษ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจบังคับให้อีกฝ่ายยอมรับเงื่อนไขเกี่ยวกับอายุความที่ไม่เป็นธรรม อันเป็นการรักษาวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของมาตรา 193/11 ควบคู่กับการขยายขอบเขตของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาให้สอดคล้องกับพัฒนาการของกฎหมายเอกชนร่วมสมัย

การปรับปรุงกฎหมายตามแนวทางดังกล่าวจะทำให้ระบบอายุความของไทยมีความยืดหยุ่นมากขึ้น สามารถรองรับธุรกรรมทางแพ่งและพาณิชย์ที่มีความซับซ้อน ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษากลไกคุ้มครองประโยชน์สาธารณะและคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่าไว้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การสร้างดุลยภาพระหว่างหลักเสรีภาพในการทำสัญญา หลักความเป็นธรรม และความมั่นคงแน่นอนของนิติสัมพันธ์ในระบบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

สรุป

หากมีการแก้ไขกฎหมายโดยเปิดโอกาสให้คู่สัญญาสามารถตกลงกันเรื่องกำหนดอายุความได้จะก่อให้เกิดข้อดีคือ เพื่อให้เป็นไปตามความประสงค์แท้จริงของคู่สัญญา อันเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายเอกชนที่ความเป็นอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาย่อมต้องได้รับความเคารพ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวควรเป็นไปอย่างจำกัดเท่าที่จำเป็นเพื่อความสงบเรียบร้อยในสังคม

อย่างไรก็ตาม เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมและยังคงดำรงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ของการมีกำหนดอายุความ การตกลงกันในเรื่องอายุความระหว่างคู่สัญญาย่อมต้องมีการจำกัด โดยจะลดลงต่ำกว่า 1 ปี และขยายให้มีกำหนดอายุความเกินกว่า 10 ปีไม่ได้ สำหรับนิติสัมพันธ์บางประเภทที่มีผู้อ่อนแอกว่าคู่สัญญา จะไม่สามารถการตกลงกันเรื่องกำหนดอายุความได้ กฎหมายยังต้องทำหน้าที่ในการคุ้มครองบุคคลดังกล่าวอยู่ โดยมีการกำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. (2568). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์พิมพ์ครั้งที่ 11.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2562). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติ ดิงศรัทย์. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- จี๊ด เศรษฐบุตร. (2524). *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้*. กรุงเทพฯ: (นายจิตติ ดิงศรัทย์ ผู้แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 3 คณะกรรมการสมมนาวิจัยและห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. *กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2563). *แนวคิดเกี่ยวกับอายุความในระบบกฎหมายซีวิลลอว์*. วารสารกฎหมายเปรียบเทียบ.

- ประกอบ หุตะสิงห์. (2507). *คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล). (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตรา ว่าด้วย นิติกรรม ระยะเวลา อายุความ บรรพ 1 มาตรา 149-193/35*. กำชัย จงจักรพันธ์ ผู้ปรับปรุง. กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์. (2557). *คำอธิบาย นิติกรรม – สัญญา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 18, วิญญูชน.
- ศักดิ์ สมองชาติ. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรม สัญญา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 11 นิติบรรณาการ.
- สมเกียรติ วรรณอนันต์. (2563). *ปัญหาและการปฏิรูปกฎหมายเอกชนว่าด้วยอายุความ รวมบทความวิชาการเนื่องในโอกาส 60 ปี ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิติไกรพจน์*.
- สุปัน พูลพัฒน์, (2515). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์.
- สุธิป ปิ่นแสง. (2558). *อายุความในกฎหมายแพ่ง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เสนีย์ ปราโมช. (2559). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1 - 2)*. มุนินทร์ พงศาปาน ผู้ปรับปรุง. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 3 วิญญูชน.
- Baker, K. K. (2022). *Equality and Family Autonomy*. *Journal of Constitutional Law*.
- Benjamin West Janke. (2011). *Francois – Xavier Licari, Contra Non Valentem in France and Louisiana: Revealing the Parenthood*. *Louisiana Law Review*.
- Janke, B. W., & Licari, F. X. (2010). *The French Revision of Prescription: A Model for Louisiana*. *Tulane Law Review*.
- Katharine K. Baker. (2022). *Equality and Family Autonomy*. *Journal of Constitutional Law*.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University) เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabun PSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ อย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ ปิด-เปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษงา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อุตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริจจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsa.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก [http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-
ประกาศ/](http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/)

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//ปีพิมพ์.//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57
ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและ
ขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ
สิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงาน
การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า
1 (20 มิถุนายน 2555).

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation
เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้
เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก [http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-
ประกาศ/](http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/)

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีวงศ์. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในจังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตริภักดิ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนโท (เจ้าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้ที่เว็บไซต์ของวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : ketsada.iadp@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)

กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารสิ่งฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

.....(16 pt).....ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1.....(16 pt).....

2.....(16 pt).....

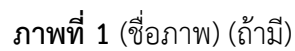
3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

[illegible]

.....

.....

.....

.....

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

This image shows a single sheet of white paper with ten horizontal dashed lines, typical of primary-ruled notebook paper. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

..... (16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

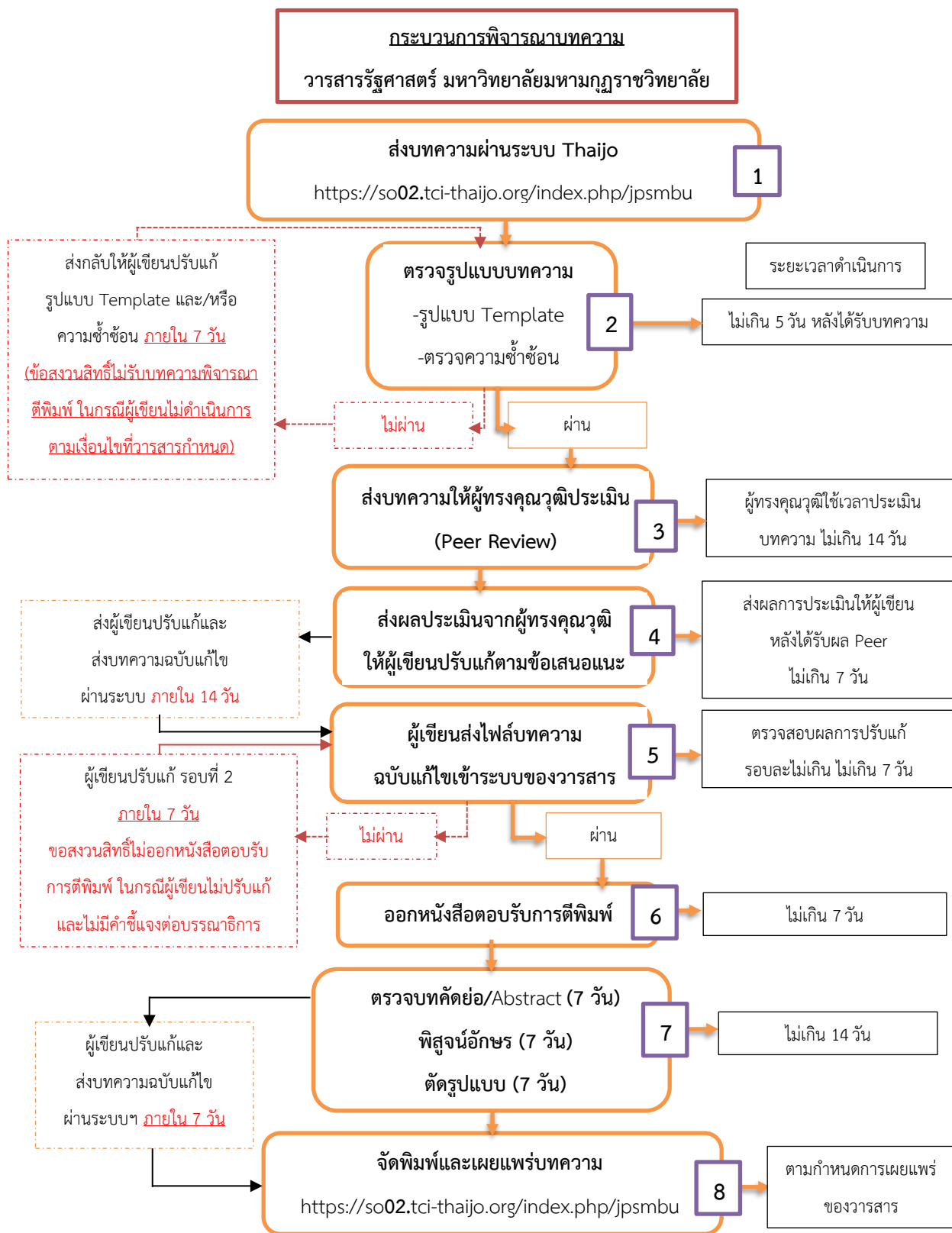
.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)